

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ**
UNIVERSITY OF PATRAS

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ & ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

**ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (ΠΡΩΗΝ ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ)**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η συμβολή της παρουσίας του ΑΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ στην τοπική
οικονομία και ανάπτυξη**

ΓΑΛΑΝΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ –ANNA

ΜΠΑΚΟΛΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ – ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

ΚΑΜΠΟΥΡΗ ΜΑΡΙΑ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ, 2019

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης των σπουδών μας στο πρώην ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Με την ολοκλήρωση της, επιθυμούμε να εκφράσουμε θερμές ευχαριστίες προς τους καθηγητές της σχολής μας για τις γνώσεις που μας μετέδωσαν και κυρίως την επιβλέπουσα καθηγήτρια της παρούσας πτυχιακής εργασίας, κα Καμπούρη Μαρία για τις επισημάνσεις και την πολύτιμη υποστήριξη που μας προσέφερε. Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στις οικογένειες μας που στάθηκαν δίπλα μας, ηθικά και οικονομικά, καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία μελετά την συμβολή των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην οικονομία και την ανάπτυξη των περιοχών που λειτουργούν. Ειδικότερα επικεντρώνεται και διερευνά την συμβολή του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Το θέμα καλύπτεται αρχικά θεωρητικά μέσα από την καταγραφή του θεωρητικού πλαισίου και της βιβλιογραφικής ανασκόπησης γύρω από την οικονομική και κοινωνική επίδραση των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε τοπικό επίπεδο. Για τον εμπλουτισμό του θεωρητικού πλαισίου, πραγματοποιήθηκε έρευνα, η οποία ακολούθησε την ποσοτική προσέγγιση προκειμένου να μελετηθούν οι απόψεις των ενδιαφερόμενων μερών (φοιτητών και εκπαιδευτικών του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, τοπικών παραγόντων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας) για την συμβολή του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου. Η πτυχιακή εργασία δομείται σε πέντε κεφάλαια, εκ των οποίων τα τρία καλύπτουν το θεωρητικό πλαίσιο και την βιβλιογραφική ανασκόπηση και τα δύο την εμπειρική έρευνα και την μεθοδολογία της. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο, όπου γίνεται αναφορά στον ορισμό της εκπαίδευσης, στις βαθμίδες της εκπαίδευσης, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην προσφορά και ζήτηση για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και στην έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης. Τα αμέσως επόμενο κεφάλαιο αναλύει την σύνδεση μεταξύ των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης. Συζητείται επίσης ο χωροταξιακός σχεδιασμός της ανώτατης εκπαίδευσης, καθώς και η επίδραση της ανώτατης εκπαίδευσης στην περιφερειακή ανάπτυξη ειδικότερα για την περίπτωση της Ελλάδας. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο η οικονομική ύφεση που ξεκίνησε το 2008 στην χώρα, επηρέασε τη δομή και λειτουργία των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, αλλά και αν έχει αλλάξει την συμβολή τους στην περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα. Παρουσιάζονται επίσης κάποια βασικά στοιχεία για το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Στην συνέχεια, στο τέταρτο κεφάλαιο καταγράφεται η ερευνητική μεθοδολογία, ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Τα σημαντικότερα σημεία της εργασίας, συνοψίζονται στην τελευταία ενότητα, των συμπερασμάτων.

Λέξεις κλειδιά: Τριτοβάθμια εκπαίδευση, Ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΤΕΙ), οικονομική ανάπτυξη, περιφερειακή ανάπτυξη, οικονομική κρίση

Η/Ο ΜΠΑΚΟΛΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη πτυχιακή εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

ο/η βεβαιών/ουσα

ονοματεπώνυμο

Μπακολιας Νικόλαος-Παναγιώτης

7
Η/Ο ΓΑΛΑΝΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ - ΑΝΝΑ βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη πτυχιακή εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

ο/η βεβαιών/ουσα

ονοματεπώνυμο

ΓΑΛΑΝΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ - ΑΝΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
Κεφάλαιο 1^ο: Θεωρητικό πλαίσιο	13
1.1. Η έννοια της εκπαίδευσης	13
1.2. Οι βαθμίδες της εκπαίδευσης.....	15
1.3. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση και η αποστολή της	18
1.4. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	19
1.5. Η έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης.....	22
Κεφάλαιο 2^ο: Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Περιφερειακή Ανάπτυξη..	28
2.1. Η σχέση ανώτατης εκπαίδευσης και κοινωνικής ανάπτυξης.....	28
2.2. Η σχέση ανώτατης εκπαίδευσης και οικονομικής ανάπτυξης	29
2.3. Η επίδραση της ανώτατης εκπαίδευσης στην περιφερειακή ανάπτυξη- γενικά	33
2.4. Η επίδραση της ανώτατης εκπαίδευσης στην περιφερειακή ανάπτυξη- η περίπτωση της Ελλάδας	38
Κεφάλαιο 3^ο: Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Περιφερειακή Ανάπτυξη και Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα	43
3.1. Λίγα λόγια για την οικονομική κρίση	43
3.2. Οικονομική κρίση, τριτοβάθμια εκπαίδευση και περιφερειακή ανάπτυξη.....	44
3.4. Παρουσίαση του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας.....	49
Κεφάλαιο 4^ο: Μεθοδολογία έρευνας.....	51
4.1. Σκοπός έρευνας	51
4.2. Ερευνητικά ερωτήματα	51
4.3. Μέθοδος έρευνας	52
4.4. Δείγμα έρευνας.....	53
4.5. Ερωτηματολόγιο	53
4.6. Διαδικασίες έρευνας.....	54
Κεφάλαιο 5^ο: Αποτελέσματα έρευνας.....	56
5.1. Εισαγωγή.....	56
5.2. Αποτελέσματα ερωτηματολογίου	56

5.2.1. Δημογραφικά στοιχεία δείγματος.....	56
5.2.2. Απόψεις για την συμβολή του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη	61
5.2.3. Απόψεις για την μελλοντική συνεισφορά του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη.....	75
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	82
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	87

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 2.1. Ο πολυδιάστατος ρόλος των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην περιφερειακή ανάπτυξη	34
Διάγραμμα 3.1. Εξέλιξη αριθμού Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ) στην Ελλάδα, 1973-2014.....	43
Διάγραμμα 3.2. Εξέλιξη σχολών και τμημάτων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ) στην Ελλάδα, 2002-2014.....	43
Διάγραμμα 3.3. Εξέλιξη αριθμού ΤΕΙ στην Ελλάδα, 1983-2015.....	44
Διάγραμμα 3.4. Εξέλιξη σχολών και τμημάτων ΑΤΕΙ στην Ελλάδα, 2001-2015.....	45
Διάγραμμα 5.1. Φύλο εκπαιδευτικών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.....	53
Διάγραμμα 5.2. Ηλικία εκπαιδευτικών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	54
Διάγραμμα 5.3. Εκπαιδευτική βαθμίδα εκπαιδευτικών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.	54
Διάγραμμα 5.4. Φύλο φοιτητών δείγματος.....	55
Διάγραμμα 5.5. Ηλικία φοιτητών δείγματος	55
Διάγραμμα 5.6. Έτος φοίτησης φοιτητών δείγματος.....	56
Διάγραμμα 5.7. Ιδιότητα τοπικών παραγόντων έρευνας.....	56
Διάγραμμα 5.8. Έτη λειτουργίας τοπικών παραγόντων έρευνας	57
Διάγραμμα 5.9. Αριθμός εργαζομένων τοπικών παραγόντων έρευνας.....	57
Διάγραμμα 5.10. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει και στηρίζει την οικονομία της Περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας.....	58
Διάγραμμα 5.11. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει τις επενδύσεις στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	59
Διάγραμμα 5.12. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο του εμπορίου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	60
Διάγραμμα 5.13. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της εστίασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	60

Διάγραμμα 5.14. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο των υπηρεσιών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	61
Διάγραμμα 5.15. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της στέγασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	62
Διάγραμμα 5.16. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στηρίζει την λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας στηρίζει την λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων	63
Διάγραμμα 5.17. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την δημιουργία νέων επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	64
Διάγραμμα 5.18. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας οδηγεί στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	65
Διάγραμμα 5.19. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει το μορφωμένο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	65
Διάγραμμα 5.20. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συνεισφέρει στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας (π.χ. μέσα από δράσεις που προωθούν την κατάρτιση, την έρευνα, κ.α.).....	66
Διάγραμμα 5.21. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την κοινωνική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	67
Διάγραμμα 5.22. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει τη μεταφορά και την διάδοση της γνώσης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας; (π.χ. μέσω της ανάπτυξης συνεργασιών με παραγωγικούς φορείς, δημιουργίας τεχνολογικών πάρκων, χρηματοδότησης ερευνητικών έργων, κ.α.)	68
Διάγραμμα 5.23. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας βελτιώνει την ποιότητα ζωής των κατοίκων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....	69

Διάγραμμα 5.24. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συμβάλλει στην ενίσχυση του πολιτιστικού διαλόγου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	70
Διάγραμμα 5.25. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας επιδρά στην παραγωγή πολιτισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας; (π.χ. μέσω της εμφάνισης μεγάλου αριθμού νέων, με ευαισθησίες και ενδιαφέροντα διαφορετικά από τα συνήθη)	71
Διάγραμμα 5.26. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση για πολιτιστικές δραστηριότητες στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας	72
Διάγραμμα 5.27. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την πολιτιστική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας; (π.χ. δημιουργία πολιτιστικών συλλόγων, κινηματογραφικών και θεατρικών ομάδων, μουσικών σχημάτων, κ.α.)	73
Διάγραμμα 5.28. Απόψεις δείγματος για το αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, αναπτύσσοντας περισσότερους δεσμούς με το πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον της περιοχής	74
Διάγραμμα 5.29. Απόψεις δείγματος για το αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, διεκδικώντας πόρους και επενδύσεις στην τοπική αγορά	75
Διάγραμμα 5.30. Απόψεις δείγματος για το αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, διευκολύνοντας την ενσωμάτωση των αποφοίτων του στην τοπική αγορά.....	75
Διάγραμμα 5.31. Απόψεις δείγματος για το αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, συμμετέχοντας ή διοργανώνοντας περισσότερα, τοπικού ενδιαφέροντος ερευνητικά ή αναπτυξιακά έργα	76
Διάγραμμα 5.32. Απόψεις δείγματος για το αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, αναλαμβάνοντας περισσότερες ενέργειες για την διευκόλυνση των εθνικών στρατηγικών έρευνας και ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο.....	77

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ότι η ανταγωνιστικότητα των παγκόσμιων οικονομιών δεν εξαρτάται μόνο από τους τοπικούς πόρους και τα περιουσιακά στοιχεία, αλλά και από το εκπαιδευτικό επίπεδο και την εμπειρία των εργαζομένων. Είναι επίσης ευρέως αποδεκτό ότι η οικονομική επιτυχία των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών οικονομιών εξαρτάται όλο και περισσότερο από την εκπαίδευση και τις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού σε αυτές. Τα τελευταία χρόνια, οι διάφορες χώρες του κόσμου, έχουν προβεί στην εφαρμογή μεταρρυθμίσεων στα εκπαιδευτικά τους συστήματα. Το κυριότερο κίνητρο, πίσω από αυτές τις πρωτοβουλίες αυτές είναι η πεποίθηση ότι η ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου μιας οικονομίας αποτελεί ένα από τα πιο αποτελεσματικά μέσα για τη βελτίωση των εθνικών οικονομικών επιδόσεων (Hyz, 2011).

Ειδικότερα, η τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει μια σημαντική συμβολή στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Έχει άμεση επιρροή στην εθνική παραγωγικότητα, η οποία καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το βιοτικό επίπεδο και την ικανότητα μιας χώρας να ανταγωνίζεται στην παγκόσμια οικονομία. Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υποστηρίζουν την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μέσω πολλών οδών, όπως μέσω της κατάρτισης του ειδικευμένου και προσαρμοσμένου εργατικού δυναμικού, συμπεριλαμβανομένων των επιστημόνων υψηλού επιπέδου, των επαγγελματιών, των τεχνικών, των εκπαιδευτικών στη βασική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και των μελλοντικών επιχειρηματικών στελεχών, μέσω της δημιουργίας νέων γνώσεων και μέσω της οικοδόμησης της ικανότητας πρόσβασης σε υπάρχουσες βάσεις παγκόσμιας γνώσης και της αξιοποίησης της γνώσης αυτής σε τοπικό επίπεδο (Hopper et al., 2008). Παράλληλα η λειτουργία των ιδρυμάτων αυτών συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη των περιοχών, μέσω της εισροής οικονομικών πόρων από τους σπουδαστές και από την ίδια την λειτουργία των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Γκίκας & Χυζ, 2010).

Η παρούσα εργασία διερευνά την συμβολή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην οικονομία και την ανάπτυξη των περιφερειών στις οποίες λειτουργούν. Δίνοντας έμφαση στην περίπτωση της Ελλάδας, μελετάται πως τα ελληνικά ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συνεισφέρουν στην περιφερειακή ανάπτυξη και πως η

οικονομική ύφεση που βιώνει η χώρα από το 2008 μέχρι και σήμερα, έχει επηρεάσει αυτή τη συμβολή τους. Ειδικότερα μελετάται η περίπτωση του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, ως προς την συμβολή του στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, μέσα από πρωτογενή έρευνα με ερωτηματολογία σε φοιτητές του ιδρύματος, αλλά και σε εκπαιδευτικούς του ιδρύματος, καθώς και σε τοπικούς παράγοντες (επιχειρήσεις και άλλοι φορείς) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

Κεφάλαιο 1^ο: Θεωρητικό πλαίσιο

1.1. Η έννοια της εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση είναι μια έννοια για την οποία δεν έχει επιτευχθεί συναίνεση ως προς έναν κοινό ορισμό. Ετυμολογικά, ο αγγλικός όρος της εκπαίδευσης, δηλαδή το «education» πιστεύεται ότι προέρχεται, είτε από τη λατινική λέξη «educare» που σημαίνει αναθρέφω ή μεγαλώνω, είτε από τον λατινικό όρο «educere» που σημαίνει «να καθοδηγήσει». Αυτές οι έννοιες υποδεικνύουν ότι η εκπαίδευση επιδιώκει να αναπτύξει τις έμφυτες ή τις εσωτερικές δυνατότητες των ανθρώπων. Η εκπαίδευση έχει οριστεί ως το σύνολο των διαδικασιών με τις οποίες ένα άτομο αναπτύσσει ικανότητες, στάσεις και άλλες μορφές συμπεριφοράς πρακτικών αξιών στην κοινωνία στην οποία ζει. Έχει επίσης χαρακτηριστεί ως μια κοινωνική διαδικασία με την οποία οι άνθρωποι υπόκεινται στην επιρροή ενός επιλεγμένου και ελεγχόμενου περιβάλλοντος (κυρίως του σχολείου), ώστε να αποκτήσουν κοινωνικές ικανότητες και βέλτιστη ατομική ανάπτυξη (Marples, 2003).

Η εκπαίδευση, με την στενή έννοια του όρου, περιορίζεται στη σχολική και πανεπιστημιακή εκπαίδευση, η οποία ξεκινά όταν ένα άτομο εισέλθει σε ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα και τελειώνει μετά την ολοκλήρωση ενός συγκεκριμένου κύκλου σπουδών. Αποτελεί μια σκόπιμη δραστηριότητα, σχεδιασμένη για τη βέλτιστη ανάπτυξη των δυνατοτήτων των ατόμων. Η εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα και συμβάλλει σημαντικά στην υλοποίηση άλλων δικαιωμάτων. Η εκπαίδευση παρέχεται από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα στις διάφορες βαθμίδες. Τα ιδρύματα αυτά ασκούν μια σκόπιμη προσπάθεια, με σκοπό την ανάπτυξη ορισμένων γνώσεων, δεξιοτήτων, συμπεριφορών και συνηθειών στα άτομα. Έτσι, με μια στενή έννοια, η εκπαίδευση δεν είναι τίποτα, αλλά μια σκόπιμη δραστηριότητα, σχεδιασμένη σκόπιμα για τη βέλτιστη ανάπτυξη των δυνατοτήτων ενός ατόμου. Η εκπαίδευση είναι επίσης ένα δημόσιο αγαθό και το κράτος είναι ο θεματοφύλακας της (Marples, 2003).

Από το 1948, η εκπαίδευση έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα πρωτεύοντα ανθρώπινα δικαιώματα, υπογραμμίζοντας την σημασία της στην προστασία της ανθρώπινης

αξιοπρέπειας και θεμελίωσης της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης. Η εκπαίδευση αυξάνει το μορφωμένο εργατικό δυναμικό, την παραγωγικότητα των οικονομιών, τα ατομικά εισοδήματα, μειώνει την ανεργία και γενικά ενισχύει την ανάπτυξη των οικονομιών. Η εκπαίδευση βελτιώνει τις δεξιότητες των ατόμων, τα κάνει πιο παραγωγικά στην αγορά εργασίας και αυξάνει τις ευκαιρίες απασχόλησης, συμβάλλοντας τελικά στην ενίσχυση της οικονομικής ευημερίας των ατόμων και των εθνών. Ωστόσο τα οφέλη της εκπαίδευσης δεν είναι μόνο χρηματικά. Η εκπαίδευση αυξάνει επίσης το επίπεδο υγείας στον πληθυσμό και ενισχύει το κοινωνικό κεφάλαιο, προωθώντας την ευημερία των κοινοτήτων (Marples, 2003).

Η εκπαίδευση θεωρείται τόσο ένα αποτέλεσμα, όσο και μια διαδικασία. Η εκπαίδευση ως αποτέλεσμα είναι κάτι που παράγεται από ορισμένες εισροές, όπως η καθοδήγηση. Είναι δηλαδή το αποτέλεσμα αυτών που λαμβάνονται μέσω της μάθησης, δηλαδή της γνώσης, των δεξιοτήτων, των αξιών που είναι τα αποτελέσματα της μάθησης. Η εκπαίδευση προάγει αξίες στους ανθρώπους, οι οποίες είναι παγκοσμίως αποδεκτές ως πολύτιμες σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Η μετάδοση γνώσεων ή δεξιοτήτων που πραγματοποιείται ως μια σκόπιμη δραστηριότητα με ποικίλους τρόπους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως προϊόν της εκπαίδευσης (Αργυροπούλου, 2018).

Ως διαδικασία, η εκπαίδευση αναφέρεται στην πράξη της ανάπτυξης της νοημοσύνης, της ικανότητας κριτικής σκέψης, της κοινωνικής και πολιτιστικής κατανόησης και της κατανόησης του εαυτού του ατόμου. Η εκπαίδευση θεωρείται ως μια ενεργητική και δυναμική διαδικασία η οποία λαμβάνει χώρα συνεχώς κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου μέσω διαφορετικών εμπειριών, είτε με επίσημο είτε με ανεπίσημο τρόπο. Σε αυτή τη διαδικασία, το άτομο μαθαίνει να χρησιμοποιεί τις εμπειρίες των άλλων και του εαυτού του για να μάθει νέα πράγματα (Αργυροπούλου, 2018).

Έτσι με την ευρεία της έννοια, η εκπαίδευση δεν περιορίζεται σε κανένα θεσμικό όργανο, αλλά αποτελεί μια διαδικασία η οποία συντελείται σε όλη την διάρκεια της ζωής των ατόμων, η οποία ξεκινά από την γέννηση του ανθρώπου. Σε κάθε φάση της ζωής, το άτομο μαθαίνει ή κερδίζει τη γνώση άμεσα ή έμμεσα, τυπικά ή άτυπα. Εδώ η εκπαίδευση αποτελεί μια συνεχή διαδικασία, όπου όλες οι εμπειρίες, η γνώση και η σοφία που αποκτά ένα άτομο σε διαφορετικά στάδια της ζωής του, μέσω διαφόρων καναλιών, ονομάζονται εκπαίδευση. Είναι μια πράξη ή εμπειρία που έχει

διαμορφωτική ή προσθετική επίδραση στην προσωπικότητα ενός ατόμου. Πιστεύεται ότι η εκπαίδευση αποτελεί όχι μόνο ένα μέσο κοινωνικής αλλαγής, αλλά και μια επένδυση στην εθνική ανάπτυξη. Μια τέτοια αντίληψη της εκπαίδευσης περιλαμβάνει όλες τις εμπειρίες της ζωής, καθώς υπάρχει μια μετατόπιση της έμφασης από την ατομική ανάπτυξη στην εθνική ανάπτυξη. Η εκπαίδευση περιλαμβάνει όλες τις εμπειρίες που λαμβάνει το άτομο στο σχολείο ή στο σπίτι, στην κοινότητα και στην κοινωνία μέσω αλληλεπιδράσεων, διαφόρων ειδών και δραστηριοτήτων. Η ευρύτερη έννοια της εκπαίδευσης συνεπάγεται τη διαδικασία ανάπτυξης, όπου το άτομο προσαρμόζεται σταδιακά σε διάφορους τρόπους στο φυσικό, κοινωνικό και πνευματικό του περιβάλλον (Αργυροπούλου, 2018).

1.2. Οι βαθμίδες της εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση οργανώνεται σε βαθμίδες, αν και αυτός ο τρόπος οργάνωσης είναι διαφορετικός μεταξύ των διαφόρων χωρών σε όλο τον κόσμο. Οι βαθμίδες εκπαίδευσης είναι ένα ταξινομημένο σύνολο που ομαδοποιεί τα εκπαιδευτικά προγράμματα μαζί σε σχέση με την ιεράρχηση των εμπειριών μάθησης, των επιπέδων γνώσης, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων, τις οποίες κάθε πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί για να μεταδώσει. Σύμφωνα με την γενική ταξινόμηση που έχει προτείνει η UNESCO (2011) αναγνωρίζονται οκτώ βαθμίδες-επίπεδα εκπαίδευσης. Αυτά είναι (Λάμπρος, κ.α., 2016):

[1] Η πρώιμη εκπαίδευση (προσχολική εκπαίδευση), η οποία παρέχει εκπαιδευτικές και μαθησιακές δραστηριότητες για την υποστήριξη της πρώιμης γνωσιακής, σωματικής, κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών και εισάγει τα μικρά παιδιά στην οργανωμένη διδασκαλία εκτός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Στόχος της είναι να αναπτύξει κάποιες από τις δεξιότητες που απαιτούνται για την ακαδημαϊκή ετοιμότητα και να προετοιμάσει τα παιδιά για την είσοδο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

[2] Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία παρέχει εκπαιδευτικές και μαθησιακές δραστηριότητες, με σκοπό την παροχή στους μαθητές, των θεμελιωδών δεξιοτήτων ανάγνωσης, γραφής και μαθηματικών, προκειμένου να

δημιουργηθεί ένα στέρεο υπόβαθρο για την εκμάθηση και κατανόηση των βασικών τομέων της γνώσης και της προσωπικής ανάπτυξης για την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Επικεντρώνεται στην εκμάθηση σε ένα βασικό επίπεδο πολυπλοκότητας με λίγη, αν όχι καθόλου, εξειδίκευση.

[3] Η κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σχεδιάζεται κατά κανόνα με κριτήριο τα αποτελέσματα της μάθησης από το επίπεδο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ο εκπαιδευτικός στόχος της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να τεθούν τα θεμέλια για τη διά βίου μάθηση και την ανάπτυξη των ατόμων, και τα εκπαιδευτικά συστήματα μπορούν στη συνέχεια να επεκτείνουν περαιτέρω τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Τα προγράμματα σε αυτό το επίπεδο οργανώνονται συνήθως γύρω από ένα αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών με θεματικές ενότητες, εισάγοντας θεωρητικές έννοιες σε ένα μεγάλο εύρος θεμάτων.

[4] Η ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σχεδιάζεται κατά κανόνα για την ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και την προετοιμασία των σπουδαστών για το επόμενο επίπεδο εκπαίδευσης, δηλαδή για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα προγράμματα σε αυτό το επίπεδο προσφέρουν στους σπουδαστές περισσότερο ποικίλη, εξειδικευμένη και σε βάθος διδασκαλία, συγκριτικά με την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

[5] Η μεταδευτεροβάθμια, αλλά μη τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχει μια εμπειρία μάθησης με βάση τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, προετοιμάζει τους σπουδαστές για την είσοδο και εισαγωγή τους στην αγορά εργασίας καθώς και για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Συνήθως απευθύνεται σε μαθητές, οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει το επίπεδο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι θέλουν να ενισχύσουν τις ευκαιρίες εισαγωγής στην αγορά εργασίας ή να προχωρήσουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα προγράμματα συχνά δεν είναι σημαντικά πιο εξειδικευμένα, από αυτά της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς συνήθως διευρύνουν - αντί να εμβαθύνουν - τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες. Κατά συνέπεια, στοχεύουν στην εκμάθηση κάτω από το υψηλό επίπεδο πολυπλοκότητας που χαρακτηρίζει την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

[6] Η τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχει μαθησιακές δραστηριότητες σε τομείς οι οποίοι περισσότερο εξειδικευμένοι ως προς ένα αντικείμενο. Στόχος της είναι να προσφέρει ένα υψηλό επίπεδο πολυπλοκότητας και εξειδίκευσης. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνει αυτό που συνήθως θεωρείται ως ακαδημαϊκή εκπαίδευση, ωστόσο σε αυτή συμπεριλαμβάνεται επίσης και η ανώτερη επαγγελματική εκπαίδευση.

Σύμφωνα με το ίδιο σύστημα ταξινόμησης, η τριτοβάθμια εκπαίδευση, υποδιαιρείται σε τρεις επιμέρους βαθμίδες, οι οποίες είναι (Λάμπος, κ.α., 2016):

[1] Η προπτυχιακή εκπαίδευση, όπου τα παρεχόμενα προγράμματα αποσκοπούν στην παροχή ενδιάμεσων ακαδημαϊκών ή / και επαγγελματικών γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, και οδηγούν στην απόκτηση ενός πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σε αυτό το πρώτο στάδιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, υπάρχουν σε μεγάλο βαθμό θεωρητικά προγράμματα, τα οποία αποσκοπούν στην απόκτηση προσόντων από τους φοιτητές για την μεταγενέστερη είσοδό τους σε πιο εξειδικευμένα ερευνητικά προγράμματα και επαγγέλματα με υψηλότερες απαιτήσεις δεξιοτήτων.

[2] Η μεταπτυχιακή εκπαίδευση, η οποία αποτελείται από προγράμματα, τα οποία αποσκοπούν στην παροχή προηγμένων ακαδημαϊκών ή / και επαγγελματικών γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων που οδηγούν στην απονομή ενός τίτλου μεταπτυχιακής εκπαίδευσης.

[3] Η διδακτορική εκπαίδευση, η οποία αποτελείται από προγράμματα, που σχεδιάστηκαν κατά κύριο λόγο για την απόκτηση προηγμένων ερευνητικών προσόντων, καταλήγοντας με την υποβολή μιας διατριβής με δημοσιεύσιμη ποιότητα βασισμένη στην έρευνα.

Η επιτυχής ολοκλήρωση μιας εκπαιδευτικής βαθμίδας είναι η επίτευξη των μαθησιακών στόχων της, η οποία επικυρώνεται μέσω της αξιολόγησης των ατόμων πάνω στις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που αποκτήθηκαν. Η επιτυχής ολοκλήρωση μιας βαθμίδας συνεπάγεται την απονομή ενός τίτλου εκπαίδευσης (Λάμπος, κ.α., 2016).

1.3. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση και η αποστολή της

Τα ανώτατα τεχνολογικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα, είναι ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η παρακολούθηση των οποίων οδηγεί στην απονομή σχετικών τίτλων. Ο τομέας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης περιλαμβάνει γενικά όλα τα πανεπιστήμια, τα τεχνολογικά ιδρύματα και άλλα ιδρύματα που παρέχουν επίσημα προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανεξάρτητα από την πηγή χρηματοδότησής τους ή το νομικό τους καθεστώς, καθώς και όλα τα ερευνητικά ιδρύματα και κέντρα έρευνας, τα οποία βρίσκονται υπό τον άμεσο έλεγχο ή τη διοίκηση φορέων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Κασσωτάκης κ.α., 2009).

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση, συνιστά την ανώτερη βαθμίδα των εκπαιδευτικών συστημάτων, η οποία περιλαμβάνει τόσο πανεπιστήμια, όσο και εμπορικές σχολές και κολέγια. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση γενικά καταλήγει στην παραλαβή πτυχίων, διπλωμάτων ή ακαδημαϊκών τίτλων. Γενικά, η τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει τρεις αλληλένδετες αποστολές, οι οποίες είναι: (1) η διδασκαλία και η μάθηση, (2) η έρευνα και (3) η συμμετοχή της κοινότητας. Στην πράξη, αυτές οι αποστολές δεν είναι διακριτές, αλλά αλληλεπιδρούν και αλληλοσυμπληρώνονται (Κασσωτάκης κ.α., 2009).

Η πρώτη αποστολή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι ίσως η πιο γνωστή και είναι η εκχώρηση γνώσεων και δεξιοτήτων στους μελλοντικούς επαγγελματίες και ειδικευμένους εργαζόμενους. Καθώς οι οικονομίες αναπτύσσονται, απαιτούν ένα πιο μορφωμένο και πιο παραγωγικό εργατικό δυναμικό. Η ποιότητα της διδασκαλίας είναι ένας παράγοντας που συνεισφέρει σημαντικά στην ποιότητα της μάθησης (Κασσωτάκης κ.α., 2009).

Η δεύτερη αποστολή των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι η έρευνα, η οποία προωθεί και ενισχύει την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία. Η έρευνα μπορεί να αναφέρεται στην εφαρμοσμένη έρευνα, η οποία γενικά παράγει ιδιωτικά οφέλη και στην καθαρή έρευνα, η οποία δημιουργεί δημόσια αγαθά. Η έρευνα αποτελεί σημαντικό θεμέλιο στη μελλοντική καινοτομία και συμπληρώνει την εκπαίδευση (Κασσωτάκης κ.α., 2009).

Η τρίτη αποστολή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι η δέσμευση της κοινότητας, η οποία περιλαμβάνει την υποστήριξη που παρέχουν τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας στις ομάδες με διαφορετικά συμφέροντα, ώστε να εργαστούν μαζί και προς την κατεύθυνση ενός κοινού στόχου. Αυτό συμβαίνει μέσω της συνεργασίας ανάμεσα στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τις κοινότητες, με σκοπό τη δημιουργία αμοιβαίων οφελών και περιλαμβάνει πολλά ενδιαφερόμενα μέρη, όπως ο δημόσιος και ιδιωτικός τομέας, οι κοινοτικές οργανώσεις και το ευρύ κοινό. Σε συνεργασία με τις τοπικές βιομηχανίες, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν να αξιοποιήσουν αποτελεσματικότερα τους τοπικούς πόρους και να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της απασχόλησης (Κασσωτάκης κ.α., 2009).

1.4. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα περιλαμβάνει τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης, οι οποίες είναι η πρωτοβάθμια, η δευτεροβάθμια και η τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση πριν από λίγο καιρό περιλάμβανε δύο τομείς, δηλαδή τα πανεπιστήμια και τα τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Πρόσφατα η οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος άλλαξε και ο τεχνολογικός τομέας ενσωματώθηκε στον πανεπιστημιακό. Στον πρώην πανεπιστημιακό τομέα άνηκαν τα Πανεπιστήμια και η Σχολή Καλών Τεχνών, ενώ στον πρώην τεχνολογικό τομέα υπάγονταν τα ΤΕΙ (Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα) και η ΑΣΠΑΙΤΕ (Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης). Συλλογικοί φορείς που είναι εγκατεστημένοι στα ιδρύματα αυτά και ενεργούν σύμφωνα με την ειδική νομοθεσία, ασκούν την διαχείριση σε κάθε ίδρυμα. Το πρώτο ελληνικό πανεπιστήμιο ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1837, μόλις μερικά έτη μετά από την σύσταση του ελληνικού κράτους, ενώ τα υπόλοιπα πανεπιστήμια ιδρύθηκαν στη συνέχεια σε ολόκληρη την χώρα κατά τον 20^ο αιώνα (Μπουζάκης, 2006).

Σε ότι αφορά το νομικό πλαίσιο λειτουργίας και οργάνωσης του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, αυτό ρυθμίζεται από το άρθρο 16 του Συντάγματος, το οποίο έχει τεθεί σε ισχύ από 1975, περιλαμβανομένων κάποιων αναθεωρήσεων που έχουν γίνει μέχρι σήμερα. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι

δημόσια και προσφέρεται από Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, τα οποία αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, απολαμβάνουν πλήρη αυτοδιοίκηση και ακαδημαϊκή ελευθερία ενώ υπόκεινται σε κρατική εποπτεία (Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων) και χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση (Πυργιωτάκης & Ξεσφικκούλη, 2013).

Τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα έχουν τις ακόλουθες αποστολές (Eurydice, 2018):

- [1] την προώθηση της γνώσης διαμέσου της επιστημονικής έρευνας και της διδασκαλίας, την προετοιμασία των σπουδαστών για την αξιοποίηση και χρήση των αποκτηθέντων γνώσεων στην μετέπειτα επαγγελματική ζωή
- [2] την παροχή ανώτερης εκπαίδευσης και την προώθηση της διά βίου μάθησης, μέσω της εφαρμογής σύγχρονων τεχνικών και μεθόδων διδασκαλίας (συμπεριλαμβανομένης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης)
- [3] την ανάπτυξη του κριτικού συλλογισμού και των δεξιοτήτων των σπουδαστών, την προώθηση της ένταξής τους στην αγορά εργασίας και την δημιουργία και καλλιέργεια των κατάλληλων συνθηκών για την ανάπτυξη των ανερχόμενων ερευνητών
- [4] την ανταπόκριση στις ανάγκες και απαιτήσεις της αγοράς εργασίας και στις ανάγκες ανάπτυξης της χώρας, καθώς και την προώθηση και διάδοση της γνώσης και της καινοτομίας με επίκεντρο την επιστημονική δεοντολογία, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή
- [5] την προώθηση της συνεργασίας με τα ελληνικά ή λοιπά ξένα ιδρύματα και την προώθηση της κινητικότητας των φοιτητών, συνεισφέροντας στη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας (EXAEE)
- [6] την δημιουργία υπεύθυνων πολιτών, που θα είναι ικανοί να αντιμετωπίζουν όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες με επάρκεια σε πολιτιστικό, επιστημονικό και επαγγελματικό επίπεδο και με σεβασμό σε αξίες όπως η δικαιοσύνη, η ελευθερία, η δημοκρατία και η κοινωνική αλληλεγγύη.

Η ανάπτυξη των επιστημών και της τεχνολογίας, καθώς και η επίτευξη υψηλού επιπέδου, ολοκληρωμένης, θεωρητικής και εφαρμοσμένης κατάρτισης των μελλοντικών επιστημόνων της χώρας, μέσω της προώθησης και της ανάπτυξης της επιστημονικής έρευνας είναι επίσης ένα από τα κύρια καθήκοντα των πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Τα ΤΕΙ της χώρας στοχεύουν στην ανάπτυξη της έρευνας σε τεχνολογικό επίπεδο και στην παροχή προγραμμάτων σπουδών εφαρμοσμένου χαρακτήρα, ενώ τα Πανεπιστήμια παρέχουν υψηλής ποιότητας εκπαίδευση με βάση τις απαιτήσεις των επιστημών, των τεχνών και της τεχνολογίας, λαμβάνοντας υπόψη τη διεθνή επιστημονική πρακτική και τους αντίστοιχους επαγγελματικούς τομείς (Eurydice, 2018).

Ο δεύτερος κύκλος σπουδών περιλαμβάνει την μεταπτυχιακή εκπαίδευση. Τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών αποτελούν μέρος του στρατηγικού σχεδιασμού των ιδρυμάτων της ανώτατης εκπαίδευσης. Διοικούνται με επιστημονική συνοχή και παρέχουν γνώσεις και αναπτύσσουν την επιστημονική έρευνα σε τομείς οι οποίοι είναι σχετικοί με τα επιστημονικά πεδία των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών. Ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα διαρκεί το λιγότερο ένα πλήρες έτος και ένα μέρος αυτού του έτους, τουλάχιστον τρεις μήνες, είναι αφιερωμένο στην προετοιμασία της διατριβής. Ο κανονισμός μεταπτυχιακών σπουδών για τη λειτουργία κάθε προγράμματος καθορίζει τα διδασκόμενα μαθήματα καθώς και τις απαιτούμενες ώρες για κάθε μάθημα. Προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών στην Ελλάδα παρέχονται επίσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Eurydice, 2018).

Τέλος ο τρίτος κύκλος σπουδών είναι οι διδακτορικές σπουδές. Τα Πανεπιστήμια της χώρας είναι υπεύθυνα για τον σχεδιασμό, την οργάνωση και την λειτουργία των προγραμμάτων σπουδών τρίτου κύκλου. Τα διδακτορικά προγράμματα, σύμφωνα με το Ν. 4009/2011, προετοιμάζονται από ειδική επιτροπή, αποτελούμενη από καθηγητές του σχετικού επιστημονικού πεδίου. Ο πρύτανης σε κάθε πανεπιστήμιο είναι υπεύθυνος για την έγκριση του περιεχομένου του προγράμματος σπουδών. Προγράμματα διδακτορικών σπουδών παρέχονται επίσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Eurydice, 2018).

Το 2019, μαζί με το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο λειτούργησαν συνολικά στην χώρα 24 Πανεπιστήμια και 15 Ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Το 2014-2015, ο αριθμός των σχολών και τμημάτων των ελληνικών πανεπιστημίων

ανήλθε σε 99 και 263 αντίστοιχα, ενώ ο αριθμός των σχολών και τμημάτων των ΑΤΕΙ ανήλθε σε 58 και 178 αντίστοιχα (IOBE, 2017).

Ο αριθμός των φοιτητών που εισήχθησαν στα πανεπιστημιακά ιδρύματα εκπαίδευσης, έφτασε τις 191 χιλ. το 2015, ενώ στα ΤΕΙ τις 99,4 χιλ. (IOBE, 2017). Στην Ελλάδα, σύμφωνα με έρευνα που διενεργήθηκε από τον ΟΟΣΑ, καταγράφονται τα μεγαλύτερα, σε σύγκριση με άλλες χώρες, ποσοστά εγγραφής στα προγράμματα σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε άτομα ηλικίας 19-24 ετών και αντίστοιχα η Ελλάδα είναι η χώρα με τα δεύτερα υψηλότερα ποσοστά εισαγωγής για τα άτομα ηλικίας 25-28 ετών. Επιπρόσθετα, μεταξύ των ετών 2008-2018 παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση του ποσοστού των νέων ηλικίας 25-34 ετών οι οποίοι εισήχθησαν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση από 28% σε 43% (OECD, 2019).

1.5. Η έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης

Η περιφερειακή ανάπτυξη περιλαμβάνει δύο βασικούς όρους, την περιφέρεια και την ανάπτυξη. Η ανάπτυξη είναι ένας δυναμικός όρος, που έχει οριστεί με πολλούς τρόπους μέχρι σήμερα. Η ανάπτυξη μπορεί με απλά λόγια να σημαίνει την αύξηση του εισοδήματος, της απασχόλησης και της ποιότητας ζωής. Άλλοι ερευνητές δίνουν έμφαση στην ικανοποίηση των βασικών αναγκών των ανθρώπων. Η ανάπτυξη έχει επίσης οριστεί ως μια διαδικασία επέκτασης ή αξιοποίησης των δυνατοτήτων, με αποτέλεσμα την αποτελεσματική παραγωγική χρήση των περιφερειακών πόρων. Η ανάπτυξη είναι εν ολίγοις, μια διαδικασία αλλαγής που στοχεύει στον κοινωνικοοικονομικό μετασχηματισμό μιας παραδοσιακής κοινωνίας σε ένα μοντέλο που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τα ανθρώπινα όντα. Η ανάπτυξη μιας περιοχής ή ενός τόπου είναι συχνά μέλημα του κράτους, το οποίο αναλαμβάνει δράσεις και σχεδιάζει πολιτικές για να αυξήσει τον ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης, πέρα από αυτό που θα επιτευχθεί χωρίς καμία συνειδητή προσπάθεια. Η ανάπτυξη συχνά μετράται απλώς υπολογίζοντας τον πλούτο που δημιουργείται (ακαθάριστο εγχώριο προϊόν - ΑΕΠ) σε μια συγκεκριμένη περιοχή, για ένα συγκεκριμένο έτος ή το εισόδημα των κατοίκων μιας περιοχής (ακαθάριστο εθνικό εισόδημα -ΑΕΕ) (Λαμπριανίδης, Καλογερέσης & Καυκαλάς, 2016).

Η περιφέρεια είναι μια έννοια, στην οποία έχουν δοθεί αρκετοί και διάφοροι ορισμοί. Σε γεωγραφικό επίπεδο, μια περιφέρεια αναφέρεται σε ένα οριοθετημένο τμήμα της επιφάνειας της γης. Στη γεωγραφία οι περιφέρειες προσδιορίζονται είτε με το σκεπτικό ότι η περιφέρεια ως σύνολο έχει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, είτε ότι από ορισμένες απόψεις, τα στοιχεία της περιφέρειας είναι λειτουργικά αλληλεξαρτώμενα ή είναι ένας χώρος πάνω στον οποίο ασκείται οικονομική, πολιτική ή διοικητική εξουσία. Έτσι μια περιφέρεια μπορεί να οριστεί ως ένας χωρικά συνορευών πληθυσμός (ανθρώπινων όντων), ο οποίος δεσμεύεται, είτε από ιστορική αναγκαιότητα, είτε από επιλογή σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική θέση. Η εξάρτηση από την τοποθεσία δύναται να προκύψει από την κοινή έλξη προς τον τοπικό πολιτισμό, τα τοπικά κέντρα απασχόλησης, τους τοπικούς φυσικούς πόρους ή άλλες ειδικές παροχές (Πολύζος, 2019).

Η περιφερειακή ανάπτυξη είναι σαφώς μια πολυδιάστατη έννοια, η οποία καθορίζεται από μια πληθώρα παραγόντων, όπως οι παροχές φυσικών πόρων, η ποιότητα και η ποσότητα της εργασίας, η διαθεσιμότητα κεφαλαίου, οι παραγωγικές και γενικές επενδύσεις, η επιχειρηματική κουλτούρα και η συμπεριφορά, την τομεακή διάρθρωση, την τεχνολογική υποδομή και την πρόοδο, τα συστήματα δημόσιας υποστήριξης κ.ο.κ. Η βιβλιογραφία γύρω από την περιφερειακή ανάπτυξη επικεντρώνεται συνήθως γύρω από δύο κυρίαρχα ζητήματα. Το πρώτο από αυτά είναι πώς δημιουργείται και ενισχύεται η περιφερειακή ευημερία και πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν οι ανεπιθύμητες διαπεριφερειακές διαφορές στο επίπεδο της ευημερίας. Εδώ αντιμετωπίζεται το οικονομικό ζήτημα της βέλτιστης χωροταξικής χρήσης των περιορισμένων πόρων (δηλ. εισροών όπως το κεφάλαιο - πόροι, οι ανθρώπινοι πόροι - εργατικό δυναμικό, οι φυσικοί πόροι, οι γνώσεις κλπ.), έτσι ώστε να δημιουργηθεί μέγιστη τιμή παραγωγής. Το δεύτερο ερώτημα έχει περισσότερο κοινωνικοπολιτική φύση και αντιμετωπίζει τους μηχανισμούς και τις συνθήκες (οικονομικές, πολιτικές παρεμβάσεις) που μπορούν να βοηθήσουν στην άμβλυνση των ανεπιθύμητων αναπτυξιακών ανισοτήτων στην οικονομία (Azis, 2020).

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες οι οποίοι μπορούν να οδηγήσουν σε περιφερειακές ανισότητες. Η οικονομική δραστηριότητα αναδύεται και αναπτύσσεται στο χώρο. Οι επιχειρήσεις και οι οικονομικοί παράγοντες γενικά, επιλέγουν τις τοποθεσίες τους με τον ίδιο τρόπο που επιλέγουν τους συντελεστές παραγωγής και την τεχνολογία τους. Συχνά παρατηρείται ότι η παγκοσμιοποίηση και οι πολιτικές απελευθέρωσης (π.χ. του

εμπορίου) αυξάνουν το χάσμα μεταξύ ειδικευμένου και ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού εντός μιας χώρας ή μιας περιοχής. Οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν επίσης προβλήματα κινητικότητας. Ορισμένοι υποστηρίζουν ακόμη ότι η παγκοσμιοποίηση ενισχύει τις υφιστάμενες ανισότητες όχι μόνο μεταξύ των κρατών, αλλά και των κοινωνιών και των περιφερειών. Οι παραγωγικοί πόροι κατανέμονται άνισα στο χώρο: συχνά συγκεντρώνονται σε συγκεκριμένους τόπους (περιοχές ή πόλεις) ενώ είναι εντελώς ή εν μέρει ανύπαρκτοι σε άλλους. Οι ποσοτικές και ποιοτικές ανισορροπίες στη γεωγραφική κατανομή των πόρων και των οικονομικών δραστηριοτήτων δημιουργούν διαφορετικά επίπεδα πλούτου και ευημερίας και διαφορετικούς βαθμούς ελέγχου της τοπικής ανάπτυξης. Στο βαθμό που πολλά περιφερειακά ζητήματα σχετίζονται με την κοινωνική ανισότητα μεταξύ περιφερειών (υφίστανται από την αρχή της ανθρώπινης ιστορίας), η περιφερειακή ανάπτυξη θεωρείται επίσης ως μια πράξη ή διαδικασία διακυβέρνησης που παρέχει κεφάλαια και άλλες μορφές βοήθειας στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (Azis, 2020).

Στο πλαίσιο των παραπάνω προβλημάτων, οι πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης αποσκοπούν στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων που υπάρχουν, σε ένα συγκεκριμένο ελάχιστο επίπεδο και στην εξεύρεση των δυνατών μέσων για την ανάπτυξη μιας περιφέρειας. Η ελαχιστοποίηση των ανισοτήτων στο επίπεδο ανάπτυξης, μπορεί να στοχεύει σε διάφορους τομείς, όπως είναι η πρόσβαση στους πόρους και οι διαφορές στην οικονομική διάρθρωση και τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Έτσι η περιφερειακή ανάπτυξη είναι μια σειρά κυβερνητικών παρεμβάσεων που διορθώνουν τις αυθόρμητες διαδικασίες προόδου. Οι στόχοι των διορθώσεων αυτών καθορίζονται από τις πολιτικές της περιφερειακής ανάπτυξης. Οι στόχοι διαφέρουν μεταξύ των διαφορετικών κυβερνήσεων και στοχεύουν να μειώσουν τις περιφερειακές και κοινωνικές ανισότητες (Mukhopadhyay, 2020).

Μέχρι σήμερα έχουν αναπτυχθεί διάφορες θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης. Η πρώτη μεγάλη ομάδα θεωριών σχετικά με την περιφερειακή ανάπτυξη επιδιώκει να εξηγήσει γιατί η ανάπτυξη εμφανίζεται σε τοπικό επίπεδο. Στην περίπτωση αυτή, αναλύεται η ικανότητα ενός υπο εθνικού συστήματος - μιας περιφέρειας, μιας επαρχίας, μιας πόλης, μιας περιοχής με συγκεκριμένα οικονομικά χαρακτηριστικά - να αναπτύσσει οικονομικές δραστηριότητες, να τις προσελκύει και να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για μακροχρόνια ανάπτυξη. Εδώ ως «περιφερειακή οικονομική

ανάπτυξη» νοείται η ικανότητα ενός τοπικού οικονομικού συστήματος να βρίσκει και να αναπαράγει συνεχώς έναν ειδικό και κατάλληλο ρόλο στον διεθνή καταμερισμό της εργασίας, μέσω της αποτελεσματικής και δημιουργικής χρήσης των πόρων που διαθέτει. Υπογραμμίζοντας τα οικονομικά στοιχεία αυτού του ορισμού, η περιφερειακή ανάπτυξη μπορεί να οριστεί ως η ικανότητα μιας περιοχής να παράγει, με (συγκριτικό ή απόλυτο) πλεονέκτημα, τα αγαθά και τις υπηρεσίες που απαιτεί το εθνικό και διεθνές οικονομικό σύστημα στο οποίο ανήκει. Οι πρώτες θεωρίες της περιφερειακής ανάπτυξης αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια του περασμένου αιώνα. Χρησιμοποίησαν την αντίληψη του χώρου ως μια αφηρημένη και διακριτική έννοια. Ο γεωγραφικός χώρος χωρίστηκε σε «περιφέρειες», περιοχές περιορισμένου φυσικο-γεωγραφικού μεγέθους (που σε μεγάλο βαθμό αντιστοιχούν στις διοικητικές μονάδες) που θεωρούνται εσωτερικά ομοιόμορφες. Αυτή η αντίληψη για τον χώρο υιοθετήθηκε από τη θεωρία της νεοκλασικής περιφερειακής ανάπτυξης, τη θεωρία της εξαγωγικής βάσης και τη διαπεριφερειακή εμπορική θεωρία που αναπτύχθηκαν από διάφορους κλάδους των βασικών οικονομικών στη δεκαετία του 1950 και του 1960 (Capello, 2009).

Σε μια μεταγενέστερη ομάδα θεωριών που αναπτύχθηκαν, ο χώρος θεωρείται ότι είναι διαφοροποιημένος και όχι ομοιόμορφος και ομοιογενής. Αυτή η νέα αντίληψη του χώρου επιτρέπει τον εντοπισμό πολύ διαφορετικών πολικών χαρακτηριστικών σε μια περιοχή. Οι δραστηριότητες, οι πόροι, οι οικονομικές σχέσεις και οι σχέσεις αγοράς διαρθρώνονται γύρω από πόλους για να δημιουργήσουν μια σωρευτική διαδικασία εδαφικού οικισμού και έναν ενάρετο κύκλο ανάπτυξης. Οι θεωρίες σε αυτή την ομάδα δεν μεταφράζουν την βραχυπρόθεσμη άποψη της ανάπτυξης ως μια απλή αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης, αλλά και της ατομικής ευημερίας, και αναλαμβάνουν μια μακροπρόθεσμη προοπτική. Προσδιορίζουν όλα τα υλικά και άυλα στοιχεία σε μια τοπική περιοχή, τα οποία καθορίζουν τη μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητά της και της επιτρέπουν να διατηρήσει την ανταγωνιστικότητα με την πάροδο του χρόνου (McCann, 2016).

Οι θεωρίες αυτές αποσκοπούν στον εντοπισμό των παραγόντων που καθιστούν το κόστος και τις τιμές των διαδικασιών παραγωγής χαμηλότερα σε μια περιοχή, σε σύγκριση με άλλες. Αυτοί οι παράγοντες είναι: (i) εξωγενή στοιχεία για το τοπικό πλαίσιο, τα οποία προέρχονται εξωτερικά από την περιοχή και μεταφέρονται σ' αυτήν τυχαία ή σκόπιμα (π.χ. η ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε τοπικό επίπεδο μιας μεγάλης

εταιρείας, η διάδοση σε τοπικό επίπεδο μιας καινοτομίας η οποία έχει παραχθεί αλλού, κ.α.) και (ii) ενδογενή στοιχεία που προκύπτουν και αναπτύσσονται εντός της περιοχής και της επιτρέπουν να ξεκινήσει μια διαδικασία ανάπτυξης (π.χ. επιχειρηματική ικανότητα, τοπικοί φυσικοί πόροι για την παραγωγή, κ.α.). Παραδείγματα θεωριών που υιοθετούν την ιδέα ενός εξωγενούς παράγοντα στη βάση της περιφερειακής ανάπτυξης είναι η θεωρία της δεσπόζουσας επιχείρησης του Perroux, (1955), οι θεωρίες των Aschauer, (1989) και Biehl (1986) για την παρουσία υποδομών και η θεωρία του Hägerstrand (1957) για τη χωρική διάχυση της καινοτομίας (McCann, 2016).

Η υπόθεση του διαφοροποιημένου χώρου δεν αποδέχεται ως εκ τούτου ότι η περιφερειακή ανάπτυξη συνίσταται αποκλειστικά στην κατανομή των πόρων μεταξύ των περιφερειών. Αντ' αυτού, η περιφερειακή ανάπτυξη πρέπει να θεωρηθεί ότι απορρέει από την τοπική παραγωγική ικανότητα, την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία. Το νεοκλασικό μοντέλο της διαπεριφερειακής ανάπτυξης (μοντέλο Borts και Stein) υποστήριξε ότι ο εθνικός ρυθμός ανάπτυξης καθορίζεται εξωγενώς και ότι το πρόβλημα της θεωρίας της περιφερειακής ανάπτυξης εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται ο εθνικός ρυθμός ανάπτυξης μεταξύ των περιφερειών. Σύμφωνα με αυτή τη λογική της ανταγωνιστικής ανάπτυξης, η ανάπτυξη μιας περιοχής μπορεί να επέλθει μόνο εις βάρος της ανάπτυξης μιας άλλης περιοχής (McCann, 2016).

Περίπου στα μέσα της δεκαετίας του 1970, ο χώρος έλαβε μια διαφορετική διάσταση. Ο χώρος θεωρήθηκε ως οικονομικός πόρος και ως ανεξάρτητος παράγοντας παραγωγής. Αποτελεί την πηγή των στατικών και δυναμικών πλεονεκτημάτων για τις επιχειρήσεις και τον βασικό καθοριστικό παράγοντα της ανταγωνιστικότητας του τοπικού παραγωγικού συστήματος. Σύμφωνα με τις θεωρίες που βασίζονται σε αυτή την έννοια του χώρου, ο χώρος αποτελεί πηγή αυξανόμενων αποδόσεων και θετικών εξωτερικοτήτων που παίρνουν τη μορφή οικονομιών συσσώρευσης και εντοπισμού. Οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης επιτυγχάνονται από τα τοπικά συστήματα παραγωγής, όπου η αύξηση των αποδόσεων επηρεάζει την τοπική παραγωγική απόδοση, μειώνει το κόστος παραγωγής και συναλλαγής, ενισχύει την αποδοτικότητα των παραγόντων παραγωγής και αυξάνει την ικανότητα καινοτομίας. Επομένως, στην περίπτωση αυτή η περιφερειακή ανάπτυξη εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα της συγκεντρωμένης εδαφικής οργάνωσης της παραγωγής και όχι από τη διαθεσιμότητα των οικονομικών πόρων ή από την αποτελεσματικότερη χωροθέτηση

τους. Αυτές είναι οι θεωρίες της ενδογενούς ανάπτυξης, όπως η θεωρία που αναπτύχθηκε από τον Giacomo Becattini (Capello, 2009).

Τέλος στην διάρκεια της δεκαετίας του 90, η ανάπτυξη πιο προηγμένων μαθηματικών εργαλείων για την ανάλυση της ποιοτικής συμπεριφοράς των δυναμικών μη γραμμικών συστημάτων, σε συνδυασμό με την εμφάνιση επίσημων οικονομικών μοντέλων που δεν βασίζονταν σε υποθέσεις τέλει ανταγωνισμού, κατέστησαν δυνατή την ενσωμάτωση των οικονομιών συσσώρευσης σε μοντέλα αυστηρά μακροοικονομικού χαρακτήρα, όπως αυτά των Barentsen και Nijkamp, (1989) και Reggiani, (2002). Συγκεκριμένα γίνεται λόγος για τα μοντέλα της «νέας οικονομικής γεωγραφίας» και της ενδογενούς ανάπτυξης, στα οποία ο χώρος θεωρείται διαφοροποιημένος-τυποποιημένος. Αυτές οι θεωρίες υπέθεσαν ότι οι παραγωγικές δραστηριότητες συγκεντρώνονται γύρω από συγκεκριμένους «πόλους» ανάπτυξης, έτσι ώστε το επίπεδο και ο ρυθμός αύξησης του εισοδήματος να διαφοροποιούνται ακόμη και στην ίδια περιοχή. Τα μοντέλα που αναπτύχθηκαν θεωρούσαν την ανάπτυξη ως μια ενδογενή διαδικασία που δημιουργείται από τα πλεονεκτήματα της χωρικής συγκέντρωσης των δραστηριοτήτων και από τις οικονομίες συσσώρευσης. Χαρακτηριστικές εδώ, είναι οι θεωρίες της ενδογενούς ανάπτυξης των Romer (1986) και Krugman, (1991) (Capello, 2009).

Κεφάλαιο 2^ο: Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Περιφερειακή Ανάπτυξη

2.1. Η σχέση ανώτατης εκπαίδευσης και κοινωνικής ανάπτυξης

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει μια άμεση σχέση με την κοινωνική ανάπτυξη. Η εκπαίδευση μπορεί αρχικά να θεωρηθεί μια κοινωνική διαδικασία. Μέσω της εκπαίδευσης, η κοινωνία καθίσταται ένας αγωγός μετάδοσης γνώσεων, δεξιοτήτων και αξιών, από τη μια γενιά στην επόμενη. Η εκπαίδευση χτίζει τον χαρακτήρα του ανθρώπου και ενισχύει τη μετάδοση του πολιτισμού, των πεποιθήσεων και των αξιών του, σε άλλους στην κοινωνία. Ως εκ τούτου η εκπαίδευση είναι μια διαδικασία εκμάθησης και επέκτασης του πολιτισμού, καθώς συμβάλλει στη βελτίωση των ατόμων, από την άποψη της ενίσχυσης των γνώσεων τους, της υγείας τους, των συνθηκών διαβίωσης τους, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της παραγωγικότητας (Καντζάρα, 2011).

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση αναμένεται να ενθαρρύνει την κοινωνική πρόοδο μέσω τεσσάρων διαφορετικών, αλλά αλληλένδετων διαύλων: 1) μέσω της ανάπτυξης των ατομικών και συλλογικών ανθρώπινων αρετών στο μέγιστο δυνατό βαθμό, 2) μέσω της ενίσχυσης της δημόσιας ζωής και της ενεργού συμμετοχής σε μια δημοκρατική κοινωνία, 3) μέσω της παροχής πνευματικών και πρακτικών δεξιοτήτων που καθιστά τα άτομα παραγωγικά και ενισχύει τις συνθήκες διαβίωσής τους και την κοινωνία και τέλος 4) μέσω της προώθησης της κοινωνικής ισότητας και δικαιοσύνης (Καντζάρα, 2011).

Η εκπαίδευση δίνει την δυνατότητα στα άτομα να ζουν πιο υγιείς, πιο ευτυχισμένες και πιο παραγωγικές ζωές. Η εκπαίδευση ενισχύει την ικανότητα των ανθρώπων να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις, να είναι καλύτεροι γονείς, να κερδίζουν τα προς το ζην, να υιοθετούν νέες τεχνολογίες, να αντιμετωπίζουν καταστάσεις κρίσεων και να είναι υπεύθυνοι πολίτες και αποτελεσματικοί διαχειριστές του φυσικού περιβάλλοντος. Για παράδειγμα, οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι περισσότερο περιβαλλοντικά συνειδητοί, έχουν πιο υγιεινές συνήθειες και έχουν υψηλότερο επίπεδο συμμετοχής στην κοινωνία των πολιτών (Καντζάρα, 2011).

Τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προετοιμάζουν τα άτομα όχι μόνο παρέχοντάς τους επαρκείς και σχετικές επαγγελματικές δεξιότητες, αλλά και για να γίνουν ενεργά μέλη των κοινοτήτων και των κοινωνιών τους. Οι κυβερνήσεις αντιλαμβάνονται ολοένα και περισσότερο ότι ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα, και ειδικότερα η τριτοβάθμια εκπαίδευση, πρέπει να αντικατοπτρίζει τις νέες κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες της παγκόσμιας οικονομίας, που απαιτεί όλο και περισσότερο ένα εργατικό δυναμικό με καλύτερη κατάρτιση και εξειδίκευση. Τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι προσανατολισμένα στην βελτίωση της κοινωνικής και ανθρώπινης ανάπτυξης, παρέχοντας στα άτομα τις ικανότητες που είναι απαραίτητες, προκειμένου να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τις αναδυόμενες προκλήσεις και να συνειδητοποιήσουν τις κοινές αξίες της νέας εποχής που ανήκουν σε έναν κοινό κοινωνικό και πολιτιστικό χώρο (Γκίκας & Χυζ, 2010).

Πρόσφατα, οι Kumari et al., (2020) μελέτησαν τον ρόλο της ανώτατης εκπαίδευσης στην προώθηση, τη δημιουργία και τη διατήρηση της κοινωνικής καινοτομίας. Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν επεκτείνει τη συνεισφορά τους στην κοινωνία, πέρα από την παραδοσιακή λειτουργία της διδασκαλίας και της έρευνας, στην επίλυση κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων. Η κοινωνική καινοτομία στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προέρχεται συνήθως από τη συλλογική δράση και τη συνεργασία με τους θεσμικούς παράγοντες του οικοσυστήματος καινοτομίας. Το χαμηλό επίπεδο συνεργασίας μειώνει τις πιθανότητες για συν-ανάπτυξη και συνδημιουργία της κοινωνικής καινοτομίας. Ωστόσο, όπως τονίζουν οι ερευνητές, προκειμένου τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να συνεισφέρουν στην κοινωνική καινοτομία, εξαρτώνται από τις δυνατότητες κοινωνικής δικτύωσης όπως ο τρόπος συγκέντρωσης των πόρων, η διευκόλυνση της διαδικασίας διάδοσης γνώσεων και ο εντοπισμός ευκαιριών με τη δημιουργία κοινωνικών δεσμών, αυξάνοντας έτσι τη νομιμότητα της συλλογικής δράσης και της διαδικασίας κοινωνικής καινοτομίας.

2.2. Η σχέση ανώτατης εκπαίδευσης και οικονομικής ανάπτυξης

Η οικονομική ανάπτυξη αναφέρεται στην διαδικασία της αύξησης του μεγέθους των οικονομικών αποτελεσμάτων για μια χώρα, μια περιφέρεια ή τον κόσμο, που προσδιορίζεται από το συνδυασμό και τη χρήση των συντελεστών παραγωγής

(Πολύζος, 2019). Η εκπαίδευση φαίνεται να έχει μια στενή σχέση με την οικονομική ανάπτυξη, η οποία πρωτίστως αναγνωρίστηκε από τους Schultz (1961) και Becker (1993) στην θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου. Μεταξύ των παραγόντων που συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, η ποιότητα των ανθρώπινων εισροών είναι υψηλή. Η σχετική ανεπάρκεια του ανθρώπινου δυναμικού θεωρείται επιβραδυντικός παράγοντας για την ανάπτυξη των υπανάπτυκτων περιοχών. Η σημασία της εκπαίδευσης ως παράγοντα οικοδόμησης του καλύτερου ανθρώπινου κεφαλαίου, είχε επίσης αναφερθεί από τον Smith (1969), ο οποίος πρότεινε ότι η εκπαίδευση συνεισφέρει στη βελτίωση της κοινωνικής ζωής, τον έλεγχο της αύξησης του πληθυσμού, και συνακόλουθα τον έλεγχο των κοινωνικών αναταραχών και την προώθηση της ειρήνης στις κοινωνίες.

Σύμφωνα με τον Becker (1993), το ανθρώπινο κεφάλαιο θα πρέπει να θεωρείται ως ένας πόρος, παρόμοιος με τα παραγωγικά μέσα όπως τα εργοστάσια και τα μηχανήματα, και οι επενδύσεις σε πρόσθετο ανθρώπινο κεφάλαιο (μέσω της εκπαίδευσης) αποδίδουν πρόσθετη παραγωγή. Μέσω της εκπαίδευσης τα άτομα αποκτούν χαρακτηριστικά που τα καθιστούν πιο παραγωγικά στην αγορά εργασίας. Η αξία αυτού του ανθρώπινου κεφαλαίου που ενσωματώνεται στα ίδια τα άτομα (και στις κοινωνίες) μπορεί να βοηθήσει στην ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς η αυξημένη παραγωγικότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου, έχει ως αποτέλεσμα υψηλότερα κέρδη, αν υποθεθεί ότι οι εργαζόμενοι πληρώνονται ανάλογα με το οριακό προϊόν τους.

Ο Becker (1964) επικεντρώθηκε στις επιπτώσεις των θεωριών του ανθρώπινου κεφαλαίου στην διανομή των κερδών γενικά. Αυτές οι θεωρίες επικεντρώνονται στον σχηματισμό ανθρώπινου κεφαλαίου, μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, που καθορίζει την ανισότητα των αποδοχών. Η θεωρία του καθιέρωσε μια άμεση σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης και των αποδοχών. Καθώς οι άνθρωποι εκπαιδεύονται, συγκεντρώνουν δεξιότητες και ως εκ τούτου, η οριακή παραγωγικότητα τους αυξάνεται και αντανακλάται στα αυξημένα επίπεδα των κερδών. Έτσι, υπάρχει μια εδραιωμένη σχέση με τη θεωρία της οριακής παραγωγικότητας.

Πιο αναλυτικά, η εκπαίδευση εκπληρώνει τη λειτουργία της στην παροχή της απαιτούμενης ποιοτικής και ποσοτικής εργασίας, για την αναπτυξιακή διαδικασία, ενώ από την άλλη, μέσω της παραγωγής γνώσης, ενθαρρύνει τις χώρες να

ακολουθήσουν και να αναπτύξουν σύγχρονες τεχνολογίες, οι οποίες με την σειρά τους μεταφέρονται στην διαδικασία παραγωγής. Η γνώση διαδραματίζει έναν αυξανόμενο ρόλο στην παγκόσμια οικονομία, οδηγώντας την οικονομική ανάπτυξη και την παραγωγικότητα (Κολλιοπούλου, 2010).

Η εκπαίδευση στον τομέα του ανθρώπινου κεφαλαίου έχει γίνει αντιληπτή από δύο οπτικές γωνίες: της ζήτησης και της προσφοράς. Η εκπαίδευση «καταναλώνεται» από τα άτομα, μέσω της απόκτησης γνώσεων και της αναβάθμισης του βιοτικού τους επιπέδου. Η εκπαίδευση μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως επένδυση επειδή οι άνθρωποι μπορούν να επενδύσουν τα κεφάλαιά τους, τα οποία τους φέρνουν κέρδη ή απώλειες στο μέλλον ή να επενδύσουν τα χρήματα στα παιδιά τους ή στον εαυτό τους. Η εκπαίδευση έχει επίσης μια άμεση και έμμεση επίπτωση στη φτώχεια. Αυξάνει άμεσα τις δεξιότητες των ατόμων και, συνεπώς, βελτιώνει τις ευκαιρίες αναμενόμενων κερδών και έμμεσα δίνει την ευκαιρία για μια καλύτερη ζωή και προετοιμάζει το έδαφος για την ενημερωμένη λήψη αποφάσεων (Κολλιοπούλου, 2010).

Σε πρακτικό επίπεδο, οι έρευνες έχουν βρει την ύπαρξη μιας σύνδεσης μεταξύ της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της ανάπτυξης των οικονομιών, ιδίως όταν λαμβάνεται υπόψη η ποιότητα της εκπαίδευσης (Hanushek & Woessmann 2008). Αν και είναι πιο δύσκολο να μελετηθεί η άμεση συμβολή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην ανάπτυξη, τα στοιχεία δείχνουν ότι χώρες με μεγαλύτερο ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο εργατικό τους δυναμικό έχουν μεγαλύτερα επίπεδα παραγωγικότητα εργασίας και μεγαλύτερη ικανότητα προσαρμογής της τεχνολογίας και καινοτομίας. Αυτό οδηγεί σε υψηλότερη παραγωγικότητα εργασίας και μεγαλύτερη παραγωγικότητα συνολικά για μια χώρα (Γκίκας & Χυζ, 2010).

Η μεγέθυνση της παραγωγικότητας της εργασίας, με την σειρά της επιδρά θετικά την ανταγωνιστικότητα των χωρών και διευκολύνει το άνοιγμα των αγορών. Οι διαφορές στο μορφωτικό επίπεδο, που υπάρχουν μεταξύ των χωρών, εξηγούν γιατί κάποιες χώρες έχουν καλύτερη οικονομική απόδοση, σε σχέση με άλλες (Barro, 1991). Τα άτομα με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης, θα βρουν δουλειές με υψηλότερες αποδοχές και θα έχουν περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης, σε σύγκριση με αυτά από χαμηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες και φυσικά και μειωμένο κίνδυνο ανεργίας (Γκίκας & Χυζ, 2010).

Φαίνεται ότι υπάρχουν διάφοροι δίαυλοι, μέσω των οποίων η τριτοβάθμια εκπαίδευση επηρεάζει την παραγωγικότητα των οικονομικών. Μια βασική οδός είναι η αύξηση της συλλογικής ικανότητας των εργαζομένων να επιτελούν τα υπάρχοντα καθήκοντα τους πιο αποτελεσματικά. Δεύτερον, η δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση διευκολύνουν τη μεταφορά γνώσης για νέες πληροφορίες, προϊόντα και τεχνολογίες που δημιουργούνται από άλλους (Barro & Lee 2010). Εδώ η εκπαίδευση συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη, μέσω της ανάπτυξης και της διάδοσης καινοτομιών. Οι επιστημονικές ανακαλύψεις που οδηγούν σε βιομηχανικές καινοτομίες, ιδίως μέσω ακαδημαϊκών υποτροφιών, αποτελούν μια κλασσική οδό μέσω της οποίας τα πανεπιστήμια συμβάλλουν στην καινοτομία και συνεπώς και στην οικονομική ανάπτυξη (Mahajan, 2020).

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη, τόσο σε ποιοτικούς, όσο και σε ποσοτικούς όρους. Η ποσότητα της εκπαίδευσης αναφέρεται σε διάφορες μεταβλητές, όπως η χρονική διάρκεια της σχολικής εκπαίδευσης, το ποσοστό εκπαίδευσης των ενηλίκων και οι δαπάνες για την εκπαίδευση. Οι παραπάνω μεταβλητές έχουν πράγματι σχετιστεί θετικά με την οικονομική ανάπτυξη (Hanushek & Woessmann, 2007).

Η ποιότητα της εκπαίδευσης έχει αξιολογηθεί με βάση το επίπεδο των γνωστικών δεξιοτήτων στις διάφορες επιστήμες και έχει επίσης δειχθεί ότι επίσης έχει θετική σχέση με την οικονομική ανάπτυξη. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση αποφέρει τα μεγαλύτερα οφέλη σε χώρες που υπόκεινται σε ταχείες τεχνολογικές και οικονομικές μεταβολές, διότι δίνει στο εργατικό δυναμικό τη δυνατότητα συνεχούς απόκτησης δεξιοτήτων σε όλη τη διάρκεια της ζωής, καθώς και την ικανότητα προσαρμογής στις νέες τεχνολογίες (Hanushek & Woessmann 2008).

Αν και οι θεωρίες του ανθρώπινου κεφαλαίου παρέχουν μια σημαντική βάση για την κατανόηση της συμβολής της εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη, οι οικονομικές υφέσεις, οι οποίες εκδηλώθηκαν στην περίοδο του 1970, οδήγησαν στην επέκταση της μεταξύ τους σχέσης, καθώς παρατηρήθηκε αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας σε πολλές χώρες. Στο πλαίσιο αυτό, η εκπαίδευση δεν θεωρείται πλέον, απλώς ως κινητήρια δύναμη της οικονομικής ανάπτυξης, αλλά έχει προσεγγιστεί ως ένα μέσο μείωσης της φτώχειας και ως μέσο προώθησης της αειφόρου ανάπτυξης, με σχετικές πρωτοβουλίες να αναλαμβάνονται από μεγάλους παγκόσμιους και

περιφερειακούς φορείς, όπως είναι για παράδειγμα η UNESCO και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Μια πιο μορφωμένη κοινωνία μεταφράζεται σε υψηλότερα ποσοστά οικονομικής ανάπτυξης και, συνεπώς, στην ικανότητα των κυβερνήσεων να ανακουφίσουν τη φτώχεια (Karatzia-Stavlioti & Lambropoulos, 2009).

Συνοψίζοντας, φαίνεται ότι η τριτοβάθμια εκπαίδευση δημιουργεί την βάση για την οικοδόμηση της οικονομικής ευημερίας και στο πλαίσιο αυτό, οι χώρες είναι αναγκαίο να κάνουν μεγαλύτερες επενδύσεις στην εκπαίδευση του ανθρώπινου τους κεφαλαίου.

2.3. Η επίδραση της ανώτατης εκπαίδευσης στην περιφερειακή ανάπτυξη- γενικά

Η εκπαίδευση αποτελεί ένα από τους πιο σημαντικούς άξονες της προαγωγής της περιφερειακής ανάπτυξης. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και η εκπαίδευση εν γένει παίζουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην περιφερειακή ανάπτυξη. Στις ανεπτυγμένες χώρες, τα πανεπιστήμια θεωρούνται όλο και περισσότερο ως βασικοί μετασχηματιστικοί παράγοντες στη μετάβαση από μια βιομηχανική / αγροτική οικονομία σε μια οικονομία και κοινωνία έντασης γνώσης. Τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συχνά αναμένεται να συμβάλλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη, μέσα από την διδασκαλία και μέσα από τις συνεργασίες που αναπτύσσουν με τοπικές επιχειρήσεις και φορείς, συνεισφέροντας έτσι στην ανάπτυξη της οικονομίας της γνώσης (Labrianidis, 2010).

Σύμφωνα με τους Rivza, Bikse & Brence (2015), οι αλλαγές που έχουν συντελεστεί στην αγορά εργασίας κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, έχουν κάνει προφανές το γεγονός ότι η εκπαίδευση πρέπει να είναι προσβάσιμη όχι μόνο για όσους ζουν στην πρωτεύουσα, αλλά και για τους ανθρώπους που ζουν σε αγροτικές περιοχές. Από την άποψη αυτή, τα περιφερειακά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην διαδικασία της περιφερειακής ανάπτυξης. Τα ιδρύματα αυτά προωθούν τις οικονομικές δραστηριότητες στην περιοχή, ενισχύοντας έτσι τη συνολική της ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό, οι Zhou et al., (2020) τόνισαν ότι είναι απαραίτητο να αυξηθεί η οικονομική δραστηριότητα στις περιφέρειες και τα

αναπτυξιακά κέντρα με την προσέλκυση και χρήση των πόρων των γύρω περιοχών, με την ενθάρρυνση της ανάπτυξης της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της υποδομής των μεταφορών και των ΤΠΕ , αναπτύσσοντας και αξιοποιώντας πλήρως το δυναμικό των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και ενισχύοντας την κινητικότητα των ανθρώπων.

Τα πανεπιστήμια, ως πόλοι γνώσης, δημιουργικότητας και καινοτομίας, διαδραματίζουν βασικό ρόλο στην παγκόσμια ανταγωνιστικότητα. Τα πανεπιστήμια είναι ενεργά υποστηρικτές της κουλτούρας της καινοτομίας σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, αυξάνοντας τη συνέργεια μεταξύ της εκπαίδευσης, της έρευνας και της καινοτομίας (Muresan & Gogu, 2010). Η πιο σημαντική πρόκληση που αντιμετωπίζει το ακαδημαϊκό περιβάλλον στη νέα οικονομία είναι η γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των πολιτικών αποφάσεων, της διακυβέρνησης και της αγοράς εργασίας, της προσφοράς καινοτόμων λύσεων και της ανάπτυξης του πνευματικού κεφαλαίου για την αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων της οικονομίας της γνώσης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί και από τα περιφερειακά πανεπιστήμια (Muresan & Gogu, 2010).

Εκτός από την εκπαιδευτική διαδικασία, τα περιφερειακά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρέχουν τις παρακάτω λειτουργίες για τις περιφέρειες: 1) προσφέρουν υποστήριξη στον τομέα των τεχνών και του πολιτισμού, 2) παρέχουν ευκαιρίες δια βίου μάθησης, 3) διενεργούν έρευνα, τα αποτελέσματα της οποίας μπορούν να αξιοποιηθούν για την τοπική ανάπτυξη, 4) παρέχουν γνώση και εξειδίκευση στις τοπικές αρχές και 5) αυξάνουν την πρόσβαση στην εκπαίδευση των ατόμων, τα οποία δεν έχουν την δυνατότητα να σπουδάσουν στα μεγάλα αστικά κέντρα (Rivza, Bikse & Brence, 2015).

Σύμφωνα με τους Alpaydin et al., (2017) τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παίζουν δύο βασικούς στην ανάπτυξη των περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας. Ο ένας είναι ο παραγωγικός ρόλος, και ο δεύτερος ο ρόλος της ανάπτυξης. Ο παραγωγικός ρόλος συνεπάγεται την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης μέσω επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και μηχανισμών κεφαλαιοποίησης της γνώσης, όπως spin-offs, επιστημονικών πάρκων και μέσω διαύλων μεταφοράς γνώσεων σε επιχειρήσεις. Ο αναπτυξιακός ρόλος, αντιθέτως, περιλαμβάνει την προσαρμογή των

διδασκικών και ερευνητικών στρατηγικών των πανεπιστημίων ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της γνώσης και της ανάπτυξης μιας περιοχής.

Η λειτουργία των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επηρεάζει επιπρόσθετα την τοπική οικονομία. Ειδικότερα φαίνεται ότι διαδραματίζουν έναν ρόλο οικονομικού πολλαπλασιαστή, μιας και είναι παράλληλα, εργοδότες, φορολογούμενοι, αγοραστές προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και πόλοι έλξης νέων ατόμων, δηλαδή των φοιτητών, οι οποίοι είναι επίσης καταναλωτές και οι δαπάνες τους συμβάλλουν στην τοπική οικονομία. Μέσω αυτών των λειτουργιών τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αναμένεται να τονώσουν την εσωτερική ζήτηση και ένα σύνολο οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως την αγορά και ενοικίαση κατοικιών, τα καταστήματα λιανικών πωλήσεων, και την αγορά άλλων υπηρεσιών με έμμεσες επιδράσεις και σε άλλους παραγωγικούς κλάδους (Γκίκας & Χυζ, 2010; Μπότσαρης, κ.α., 2013).

Η οικονομική επίδραση ενός ιδρύματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε μια περιοχή μπορεί να είναι άμεση ή έμμεση. Οι άμεσες δαπάνες είναι το άμεσο οικονομικό όφελος που οι κοινωνίες αποκομίζουν από την λειτουργία των ιδρυμάτων, όπως για παράδειγμα οι δαπάνες των φοιτητών στους τομείς του εμπορίου, της στέγασης και των υπηρεσιών, καθώς οι φοιτητές νοικιάζουν σπίτια και καταναλώνουν τοπικές υπηρεσίες και προϊόντα. Δαπάνες γίνονται επίσης και από εκπαιδευτικούς των ιδρυμάτων, αλλά και από τους υπόλοιπους εργαζόμενους στα ιδρύματα αυτά. Από την άλλη οι έμμεσες δαπάνες είναι τα οικονομικά αποτελέσματα που δημιουργούνται από την αύξηση της απασχόλησης στις επιχειρήσεις. Όταν για παράδειγμα μια πόλη έχει αυξημένη φοιτητική κίνηση, είναι πολύ πιθανό ότι σε κάποια καταστήματα – επιχειρήσεις θα υπάρχει μεγαλύτερη κίνηση-ζήτηση και έτσι αυτές οι επιχειρήσεις θα προσλάβουν επιπλέον προσωπικό (Γκίκας & Χυζ, 2010).

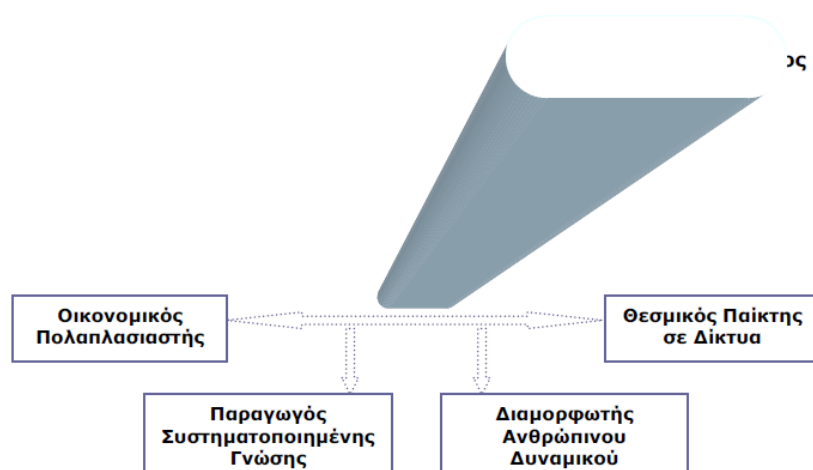
Μια πρόσφατη έρευνα από τους Rossi & Goglio (2020) μελέτησε την επίδραση που έχουν οι πανεπιστημιούπολεις στις μικρές περιφέρειες στην περιοχή της βορειοδυτικής Ιταλίας. Τα αποτελέσματα τους έδειξαν ότι η κύρια συμβολή της πανεπιστημιούπολεως έγκειται στη διεύρυνση της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε κατοίκους που δεν θα φοιτούσαν κανονικά λόγω οικονομικών και γεωγραφικών εμποδίων, στην ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης, μέσω της ενίσχυσης της έρευνας, της επιχειρηματικότητας και της ενθάρρυνσης της τοπικής ζήτησης για

υπηρεσίες υψηλής έντασης γνώσης. Επιπλέον βρέθηκε ότι όταν υπάρχει υποστηρικτικό θεσμικό πλαίσιο, η τοπική ανάπτυξη ενισχύεται, ιδίως όταν οι τοπικές επιχειρήσεις απορροφούν την γνώση που παράγεται από τα πανεπιστήμια.

Η παραπάνω έρευνα δείχνει λοιπόν επιπρόσθετα ότι τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργούν και ως παραγωγοί συστηματοποιημένης γνώσης. Αποτελούν κέντρα δημιουργίας έρευνας και νέων τεχνολογιών και λειτουργούν προς την παραγωγή και την προσέλκυση ταλέντων. Οι τοπικές κοινότητες απορροφούν έτσι γνώσεις και αξιοποιούν την καινοτομία που παράγουν τα πανεπιστήμια (Γκίκας & Χυζ, 2010).

Ένας άλλος ρόλος τον οποίο αναλαμβάνουν τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης είναι εκείνος του διαμορφωτή του ανθρώπινου δυναμικού. Αυτός ο ρόλος προκύπτει από το γεγονός ότι τα πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ παρέχουν εκπαίδευση στα άτομα και αυξάνουν το επίπεδο γνώσεων τους. Αυτές οι γνώσεις και οι δεξιότητες που αποκτούν τα άτομα, δηλαδή οι σπουδαστές, μπορούν στην συνέχεια να αξιοποιηθούν από τις τοπικές κοινότητες (Γκίκας & Χυζ, 2010).

Παράλληλα, είναι γνωστό ότι τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συνεργάζονται με άλλους τοπικούς φορείς των περιοχών που λειτουργούν και παράγουν δραστηριότητες σε εκπαιδευτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο. Αυτός είναι ο ρόλος τους ως «θεσμικού παίκτη σε δίκτυα». Οι παραπάνω λειτουργίες συνοψίζονται στο Διάγραμμα 2.1. (Γκίκας & Χυζ, 2010).

Διάγραμμα 2.1. Ο πολυδιάστατος ρόλος των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην περιφερειακή ανάπτυξη
Πηγή: Γκίκας & Χυζ, 2010

Πρέπει να τονιστεί ότι ενώ οι προηγούμενες θεωρητικές προσεγγίσεις συζητούν τους ρόλους που αναμένεται να διαδραματίσουν τα πανεπιστήμια στην τοπική ή περιφερειακή ανάπτυξη, σε ένα άλλο θεωρητικό πλαίσιο ο Lester (2005) εξέτασε τον ρόλο των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε περιόδους τοπικών βιομηχανικών μεταβάσεων. Σύμφωνα με τον Lester (2005), οι τοπικές οικονομίες αναπτύσσονται όταν οι τοπικές επιχειρήσεις είναι σε θέση να προσαρμόζονται και να εφαρμόζουν νέες τεχνολογίες στις παραγωγικές τους διαδικασίες για τη δημιουργία νέων προϊόντων ή υπηρεσιών συνεχώς με την πάροδο του χρόνου. Στο βαθμό που τα πανεπιστήμια διαδραματίζουν διαφορετικούς ρόλους στις περιφερειακές οικονομίες, ο ρόλος τους στις τοπικές διαδικασίες καινοτομίας εξαρτάται από το είδος της βιομηχανικής μεταμόρφωσης που συμβαίνει στην τοπική οικονομία.

Ο Lester (2005) εντόπισε τέσσερις κύριες διαδικασίες βιομηχανικής μεταμόρφωσης και τους πιθανούς ρόλους που παίζουν τα πανεπιστήμια κατά τη διάρκεια κάθε διαδικασίας. Πρόκειται για την εγχώρια δημιουργία μιας νέας και τεχνολογικά προηγμένης βιομηχανίας, την μεταφορά μιας βιομηχανίας από αλλού, την διαφοροποίηση των τεχνολογικά συνδεόμενων βιομηχανιών και την αναβάθμιση υφιστάμενων βιομηχανιών. Το μοντέλο αυτό διαφέρει από τα προηγούμενα, επειδή επαναβεβαιώνει τη θέση των τοπικών βιομηχανιών ως κινητήριας δύναμης της οικονομικής ανάπτυξης, με τα πανεπιστήμια να λειτουργούν ως πηγές γνώσης και να εκτελούν άλλους υποστηρικτικούς ρόλους. Δεύτερον, βασίζεται σε μια δυναμική προοπτική που επισημαίνει τις αλλαγές στην τοπική βιομηχανική διάρθρωση και την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών με την πάροδο του χρόνου. Τρίτον, αναγνωρίζει τη σημασία της επιρροής των εξωτερικών παραγόντων στην τοπική βιομηχανική ανάπτυξη και όχι την προβολή της περιφερειακής ανάπτυξης ως συνάρτηση των κλειστών αλληλεπιδράσεων μεταξύ τοπικών πανεπιστημίων και βιομηχανιών.

Πέρα από τα παραπάνω μοντέλα, πρέπει να σημειωθεί ότι τελικά δεν συνεισφέρουν όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στον ίδιο βαθμό στην περιφερειακή ανάπτυξη. Υπάρχουν δύο ομάδες παραγόντων που εξηγούν τις διακυμάνσεις των ρόλων των πανεπιστημίων στις διάφορες περιφέρειες. Η πρώτη ομάδα παραγόντων είναι αυτοί που σχετίζονται με τα ίδια τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως ο προσανατολισμός και η δέσμευση στην περιφερειακή ανάπτυξη και οι δεσμοί μεταξύ των ιδρυμάτων και των περιφερειών. Η δεύτερη ομάδα παραγόντων είναι

αυτοί που σχετίζονται με την περιφέρεια όπως τα χαρακτηριστικά της βιομηχανικής βάσης και οι πολιτικές και οικονομικές συνθήκες (Alpaydin et al., 2017).

Παρά την σημαντική τους συμβολή στην περιφερειακή ανάπτυξη, πρέπει να σημειωθεί ότι ο ρόλος αυτών των ιδρυμάτων δεν θα πρέπει να υπερεκτιμάται από τις τοπικές κοινωνίες. Αν και η οικονομική τους συμβολή είναι πολύ σημαντική, αυτή φαίνεται ότι περιορίζεται σε μεγάλο βαθμό στον τομέα των υπηρεσιών και λιγότερο σε άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Παράλληλα είναι πιθανό, τα ιδρύματα αυτά να συμβάλλουν στη διαστρέβλωση της ανάπτυξης της περιφέρειας, επειδή για παράδειγμα ένας μέρος του μορφωμένου και εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού που παράγεται από αυτά, φεύγει από την περιφέρεια και έτσι οι δεξιότητες του αξιοποιούνται από άλλες περιφέρειες. Σήμερα είναι γνωστό επίσης ότι πολλοί νέοι που ολοκληρώνουν τις σπουδές τους στις σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ειδικότερα πολλοί από αυτούς που αριστεύουν, φεύγουν στο εξωτερικό, και ως εκ τούτου τα οφέλη της ανάπτυξης από αυτούς, πηγαίνουν σε άλλες χώρες (Γκίκας & Χυζ, 2007; 2010).

Προκειμένου λοιπόν να ενισχύεται η συμβολή τους στην ανάπτυξη των περιφερειών είναι αναγκαίο τα πανεπιστήμια να δημιουργούν δεσμούς και συνεργασίες με τους τοπικούς κοινωνικούς και πολιτιστικούς φορείς, να εφαρμόζουν δράσεις για να βοηθούν τους απόφοιτους στην εύρεση εργασίας στις τοπικές κοινότητες και να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες διοργάνωσης έργων σε ερευνητικό και αναπτυξιακό επίπεδο. Προκειμένου να διαδραματίσουν έναν προωθητικό ρόλο στην τοπική οικονομία και την κοινωνία, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να ενσωματωθούν οργανικά στο τοπικό δημιουργικό σύστημα (Γκίκας & Χυζ, 2007; 2010).

2.4. Η επίδραση της ανώτατης εκπαίδευσης στην περιφερειακή ανάπτυξη- η περίπτωση της Ελλάδας

Από την ίδρυση των πρώτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της, η Ελλάδα ακολούθησε αναπόφευκτα το κεντρικό μοντέλο ανάπτυξης. Ως εκ τούτου μέχρι το 1964 η χώρα είχε μόνο δύο πανεπιστήμια, ένα στην Αθήνα και ένα στη Θεσσαλονίκη. Λίγα χρόνια

μετά, το 1972 δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν πιλοτικά λίγα μικρά τεχνολογικά ιδρύματα και μετά από αρκετούς μετασχηματισμούς, η λειτουργία τους έχει πλέον προσεγγίσει τα πανεπιστήμια. Στις υπόλοιπες χώρες της Ελλάδας, ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης, ξεκίνησαν σταδιακά την λειτουργία τους κατά την διάρκεια των δεκαετιών του 60 και του 70. Αναλυτικότερα, στην περίοδο του 60 ξεκίνησε την λειτουργία του το Πανεπιστήμιο της Πάτρας και στην δεκαετία του 70, το Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων, της Θράκης και της Κρήτης. Στην δεκαετία του 80 και του 90, ιδρύθηκαν επίσης άλλα πανεπιστήμια και τεχνολογικά ινστιτούτα στις υπόλοιπες περιοχές της Ελλάδας, και έτσι η επέκταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χαρακτηρίστηκε από την αποκέντρωση (Hyz, 2011).

Σύμφωνα με τον Παπακωνσταντίνου (2002) υποστηρίχτηκε ότι η περιφεραιοποίηση και αποκέντρωση της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα έγινε προκειμένου να επωφεληθούν και οι λιγότερο ανεπτυγμένες και τοπικές οικονομίες και κοινωνίες, και για να υπάρξει μια πιο δίκαιη κατανομή των πόρων μεταξύ των κεντρικών και περιφερειακών περιοχών. Από την άλλη, σύμφωνα με τον Labrianidis (2010) η ίδρυση των περιφερειακών πανεπιστημίων δεν πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο άσκησης μιας σειράς πολιτικών για την αναμόρφωση της ιεραρχίας των οικισμών, και την δημιουργία πόλων ανάπτυξης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Αντ' αυτού, υποστήριξε ότι η πολιτική δημιουργίας περιφερειακών πανεπιστημίων ήταν ως επί το πλείστον το αποτέλεσμα της πολιτικής χειραγώγησης που στόχευε στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων του εκάστοτε κυβερνώντος κόμματος και ότι η ελληνική κοινωνία δεν αναγνωρίζει την τεράστια σημασία του πανεπιστημίου, καθώς και τη λειτουργία που το διαφοροποιεί δραματικά από τα άλλα επίπεδα που προσφέρουν εκπαίδευση, δηλαδή την έρευνα. Με την επιτυχή εκπλήρωση αυτού του ρόλου, το πανεπιστήμιο θα μπορούσε πράγματι να συμβάλει στην ανάπτυξη, η οποία σήμερα είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη βελτίωση του επιπέδου ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας (Labrianidis, 2010).

Σήμερα η Ελλάδα είναι αντιμέτωπη με κάποια σημαντικά προβλήματα, τα οποία αφορούν την χωροθέτηση, αλλά και την γενικότερη λειτουργία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Αρχικά, τα ιδρύματα που λειτουργούν στα μεγάλα αστικά κέντρα, είναι αυτά τα οποία συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος του φοιτητικού πληθυσμού και του εκπαιδευτικού προσωπικού. Σύμφωνα με τον Labrianidis (2010), τα ιδρύματα στις περιοχές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης συγκεντρώνουν το 57% του

ακαδημαϊκού προσωπικού και το 63% των φοιτητών. Παράλληλα, τα περισσότερα τμήματα και σχολές είναι διάσπαρτα σε διάφορες πόλεις, προκαλώντας προβλήματα στην διοίκηση και την λειτουργία τους. Το μικρό ποσοστό σπουδαστών που φοιτούν στα περιφερειακά ιδρύματα στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, έχει δημιουργήσει μια εικόνα «εγκατάλειψης» στις περιοχές αυτές, η οποία είναι εντονότερη ιδιαίτερα κατά την διάρκεια των διακοπών (αργίες, Χριστούγεννα, καλοκαίρι, κ.α.). Αυτή η κατάσταση η οποία είναι πραγματικότητα σε πολλές περιοχές της χώρας, δείχνει την βραχυπρόθεσμη συνεισφορά στην κοινωνία και την οικονομία, των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, στις περιοχές της Ελλάδας που είναι λιγότερο ανεπτυγμένες (Γκίκας & Χυζ, 2007; 2010).

Επιπρόσθετα, πολύ λίγα από τα ιδρύματα που βρίσκονται σε μικρότερες περιφέρειες έχουν καταφέρει να αναπτύξουν αποτελεσματικά την λειτουργία τους και να εξελιχθούν σε αυτοδύναμες οντότητες και αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω της έλλειψης σχεδιασμού που αναφέρθηκε νωρίτερα. Περιορισμένος στην ανάπτυξη είναι και ο ρόλος των ερευνητικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, με λίγες μόνο εξαιρέσεις. Τα βασικά προβλήματα και προκλήσεις, στα οποία καλούνται να ανταπεξέλθουν τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης είναι (Γκίκας & Χυζ, 2010):

- [1] η απουσία ουσιαστικής διοικητικής και οικονομικής αυτονομίας, σε ότι αφορά τον σχεδιασμό τους
- [2] η απουσία ενός συνεκτικού θεσμικού πλαισίου για την λειτουργία τους
- [3] οι ελλείψεις σε υποδομές (κτίρια, υλικοτεχνική υποδομή)
- [4] η έλλειψη προγραμμάτων κατάρτισης στη δια βίου μάθηση
- [5] η έλλειψη σχέσεων και συνεργασιών με τους τοπικούς κοινωνικούς εταίρους, η οποία εμποδίζει την κοινωνική ανάπτυξη των περιφερειών.

Ο Labrianidis (2010) μελετώντας επίσης τον ρόλο των περιφερειακών πανεπιστημίων στην Ελλάδα σε θεωρητικό επίπεδο, τόνισε ότι η συμβολή τους, δεν είναι τόσο σημαντικές όσο αρχικά αναμενόταν κατά την ίδρυση τους. Αυτό οφείλεται σύμφωνα με τον ίδιο σε τρεις βασικούς λόγους. Πρώτον η περιορισμένη τοπική αγορά δεν ικανοποιεί τις ανάγκες του πανεπιστημίου και της ακαδημαϊκής κοινότητας εκμεταλλευόμενη την απότομη αύξηση της ζήτησης. Δεύτερον η τοπική οικονομία

δεν επιτρέπει στο πανεπιστήμιο να ενεργεί ως «μηχανισμός ώθησης» για την περιοχή. Για παράδειγμα, δεν αξιοποιεί την ύπαρξη υψηλά εκπαιδευμένου ανθρώπινου κεφαλαίου (ακαδημαϊκό προσωπικό και φοιτητές) προσφέροντας άμεση απασχόληση, αναθέτοντας ερευνητικά έργα ή ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή τους στα κοινοτικά ζητήματα. Παράλληλα η τοπική οικονομία δεν καταφέρνει να διατηρήσει σημαντικό αριθμό αποφοίτων που ολοκληρώνουν τις σπουδές τους στο περιφερειακό πανεπιστήμιο. Τρίτον υπάρχει αυξημένη κινητικότητα τόσο μεταξύ των φοιτητών, όσο και μεταξύ των εκπαιδευτικών, οδηγώντας αναπόφευκτα στην εκτροπή των δαπανών τους εκτός της τοπικής οικονομίας. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η πλειοψηφία του ακαδημαϊκού προσωπικού είναι εγκατεστημένη στην Αθήνα και «επισκέπτεται» την πόλη στην οποία βρίσκεται το πανεπιστήμιο για 1 ή 2 ημέρες την εβδομάδα. Η κινητικότητα αυτή ωθείται από πολλούς λόγους. Πρώτον πολλά πανεπιστήμια δεν απαιτούν την καθημερινή παρουσία των φοιτητών και συνεπώς και των εκπαιδευτικών στα ιδρύματα. Πολλοί εκπαιδευτικοί μπορεί να εργάζονται για λίγες ώρες και έτσι να πηγαινοέρχονται μεταξύ της περιοχής που βρίσκεται το ίδρυμα και της πόλης-περιοχής που έχουν την μόνιμη κατοικία τους, όπου εκεί έχουν πρόσθετες ευκαιρίες απασχόλησης. Επιπρόσθετα όταν σε μια περιοχή υπάρχει χαμηλή κοινωνική ανάπτυξη και συνεπώς και χαμηλό επίπεδο ποιότητας ζωής, αυτός είναι ένας λόγος που αυξάνει την κινητικότητα μεταξύ φοιτητών και εκπαιδευτικών (Labrianidis, 2010).

Σε πρακτικό επίπεδο, στην Ελλάδα λίγες έρευνες, οι οποίες έχουν μελετήσει την επίδραση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην περιφερειακή ανάπτυξη. Η μελέτη του Hyz (2011), διερεύνησε την συνεισφορά του ΤΕΙ Ηπείρου (που λειτουργεί στην Πρέβεζα) στην περιφερειακή ανάπτυξη, μέσω ερωτηματολογίων σε φοιτητές και τοπικούς παράγοντες, όπως επιχειρήσεις, δήμοι, κοινότητες, νομαρχίες, κ.α. Παράλληλα μελετήθηκε με την χρήση εμπειρικών στοιχείων, ο ρυθμός ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την λειτουργία του εκπαιδευτικού ιδρύματος (βελτίωση των υποδομών, κατασκευή μονάδων ιατρικής περίθαλψης, πολιτιστικά έξοδα κλπ.). Η έρευνα στις επιχειρήσεις και τους φορείς έγινε με σκοπό την διερεύνηση του βαθμού στον οποίο υπήρξαν ουσιαστικές αλλαγές στους δημογραφικούς δείκτες και στον πολεοδομικό σχεδιασμό από την ίδρυση και λειτουργία του εκπαιδευτικού ιδρύματος. Από την έρευνα δείχθηκε αρχικά ότι περίπου το 8% των φοιτητών προερχόταν από την πόλη

και το νομό Πρέβεζας, κάτι που επιβεβαιώνει ότι οι νέοι διατηρούνται επιτυχώς ως μέρος ολόκληρου του πληθυσμού της περιοχής. Το ποσοστό των φοιτητών που προέρχονταν από παρακείμενους νομούς ήταν 40%, το οποίο είναι επίσης θετικό. Η μέση ετήσια οικονομική εισροή ανά ενεργό φοιτητή υπολογίστηκε σε 6.393 €, ενώ όταν λήφθηκαν υπόψη οι δαπάνες των επισκεπτών για τους φοιτητές του ιδρύματος, το ποσό αυτό ανήλθε σε 6.450 €. Από την έρευνα στις επιχειρήσεις και τους φορείς προέκυψε ότι η έκδοση νέων οικοδομικών αδειών υπερέβαινε τον μέσο όρο της χώρας, αφού τα τριτοβάθμια ιδρύματα δεν διέθεταν κατοικίες για την στέγαση των φοιτητών. Ωστόσο η οικοδόμηση έλαβε χώρα με ασταθή τρόπο, καθώς δεν υπήρξε συνειδητή στρατηγική για τη χωροθέτηση και τη μορφολογία του πολεοδομικού σχεδιασμού. Σε πολλές περιπτώσεις η κυκλοφοριακή συμφόρηση ήταν αναπόφευκτη και η τιμή της γης έφτασε σε υψηλά επίπεδα. Οι μεταφορές επίσης δεν αναπτύχθηκαν και, κατά συνέπεια, η μετακίνηση οποιουδήποτε είδους γινόταν με ιδιωτικά οχήματα. Από την άλλη υπήρξαν κάποιες σημαντικές δημογραφικές μεταβολές, καθώς ένα μικρό μέρος των φοιτητών εγκαταστάθηκαν μόνιμα στο χώρο σπουδών τους, ενώ οι περισσότεροι νέοι από την τοπική περιοχή παρέμειναν στις περιφέρειές τους μετά το τέλος των σπουδών τους. Περίπου το 1/3 του πληθυσμού, κατά την περίοδο της διεξαγωγής της έρευνας, και κυρίως τα άτομα ηλικίας 20-45 ετών, παρέμειναν στην περιοχή ακριβώς λόγω της ύπαρξης του ιδρύματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Hyz, 2011).

Κεφάλαιο 3^ο: Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Περιφερειακή Ανάπτυξη και Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα

3.1. Λίγα λόγια για την οικονομική κρίση

Εισερχόμενη στην ευρωζώνη, η Ελλάδα γνώρισε μια περίοδο ταχείας ανάπτυξης, καθώς το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά μέσο όρο 4% μεταξύ των ετών 2000 και 2008. Παρά το γεγονός αυτό, η ελληνική οικονομία δεν ήταν ανταγωνιστική, καθώς η ανάπτυξη ήταν κυρίως το αποτέλεσμα του δανεισμού από την ΕΕ, με αποτέλεσμα το δημόσιο χρέος και το έλλειμμα της οικονομίας να αυξάνεται σταδιακά μεταξύ της περιόδου 2001-2007. Το πραγματικό μέγεθος του δημοσίου ελλείμματος έγινε γνωστό το 2009, καθώς η προηγούμενη κυβέρνηση είχε εσκεμμένα δηλώσει λάθος το μέγεθος του κατά το προηγούμενο έτος. Έτσι το ίδιο έτος το έλλειμμα αναθεωρήθηκε από 5% σε 7,7% του ΑΕΠ, και το δημόσιο χρέος από 99,6% σε 115,1% του ΑΕΠ. Αυτό φαίνεται ότι ήταν και το γεγονός που έκανε πλέον αναπόφευκτη την έναρξη της οικονομικής ύφεσης στην χώρα (Βαρουφάκης, κ.α., 2011).

Δεδομένου ότι η Ελλάδα αδυνατούσε πλέον να ανταπεξέλθει στις οικονομικές της υποχρεώσεις ζήτησε βοήθεια από την ΕΕ. Οι φορείς της ΕΕ συμφώνησαν ότι η έξοδος της Ελλάδας από την ευρωζώνη θα ήταν αρκετά δαπανηρή και έτσι αποφασίστηκε η χορήγηση οικονομικής βοήθειας στην χώρα. Συνολικά η χώρα μέχρι σήμερα έχει λάβει τρία πακέτα οικονομικής βοήθειας από τους θεσμούς της ΕΕ, με αντάλλαγμα την εφαρμογή ενός συνόλου μέτρων τα οποία σκόπευαν στην μείωση των δημοσίων δαπανών, και βασίστηκαν κυρίως σε μειώσεις προσωπικού και μισθών στις δημόσιες υπηρεσίες, σε μειώσεις συντάξεων, στην ιδιωτικοποίηση της δημόσιας περιουσίας, στην λήψη μέτρων στην ιδιωτική αγορά εργασίας, κ.α. Τα μέτρα αυτά είχαν σημαντική επίδραση στην κοινωνία, καθώς το διαθέσιμο εισόδημα μειώθηκε και η ανεργία αυξήθηκε (Βαρουφάκης, κ.α., 2011).

Οι τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας επηρεάστηκαν σημαντικά και αρνητικά από τις εξελίξεις αυτές, καθώς για λόγους ενίσχυσης της απόδοσης τους και της μείωσης των δαπανών τους, αναγκάστηκαν να λειτουργήσουν σε ένα περιβάλλον,

χαρακτηριζόμενο από την μείωση του αριθμού του προσωπικού, τον αυξημένο φόρτο εργασίας του ήδη υπάρχοντος προσωπικού και τις συνεχείς αλλαγές στην λειτουργία τους λόγω των πολλών μεταρρυθμίσεων που εφαρμόστηκαν (Ordóñez, 2015).

3.2. Οικονομική κρίση, τριτοβάθμια εκπαίδευση και περιφερειακή ανάπτυξη

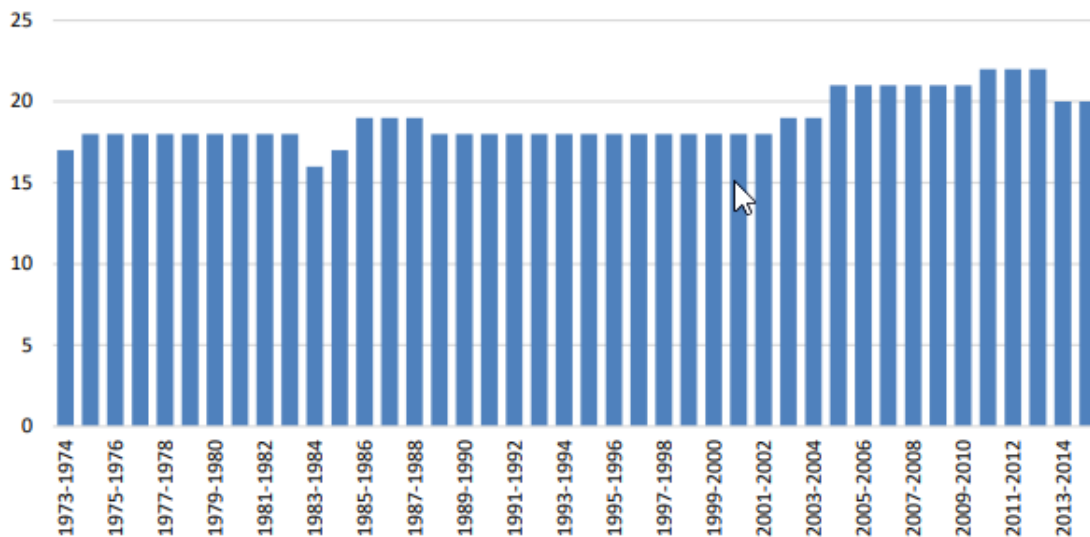
Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα θεωρήθηκε μια ευκαιρία για την εισαγωγή μεταρρυθμίσεων στο σύστημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίες είχαν αποτύχει να εφαρμοστούν αποτελεσματικά κατά την διάρκεια της δεκαετίας που προηγήθηκε του ξεκινήματος της οικονομικής ύφεσης. Το εισαχθέν νομοθετικό που αφορούσε την μεταρρύθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, ήταν οι Νόμοι 4009/2011 και 4076/2012. Μέσω αυτών εφαρμόστηκαν ριζικές αλλαγές στην ανώτατη εκπαίδευση, προκειμένου να υπάρχει σύγκλιση με τα πρότυπα της εκπαίδευσης στην ΕΕ (Koutsogeorgoroulou et al., 2014).

Οι προτεινόμενες αλλαγές, γνωστές και ως «Σχέδιο Αθηνά», περιλάμβαναν μια σειρά από μέτρα όπως η μεταφορά των αρμοδιοτήτων διαχείρισης των οικονομικών και ανθρωπίνων πόρων από το Υπουργείο Παιδείας στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για την αύξηση της αυτονομίας και της λογοδοσίας, η μείωση του αριθμού των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με δυνατότητα περαιτέρω εξορθολογισμού και τον περιορισμό του αριθμού του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού στα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η ανακοίνωση αυτών των αλλαγών το 2011 προκάλεσε έντονη αντίδραση από την αριστερή αντιπολίτευση, τις ενώσεις των εκπαιδευτικών και από ομάδες φοιτητών (Ordóñez, 2015).

Οι οικονομικές συμφωνίες της Ελλάδας με τους δανειστές της, επέφεραν μεγάλες περικοπές στη συνολική δημόσια χρηματοδότηση και, όπως αναμενόταν, σοβαρές μειώσεις της χρηματοδότησης προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ως εκ τούτου, τα ιδρύματα αυτά τα οποία μέχρι τότε στηρίζονταν σε σημαντικό βαθμό στη δημόσια οικονομική στήριξη, επηρεάστηκαν αρνητικά. Ο αντίκτυπος των επιβληθέντων μέτρων λιτότητας ήταν επίσης αρνητικός για το ακαδημαϊκό προσωπικό, καθώς από το 2009 και μετά, πολλές θέσεις καθηγητών καταργήθηκαν, απλά, αντικαθιστώντας

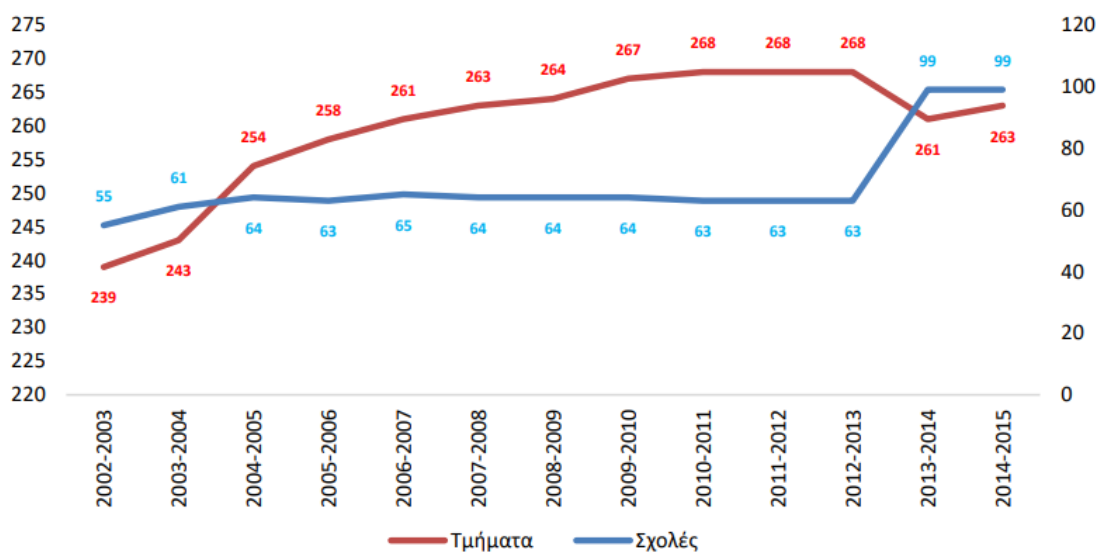
το προσωπικό που αποσύρθηκε. Επιπλέον, η οικονομική κρίση ανάγκασε πολλούς ειδικευμένους ακαδημαϊκούς της χώρας να μετακομίσουν στο εξωτερικό προκειμένου να βρουν καλύτερα αμειβόμενη εργασία και καλύτερες συνθήκες απασχόλησης. Ο δείκτης προσλήψεων στον δημόσιο τομέα επεκτάθηκε επίσης και σε όλα τα ινστιτούτα και οργανισμούς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή να γίνεται μία πρόσληψη, κάθε φορά που αποχωρούσαν δέκα άτομα. Ένας συνεχώς αυξανόμενος αριθμός ακαδημαϊκών υπαλλήλων αναγκάστηκαν να τροποποιήσουν τα σχέδια συνταξιοδότησης τους, λόγω των ταχέων αλλαγών στα υπάρχοντα συνταξιοδοτικά προγράμματα και λόγω του αβέβαιου οικονομικού περιβάλλοντος. Οι ελλείψεις χρηματοδότησης μείωσαν επίσης τον αριθμό του εκπαιδευτικού προσωπικού, που εργαζόταν με μερική απασχόληση, δημιουργώντας περαιτέρω προβλήματα σε πολλά ιδρύματα, τα οποία βασίζονταν σε μεγάλο βαθμό σε έκτακτο προσωπικό για διαλέξεις και εργαστήρια (Ordóñez, 2015).

Αν και ο αριθμός των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυξήθηκε σταδιακά από την δεκαετία του 70, την περίοδο 2013-2014, λόγω της οικονομικής ύφεσης, ο αριθμός τους μειώθηκε και η επίδραση ήταν μεγαλύτερη στα ΑΤΕΙ. Αναλυτικά, ο αριθμός των ελληνικών πανεπιστημίων είχε αυξηθεί από 18 που ήταν το ακαδημαϊκό έτος 1988-1989, σε 21 το ακαδημαϊκό έτος 2010-2011. Στην συνέχεια ωστόσο το 2013-2014 ο αριθμός τους μειώθηκε σε 20 λόγω της διακοπής των πανεπιστημίων της Στερεάς και Δυτικής Ελλάδας, με βάση την μεταρρύθμιση ΑΘΗΝΑ (Διάγραμμα 3.1.). Ωστόσο το σχέδιο ΑΘΗΝΑ, οδήγησε στην αύξηση του αριθμού των σχολών και τμημάτων των ΑΕΙ το 2013-2014, και συγκεκριμένα οι σχολές αυξήθηκαν από 63 σε 99, ενώ τα τμήματα μειώθηκαν ελαφρά από 268 σε 261 για την ίδια περίοδο (Διάγραμμα 3.2) (IOBE, 2017).

Διάγραμμα 3.1. Εξέλιξη αριθμού Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ) στην Ελλάδα, 1973-2014

Πηγή: IOBE (2017)

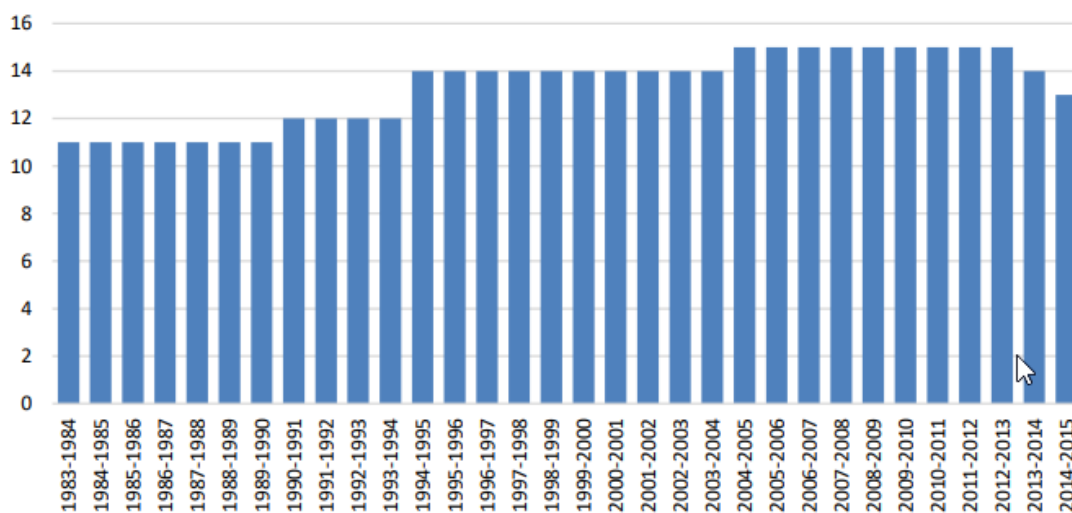

Διάγραμμα 3.2. Εξέλιξη σχολών και τμημάτων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ) στην Ελλάδα, 2002-2014

Πηγή: IOBE (2017)

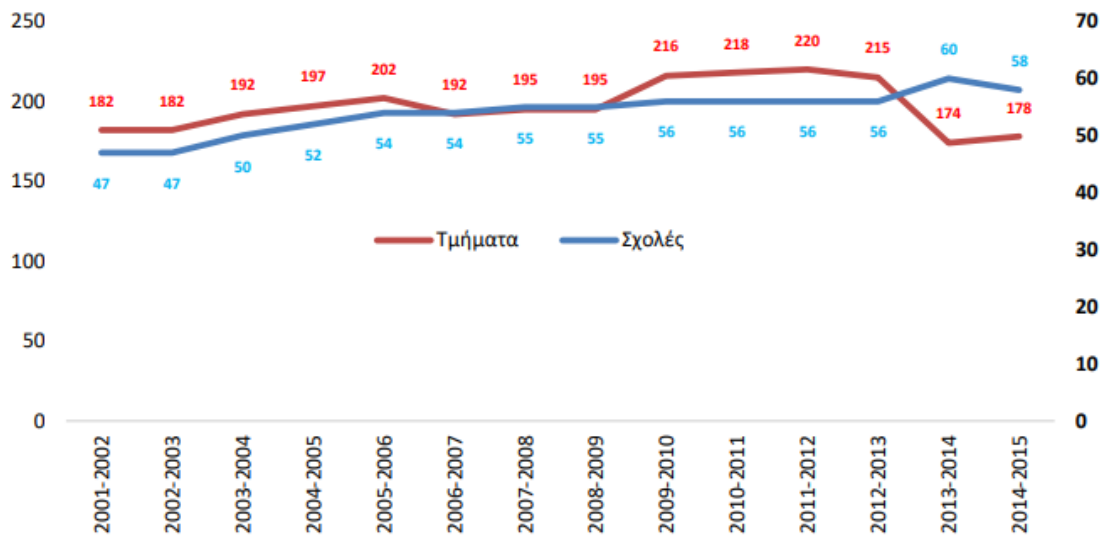
Η επίδραση της ύφεσης ήταν επίσης σημαντική για τα ΤΕΙ. Ο αριθμός των ελληνικών ΤΕΙ είχε παραμείνει σταθερός σε 14 κατά την περίοδο 1995-2004. Στην συνέχεια

αυξήθηκαν σε 15, όπου και παρέμειναν για την περίοδο 2005-2013. Κατόπιν λόγω της οικονομικής ύφεσης, ο αριθμός τους μειώθηκε σε 14 το ακαδημαϊκό έτος 2013-2014 και σε 13 το ακαδημαϊκό έτος 2014-2015 (Διάγραμμα 3.3). Την περίοδο αυτή δημιουργήθηκε το ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας από την ένωση των ΤΕΙ Μεσολογγίου και ΤΕΙ Πατρών, ενώ επίσης δημιουργήθηκε και το ΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας από την ένωση των ΤΕΙ Λαμίας και ΤΕΙ Χαλκίδας. Μετά τις αλλαγές αυτές, πολλά τμήματα καταργήθηκαν, οδηγώντας στην πτώση του αριθμού των τμημάτων των ΤΕΙ από 215 σε 174. Ο αριθμός των σχολών αυξήθηκε από 56 σε 60 κατά την διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2013-2014 (Διάγραμμα 3.4.) (IOBE, 2017).

Διάγραμμα 3.3. Εξέλιξη αριθμού ΤΕΙ στην Ελλάδα, 1983-2015

Πηγή: IOBE (2017)

Διάγραμμα 3.4. Εξέλιξη σχολών και τμημάτων ΑΤΕΙ στην Ελλάδα, 2001-2015

Πηγή: IOBE (2017)

Το κλείσιμο και η συγχώνευση των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι πολύ πιθανό ότι επηρέασε, κοινωνικά και οικονομικά κάποιες περιφέρειες, αποσπώντας τους, έστω και τα βραχυπρόθεσμα οφέλη που μπορεί να είχαν από την λειτουργία εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην περιοχή τους. Παράλληλα μετέβαλλε τα επίπεδα κινητικότητας των φοιτητών, αφού λόγω ελλείψεων οικονομικών πόρων, πολλοί από αυτούς παρέμειναν να σπουδάζουν στις πόλεις και περιοχές μόνιμης κατοικίας τους (Ordóñez, 2015).

Αυτό δεν προκαλεί εντύπωση μιας και σύμφωνα με τον Ordóñez, (2015) η ελεύθερη δημόσια εκπαίδευση στην Ελλάδα ήταν ένα πολύ ακριβό αγαθό, και με την οικονομική κρίση έγινε περισσότερο ακριβό. Έχει εκτιμηθεί ότι η φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, κοστίζει μεταξύ € 3.500 και € 4.000 ετησίως για έναν φοιτητή, ο οποίος θα αποφασίσει να σπουδάσει σε έναν ίδρυμα στη πόλη του, ζώντας με την οικογένεια του και μεταξύ € 5,000 και € 5,500 για έναν φοιτητή όπου θα σπουδάσει σε άλλη πόλη, αλλά θα μείνει σε φοιτητική εστία. Το κόστος για τους φοιτητές που σπουδάζουν σε άλλες πόλεις, χωρίς να έχουν την παραπάνω δυνατότητα και ως εκ τούτου θα πρέπει να πληρώσουν για στέγαση και διατροφή, έχει εκτιμηθεί σε € 10.000 έως € 11.000 ετησίως. Τα μέτρα λιτότητας αύξησαν επίσης τον αριθμό των οικογενειών (ιδιαίτερα της μεσαίας τάξης) που δεν μπορούσαν να

χρηματοδοτήσουν το κόστος εκπαίδευσης των παιδιών τους. Πριν από την κρίση του 2008, οι φοιτητές από οικονομικά αδύναμες οικογένειες, έπρεπε να βρουν δουλειά για να παρακολουθήσουν και να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους, ειδικότερα αυτοί που σπούδαζαν σε άλλες πόλεις και είχαν αυξημένα έξοδα (Ordóñez, 2015).

Επίσης η απόκτηση του πτυχίου τους και η αναχώρηση για να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο εξωτερικό ή για να βρουν εργασία στο εξωτερικό, ήταν η μόνη βιώσιμη λύση για μια αξιοπρεπή διαβίωση για τους περισσότερους φοιτητές. Αυτό οδήγησε επίσης στην ένταση του φαινομένου της «διαρροής εγκεφάλων», όπου μεγάλη μερίδα εξειδικευμένων, μορφωμένων ή ταλαντούχων ανθρώπων, αναγκάστηκε να μεταναστεύσει στο εξωτερικό (Ordóñez, 2015). Τέλος σύμφωνα με τον πρόσφατο ψηφισθέντα νόμο 4610/109 του 2019, τα ΑΤΕΙ καταργήθηκαν ως αυτοτελή νομικά πρόσωπα και τα αντίστοιχα τους τμήματα εντάχθηκαν στα πλησιέστερα σε αυτά Πανεπιστήμια. Όλες αυτές οι εξελίξεις είναι σίγουρο ότι έχουν επηρεάσει την συνεισφορά της ανώτατης εκπαίδευσης στην ανάπτυξη των περιφερειών της χώρας.

3.4. Παρουσίαση του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας

Ο νόμος Ν.4610/109 κατήργησε το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, το οποίο λειτουργούσε από το 2013 και οι σχολές του ενσωματώθηκαν, κάποιες στο Πανεπιστήμιο Πατρών και άλλες στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Πριν από την κατάργησή του, διέθετε και λειτουργούσε 4 σχολές και 13 τμήματα, τα οποία ήταν διάσπαρτα, στην Πάτρα, το Αίγιο, το Μεσολόγγι, τη Ναύπακτο, κ.α. Ιστορικά, η λειτουργία του είχε ξεκινήσει το 1970.

Από το 2014 που πλέον λειτουργούσε ως ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας (από πρώην ΤΕΙ Πατρών), ο αριθμός των προπτυχιακών σπουδαστών έφτασε τις 20.316 άτομα και παρέμεινε σχετικά σταθερός μέχρι και το έτος 2017-2018, σε 20.538 άτομα. Από την άλλη, καθώς περισσότερα τμήματα άρχισαν να οργανώνουν μεταπτυχιακά προγράμματα, ο αριθμός των μεταπτυχιακών φοιτητών του αυξήθηκε από 27 το 2014-2015, σε 181 το ακαδημαϊκό έτος 2017-2018. Ο αριθμός του εκπαιδευτικού προσωπικού έχει επίσης παραμείνει σταθερός κατά την διάρκεια των τελευταίων

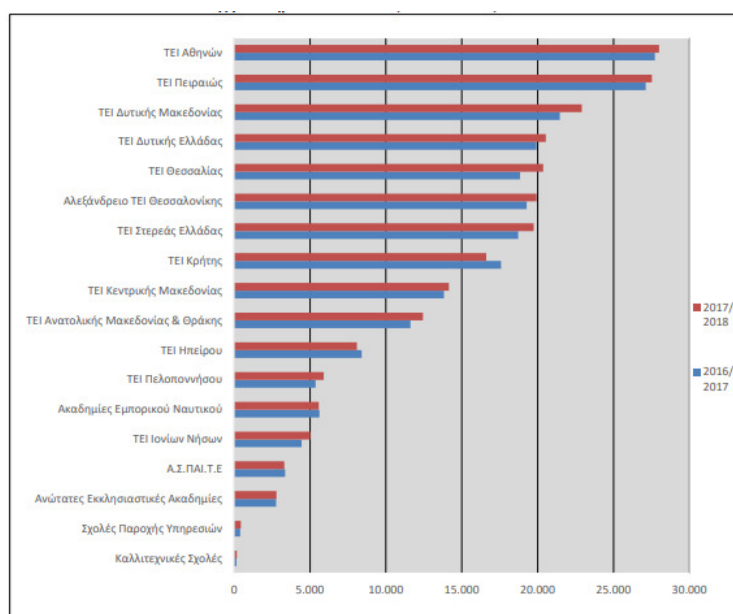
ετών, φτάνοντας σε 345 άτομα το έτος 2017-2018 (ΕΛΣΤΑΤ, 2018). Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ και παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.1.

Πίνακας 3.1. Αριθμός εγγεγραμμένων προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών στο ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας.

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Εγγεγραμμένοι προπτυχιακοί φοιτητές	20.316	20.011	19.925	20.538
Εγγεγραμμένοι μεταπτυχιακοί φοιτητές	27	88	161	181
Εκπαιδευτικό προσωπικό	367	360	319	345

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (2018)

Με βάση τον αριθμό των σπουδαστών του για το ακαδημαϊκό έτος 2017-2018, το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, ήταν το 4^ο μεγαλύτερο στην Ελλάδα, μετά από το ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας (22.908 σπουδαστές), το ΤΕΙ Πειραιώς (27.527 σπουδαστές) και το ΤΕΙ Αθηνών (28.000 σπουδαστές). Τα δεδομένα παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 3.5.

Διάγραμμα 3.5. Θέση του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στην κατάταξη των ΑΤΕΙ της χώρας με βάση τον αριθμό των σπουδαστών τους, 2017-2018

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2018

Κεφάλαιο 4^ο: Μεθοδολογία έρευνας

4.1. Σκοπός έρευνας

Σκοπός της έρευνας που έγινε, ήταν να μελετηθούν οι απόψεις των φοιτητών, των εκπαιδευτικών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των τοπικών παραγόντων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, για την συνεισφορά του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στην τοπική οικονομία και κοινωνική ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

4.2. Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα στα οποία επιχειρείται η εργασία να δώσει απαντήσεις είναι:

1. Ποιος είναι ο βαθμός στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, σύμφωνα με τις απόψεις των φοιτητών, των εκπαιδευτικών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των τοπικών παραγόντων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;
2. Ποιος είναι ο βαθμός στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συνεισφέρει στην κοινωνική ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, σύμφωνα με τις απόψεις των φοιτητών, των εκπαιδευτικών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των τοπικών παραγόντων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;
3. Ποιος είναι ο βαθμός στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συνεισφέρει στην πολιτιστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, σύμφωνα με τις απόψεις των φοιτητών, των εκπαιδευτικών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των τοπικών παραγόντων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;
4. Ποιες δράσεις θα μπορούσαν να ενισχύσουν την συμβολή του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, σύμφωνα με τις απόψεις των φοιτητών, των εκπαιδευτικών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των τοπικών παραγόντων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;

4.3. Μέθοδος έρευνας

Η έρευνα που έγινε ήταν πρωτογενής και ποσοτική. Μέσω της πρωτογενούς έρευνας συλλέγονται δεδομένα, απευθείας στο περιβάλλον τους, με σκοπό την διερεύνηση ενός συγκεκριμένου προβλήματος. Η πρωτογενής έρευνα είναι σημαντική επειδή συνεισφέρει στην κατανόηση και επεξήγηση καταστάσεων ή περιστάσεων άμεσα στο περιβάλλον στο οποίο εκδηλώνονται, δημιουργεί νέα γνώση σχετικά με την επιρροή των ατόμων σε μια κοινωνία, αναθεωρεί την τρέχουσα γνώση πάνω σε ένα θέμα και προτείνει εναλλακτικές λύσεις σε ήδη υπάρχοντα προβλήματα (Χαλικιάς, κ.α., 2015).

Οι πρωτογενείς πηγές, μέσα από τις οποίες μπορούν να συλλεχθούν δεδομένα περιλαμβάνουν αρχεία και άλλο φυσικό υλικό, αλλά και οργανισμούς και μεμονωμένα άτομα. Οι οργανισμοί αποτελούν ομάδες ανθρώπων, που λειτουργούν με έναν συγκεκριμένο σκοπό και προκειμένου να καλύψουν μια συγκεκριμένη ανάγκη. Τα πρωτογενή δεδομένα μπορούν να συλλεχθούν είτε από φυσικά ή ηλεκτρονικά αρχεία των οργανισμών, είτε μέσω της αλληλεπίδρασης με τους εκπροσώπους των οργανισμών αυτών, μέσω συνεντεύξεων, ερευνών με ερωτηματολόγια, κλπ. (Χαλικιάς, κ.α., 2015).

Στην πρωτογενή έρευνα δύο βασικά είδη μεθοδολογιών έρευνας υπάρχουν: η ποσοτική και η ποιοτική προσέγγιση. Οι ποσοτικές προσεγγίσεις στην έρευνα περιλαμβάνουν τη συλλογή και την ανάλυση δεδομένων που μπορούν να ποσοτικοποιηθούν και παρέχουν στους ερευνητές την δυνατότητα να παράγουν στατιστικά στοιχεία. Επομένως περιστρέφονται γύρω από την συλλογή δεδομένων σε αριθμητική μορφή, την ποσοτικοποίησή τους, την ανάλυση μεταβλητών και την διερεύνηση των μεταξύ τους σχέσεων. Τα ποσοτικά δεδομένα συλλέγονται, μεταξύ άλλων, μέσω της χρήσης δομημένων εργαλείων, όπως τα ερωτηματολόγια (Χαλικιάς, κ.α., 2015).

Η ποσοτική έρευνα επιλέχθηκε στην παρούσα εργασία επειδή σκοπός ήταν να μελετηθούν οι απόψεις ενός μεγάλου αριθμού δείγματος, σε σύντομο χρονικό διάστημα. Η συλλογή δεδομένων με την χρήση ενός ερωτηματολογίου, έχει επίσης πολλά άλλα πλεονεκτήματα, όπως το μικρό κόστος, η ανωνυμία που παρέχει στο

δείγμα και η μεγαλύτερη ομοιομορφία στις μετρήσεις των αξιολογούμενων μεταβλητών. Αυτή η ομοιομορφία, καθιστά εύκολη την κωδικοποίηση τους και την ανάλυση τους, καθώς επίσης καθιστά εγκυρότερη την κατηγοριοποίηση των απαντήσεων των συμμετεχόντων, υποδεικνύοντας τις διαφορετικές τάσεις στις απόψεις, τις στάσεις, τις αντιλήψεις, κ.α. (Χαλικιάς, κ.α., 2015).

4.4. Δείγμα έρευνας

Το δείγμα της έρευνας, αποτελείται από φοιτητές του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, από εκπαιδευτικούς του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας και από τοπικούς παράγοντες στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, δηλαδή από επιχειρήσεις και διάφορους φορείς στην περιοχή. Το μέγεθος του δείγματος στην έρευνα ήταν 69 άτομα, μεταξύ των οποίων 31 άτομα ήταν φοιτητές, 22 άτομα ήταν εκπαιδευτικοί της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και 16 άτομα ήταν ιδιοκτήτες επιχειρήσεων ή φορέων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας.

4.5. Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε ήταν δομημένο, δηλαδή αποτελούνταν από ερωτήσεις κλειστού τύπου με προκαθορισμένες απαντήσεις. Συνολικά περιέχει 23 ερωτήματα. Για την σύνταξη του, η ερευνήτρια βασίστηκε σε προηγούμενες έρευνες που έχουν γίνει πάνω στο ίδιο θέμα, όπως αυτές των Γκίκας & Χυζ (2010), Hyz (2011), Gkikas & Hyz (2007) και Χυζ (2005), οι οποίες αναφέρθηκαν στην ενότητα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης.

Οι ερωτήσεις είναι τοποθετημένες σε δύο ξεχωριστά μέρη. Στο πρώτο μέρος περιλαμβάνονται 18 ερωτήσεις, οι οποίες μελετούν τις απόψεις του δείγματος για τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συνεισφέρει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Οι ερωτήσεις απαντώνται σε μια κλίμακα Likert από το 1 έως το 5, με βάση τον βαθμό

συνεισφοράς του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας κατά την άποψη του δείγματος. Υπάρχουν επιπρόσθετα 5 ερωτήσεις στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου, οι οποίες, οι οποίες μελετούν τις απόψεις του δείγματος σχετικά με δράσεις που θα μπορούσε να αναλάβει το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, ώστε να συνεισφέρει περισσότερο στην περιφερειακή ανάπτυξη. Οι συμμετέχοντες μέσω αυτών δηλώνουν κατά πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν ή είναι ουδέτεροι με ένα σύνολο προτάσεων που τους παρασχέθηκε. Τέλος, το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ένα μέρος στο οποίο συγκεντρώνονται τα δημογραφικά στοιχεία. Για τους εκπαιδευτικούς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καταγράφεται το φύλο, η ηλικία και η βαθμίδα εκπαίδευσης, για τους φοιτητές καταγράφεται το φύλο, η ηλικία και το έτος σπουδών, ενώ για τους τοπικούς παράγοντες καταγράφεται η ιδιότητα (φορέας ή επιχείρηση), τα έτη λειτουργίας και ο αριθμός των εργαζομένων.

4.6. Διαδικασίες έρευνας

Για την συλλογή του δείγματος ακολουθήθηκαν μια σειρά από διαδικασίες. Αρχικά για την ευκολότερη και γρηγορότερη διεξαγωγή της έρευνας, το ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε σε ηλεκτρονική μορφή, στην πλατφόρμα Google Drive. Η φόρμα του ερωτηματολογίου δημιουργήθηκε στις 2 Νοεμβρίου 2019 και η φόρμα παρέμεινε ανοικτή για απαντήσεις μέχρι και τις 1 Δεκεμβρίου 2019.

Αρχικά ο ηλεκτρονικός σύνδεσμος του ερωτηματολογίου στάλθηκε με email σε εκπαιδευτικούς του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Οι διευθύνσεις του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου των εκπαιδευτικών εντοπίστηκαν από την ιστοσελίδα του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Επιλέχθηκαν τυχαία 80 διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου από εκπαιδευτικούς από τα διάφορα τμήματα και σχολές του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Οι εκπαιδευτικοί που ανταποκρίθηκαν στην έρευνα ήταν 22, και έτσι το ποσοστό ανταποκρισιμότητας στην έρευνα διαμορφώθηκε σε 27,5% το οποίο είναι αρκετά ικανοποιητικό. Στην συνέχεια ο ηλεκτρονικός σύνδεσμος του ερωτηματολογίου απεστάλη με email σε ένα σύνολο 120 επιχειρήσεων και φορέων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Οι διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου των τοπικών παραγόντων εντοπίστηκαν επίσης μέσω του διαδικτύου. Τελικά αυτοί που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο ήταν 16. Το ποσοστό ανταποκρισιμότητας στην έρευνα

διαμορφώνεται σε 13,3%, το οποίο είναι ικανοποιητικό. Στην συνέχεια, ο σύνδεσμος του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αναρτήθηκε σε κοινωνικά δίκτυα και συγκεκριμένα σε ομάδες φοιτητών του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Στο ερωτηματολόγιο απάντησαν τελικά 31 φοιτητές. Το ποσοστό ανταποκρισιμότητας δεν μπορεί να υπολογιστεί, καθώς δεν είναι δυνατό να γνωρίζουμε πόσοι το είδαν.

Οι απαντήσεις των ερωτώμενων συγκεντρώθηκαν σε ένα αρχείο Excel (έκδοση 2007) όπου και αναλύθηκαν με την βοήθεια διαγραμμάτων συχνότητας του λογισμικού και διαγράμματα πιτών. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται στο κεφάλαιο που έπεται.

Κεφάλαιο 5^ο: Αποτελέσματα έρευνας

5.1. Εισαγωγή

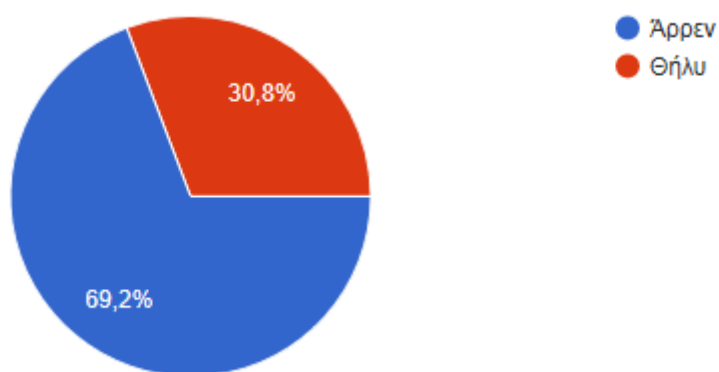
Αρχικά γίνεται η ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων του δείγματος και στην συνέχεια παρουσιάζονται οι απαντήσεις για κάθε ερώτημα σε διαγράμματα σε συνδυασμό με τον σχολιασμό τους.

5.2. Αποτελέσματα ερωτηματολογίου

5.2.1. Δημογραφικά στοιχεία δείγματος

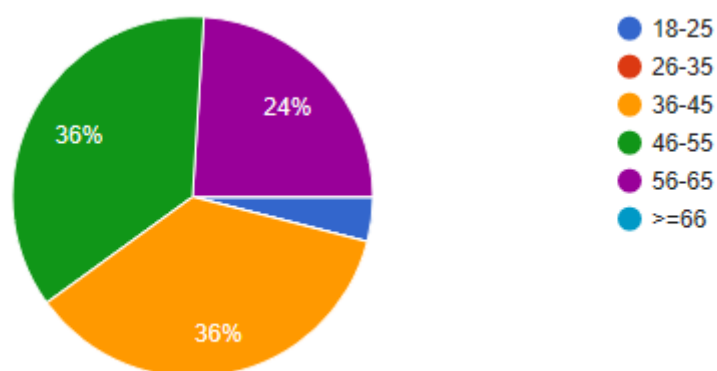
Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 69 άτομα. Μεταξύ αυτών, οι 31 ήταν φοιτητές, οι 22 ήταν εκπαιδευτικοί τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και οι 16 ήταν επιχειρήσεις ή φορείς.

Σε ότι αφορά τους εκπαιδευτικούς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 69,2% ήταν άνδρες και το 30,8% ήταν γυναίκες (Διάγραμμα 5.1.)

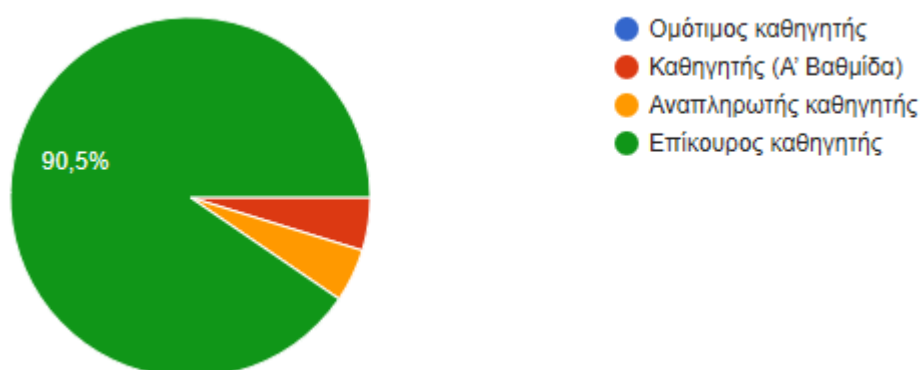
Διάγραμμα 5.1. Φύλο εκπαιδευτικών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Αναφορικά με την ηλικιακή κατανομή, σε ίδιο ποσοστό, 36%, οι εκπαιδευτικοί εντοπίστηκαν στις ηλικιακές κατηγορίες 46-55 ετών και 36-45 ετών, ενώ το 24% εντοπίστηκε στην κατηγορία 56-65 ετών. Ένα ποσοστό 4% εντοπίστηκε στην κατηγορία των 18-25 ετών (Διάγραμμα 5.2).

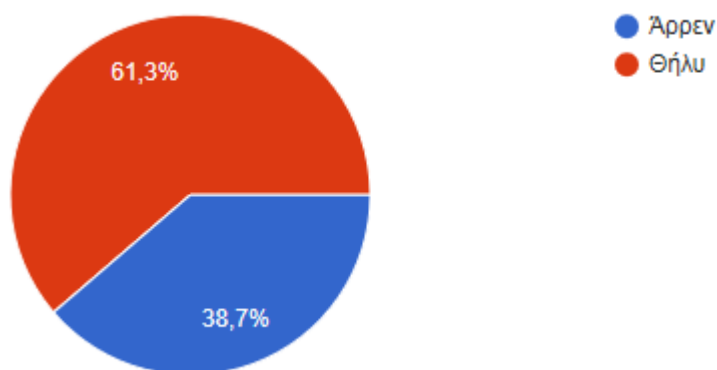
Διάγραμμα 5.2. Ηλικία εκπαιδευτικών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Τέλος σε ότι αφορά την βαθμίδα εκπαίδευσης, το 90,5% ήταν επίκουροι καθηγητές, και σε ίδιο ποσοστό 4,8% ήταν αναπληρωτές καθηγητές και καθηγητές (Α βαθμίδα) (Διάγραμμα 5.3).

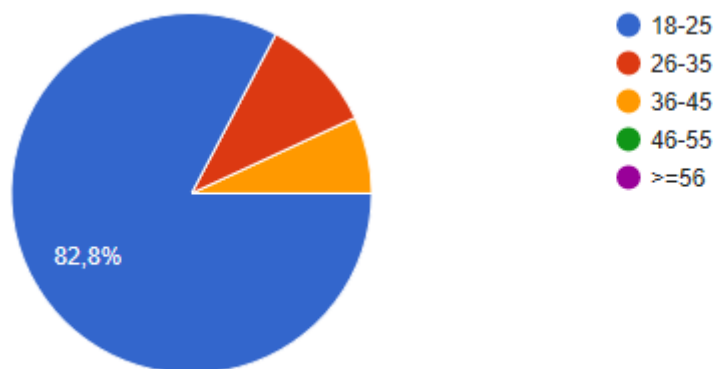
Διάγραμμα 5.3. Εκπαιδευτική βαθμίδα εκπαιδευτικών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Σε ότι αφορά τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων φοιτητών, το 61,3% ήταν γυναίκες και το 38,7% ήταν άνδρες (Διάγραμμα 5.4).

Διάγραμμα 5.4. Φύλο φοιτητών δείγματος

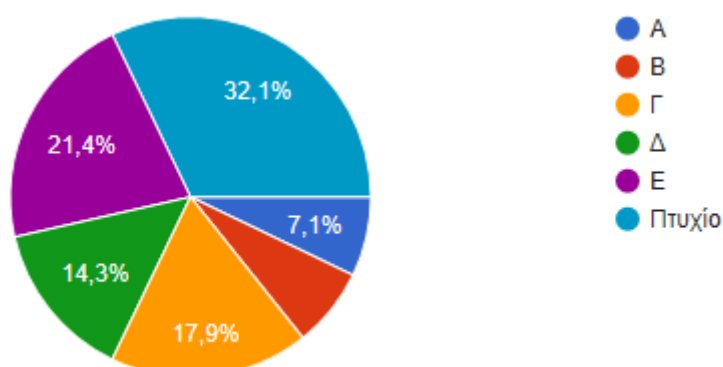
Το μεγαλύτερο μέρος των φοιτητών, δηλαδή το 82,8% εντοπίζονταν ηλικιακά στην κατηγορία 18-25 ετών. Σε μικρότερα ποσοστά, οι φοιτητές του δείγματος ήταν στις ηλικιακές ομάδες 26-35 ετών (10,3%) και 36-45 ετών (6,9%). Στις κατηγορίες 46-55 ετών και ≥ 56 ετών δεν εντοπίστηκε κανένα άτομο του δείγματος (Διάγραμμα 5.5).

Διάγραμμα 5.5. Ηλικία φοιτητών δείγματος

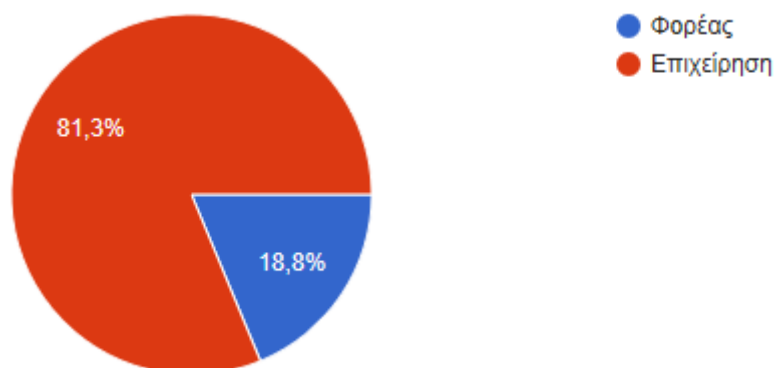
Τέλος σε ότι αφορά το έτος φοίτησης, η πλειονότητα των φοιτητών, δηλαδή το 32,1% ήταν Πτυχίο και το 21,4% ήταν στο Ε έτος φοίτησης (Ε). Επίσης το 17,9% των φοιτητών ήταν Γ έτος φοίτησης και το 14,3% του δείγματος ήταν στο Δ έτος

φοίτησης. Μικρότερο ήταν το ποσοστό των φοιτητών που ήταν στον Α έτος φοίτησης (7,1%) και στο Β έτος φοίτησης (7,1%) (Διάγραμμα 5.6).

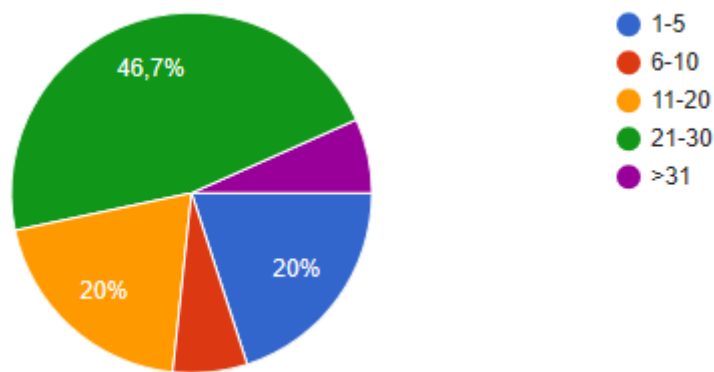
Διάγραμμα 5.6. Έτος φοίτησης φοιτητών δείγματος

Σε ότι αφορά τους τοπικούς παράγοντες που έλαβαν μέρος στην έρευνα, το 81,3% ήταν επιχειρήσεις και το 18,8% ήταν φορέας (Διάγραμμα 5.7).

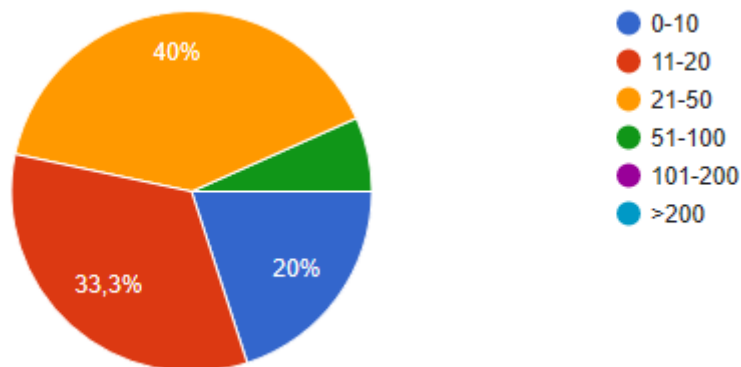
Διάγραμμα 5.7. Ιδιότητα τοπικών παραγόντων έρευνας

Σε ότι αφορά τα έτη λειτουργίας των τοπικών παραγόντων, το μεγαλύτερο μέρος λειτουργούν 21-30 έτη, και σε ίσο ποσοστό 20% λειτουργούν 11-20 έτη και 1-5 έτη. Σε μικρότερα ποσοστά οι τοπικοί παράγοντες λειτουργούν 6-10 έτη (6,7%) και >31 έτη (6,7%) (Διάγραμμα 5.8).

Διάγραμμα 5.8. Έτη λειτουργίας τοπικών παραγόντων έρευνας

Τέλος σε ότι αφορά τον αριθμό των εργαζομένων των τοπικών παραγόντων, στην πλειοψηφία τους απασχολούν από 21-50 άτομα (40%). Επίσης το 33,3% των τοπικών παραγόντων απασχολούν 11-20 άτομα και το 20% απασχολούν 0-10 άτομα. Το 6,7% των τοπικών παραγόντων απασχολούν 51-100 άτομα. Κανένας τοπικός παράγοντας δεν απασχολούσε 101-200 εργαζόμενους ή περισσότερους από 200 εργαζομένους (Διάγραμμα 5.9).

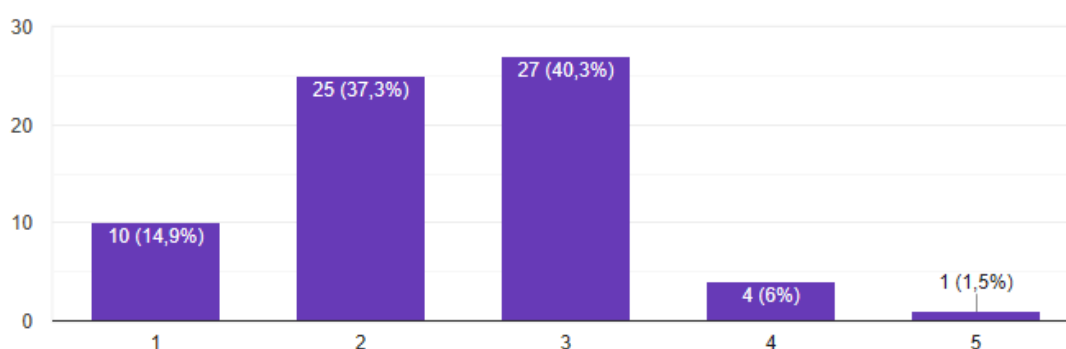

Διάγραμμα 5.9. Αριθμός εργαζομένων τοπικών παραγόντων έρευνας

5.2.2. Απόψεις για την συμβολή του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη

Στην συνέχεια στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου διερευνήθηκαν οι απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με την συμβολή του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη. Στην ενότητα αυτή, οι απαντήσεις κωδικοποιήθηκαν ως εξής: 1 = Σε πολύ μεγάλο βαθμό, 2 = Σε μεγάλο βαθμό, 3 = Σε μέτριο βαθμό, 4 = Σε μικρό βαθμό και 5 = Σε πολύ μικρό βαθμό.

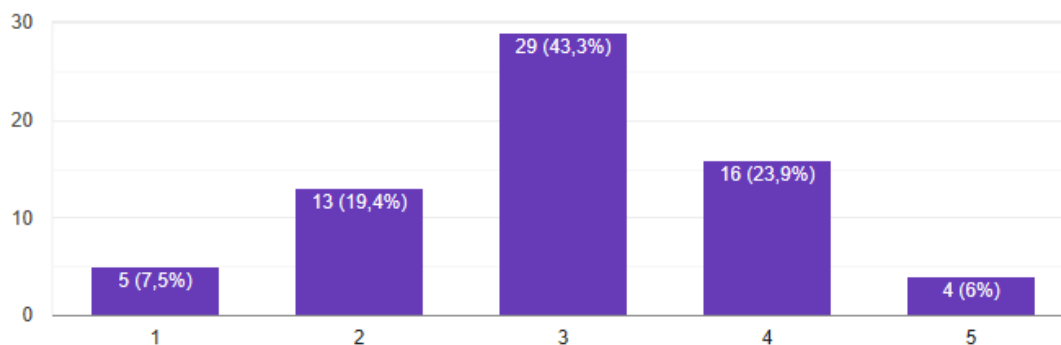
Στην πρώτη ερώτηση, οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν για το κατά πόσο πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει και στηρίζει την οικονομία της Περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.10.

Διάγραμμα 5.10. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει και στηρίζει την οικονομία της Περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας

Από το Διάγραμμα 5.10. φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος, δηλαδή το 40,3% πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει και στηρίζει την οικονομία της Περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας σε μέτριο βαθμό, ενώ το 37,3% πιστεύει ότι την στηρίζει σε μεγάλο βαθμό. Επίσης το 14,9% του δείγματος πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει και στηρίζει την οικονομία της Περιφέρειας της Δυτικής Ελλάδας σε μεγάλο βαθμό. Μόλις το 6% πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε μικρό βαθμό και το 1,5% πιστεύει ότι γίνεται σε πολύ μικρό βαθμό.

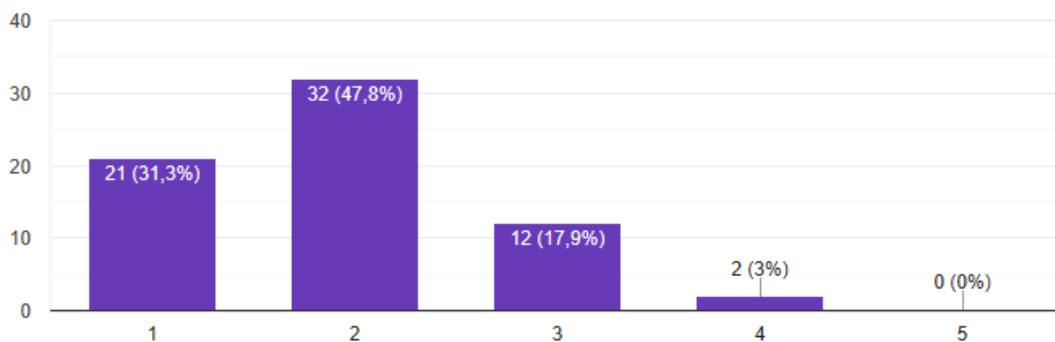
Στην συνέχεια, οι συμμετέχοντες στην έρευνα ερωτήθηκαν σε ποιο βαθμό πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει τις επενδύσεις στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.11.

Διάγραμμα 5.11. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει τις επενδύσεις στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Από το Διάγραμμα 5.11. παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος, δηλαδή το 43,3% πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει τις επενδύσεις στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μέτριο βαθμό, ενώ το 23,9% πιστεύει ότι τις ενισχύει σε μικρό βαθμό. Επίσης το 19,4% του δείγματος πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει τις επενδύσεις στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μεγάλο βαθμό. Μόλις το 7,5% δήλωσε ότι πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό και το 6% πιστεύει ότι γίνεται σε πολύ μικρό βαθμό.

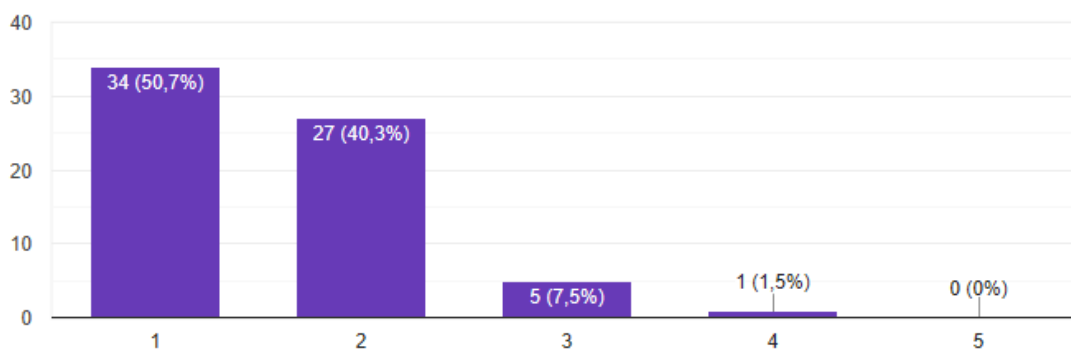
Κατόπιν, οι ερωτώμενοι ανέφεραν την άποψη τους για το κατά πόσο πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο του εμπορίου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.12.

Διάγραμμα 5.12. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο του εμπορίου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος, δηλαδή το 47,8% πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο του εμπορίου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μεγάλο βαθμό και το 31,3% σε πολύ μεγάλο βαθμό. Μικρότερα ήταν τα ποσοστά αυτών που ανέφεραν ότι αυτό γίνεται σε μέτριο βαθμό (17,9%) και σε μικρό βαθμό (3%). Κανένας συμμετέχοντας δεν δήλωσε ότι η συμβολή στον τομέα αυτό ήταν σε πολύ μικρό βαθμό (0%).

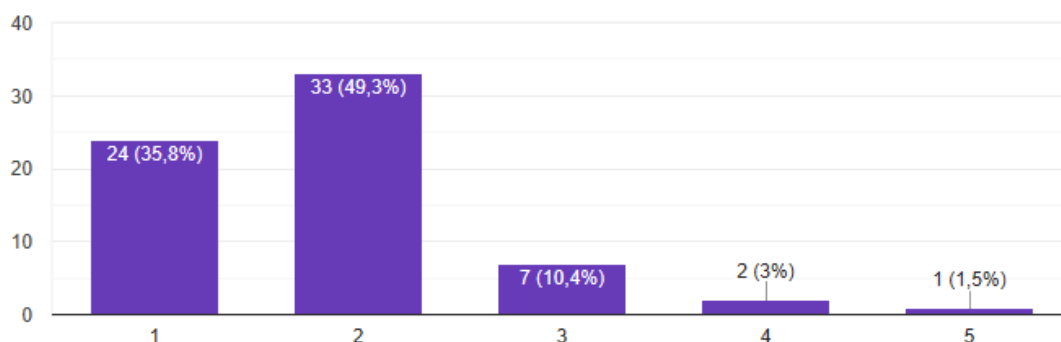
Στην συνέχεια, οι συμμετέχοντες στην έρευνα ερωτήθηκαν σε ποιο βαθμό πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της εστίασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.13.

Διάγραμμα 5.13. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της εστίασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος, δηλαδή το 50,7% πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της εστίασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε πολύ μεγάλο βαθμό, ενώ το 40,3% πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε μεγάλο βαθμό. Μικρά ήταν τα ποσοστά αυτών που πίστευαν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της εστίασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μέτριο βαθμό (7,5%) και σε μικρό βαθμό (1,5%). Κανένας συμμετέχων δεν δήλωσε ότι η συμβολή σε αυτόν τον βαθμό γίνεται σε πολύ μικρό βαθμό.

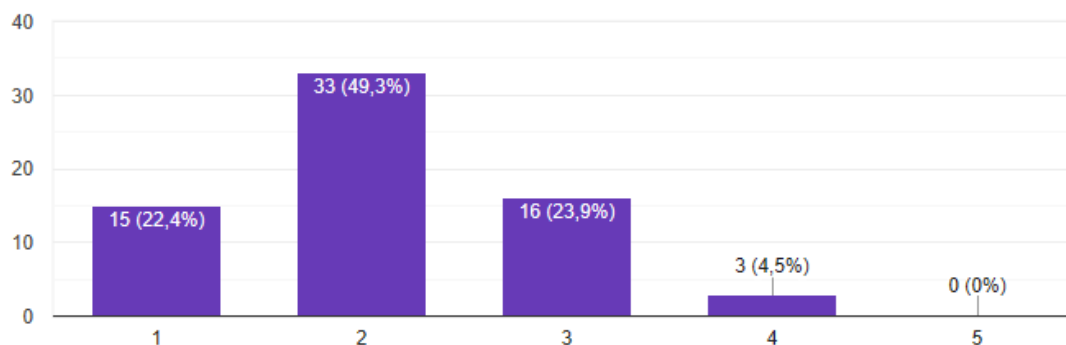
Στην συνέχεια, οι συμμετέχοντες στην έρευνα ερωτήθηκαν σε ποιο βαθμό πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο των υπηρεσιών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.14.

Διάγραμμα 5.14. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο των υπηρεσιών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος, δηλαδή το 49,3% πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο των υπηρεσιών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μεγάλο βαθμό, ενώ το 35,8% πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό. Μικρά ήταν τα ποσοστά αυτών που πίστευαν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο των υπηρεσιών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μέτριο βαθμό (10,4%), σε μικρό βαθμό (3%) και σε πολύ μικρό βαθμό (1,5%).

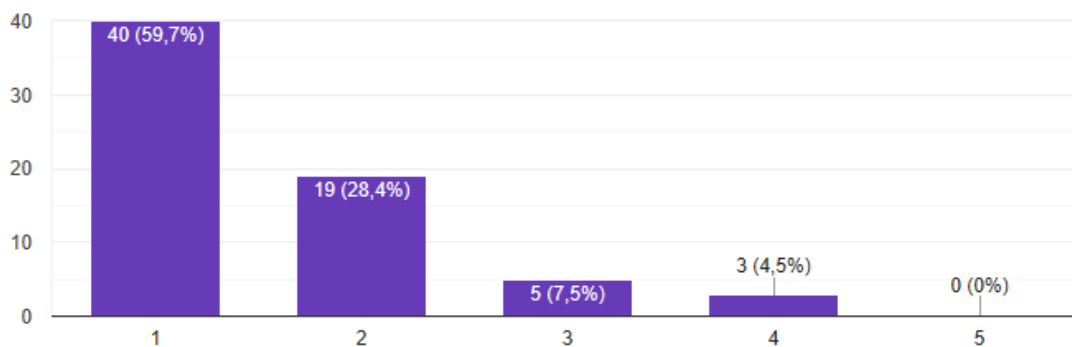
Κατόπιν, οι ερωτώμενοι ανέφεραν την γνώμη τους για το κατά πόσο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της στέγασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.15.

Διάγραμμα 5.15. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της στέγασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος (49,3%) πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της στέγασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μεγάλο βαθμό, ενώ το 23,9% πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε μέτριο βαθμό. Επίσης το 22,4% του δείγματος πιστεύει ότι η συμβολή σε αυτόν τον τομέα γίνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό. Μικρά ήταν τα ποσοστά αυτών που πίστευαν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της στέγασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μικρό βαθμό (4,5%). Κανένας συμμετέχων δεν δήλωσε ότι η συμβολή σε αυτόν τον βαθμό γίνεται σε πολύ μικρό βαθμό (0%).

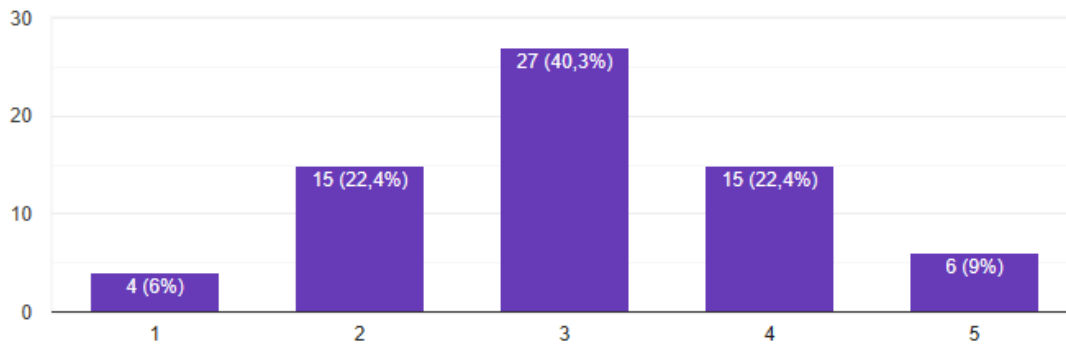
Στην συνέχεια, οι ερωτώμενοι ανέφεραν την γνώμη τους για το κατά πόσο πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στηρίζει την λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.16.

Διάγραμμα 5.16. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στηρίζει την λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας στηρίζει την λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων

Παρατηρείται ότι η πλειοψηφία του δείγματος (59,7%) πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στηρίζει την λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε πολύ μεγάλο βαθμό, ενώ το 28,4% πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε μεγάλο βαθμό. Μικρά ήταν τα ποσοστά αυτών που πίστευαν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στηρίζει την λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μέτριο βαθμό (7,5%) και σε μικρό βαθμό (4,5%). Κανένας συμμετέχων ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στηρίζει την λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων σε πολύ μικρό βαθμό (0%).

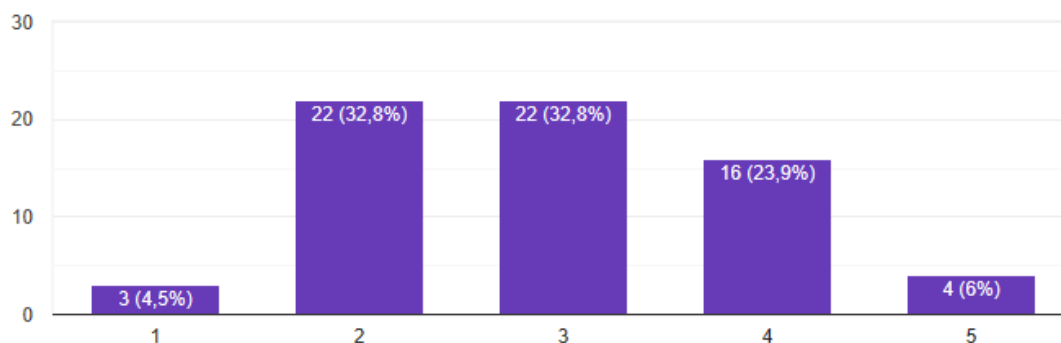
Στην επόμενη ερώτηση, οι ερωτώμενοι κατέγραψαν την άποψη τους για το κατά πόσο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την δημιουργία νέων επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.17.

Διάγραμμα 5.17. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την δημιουργία νέων επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (40,3%) πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την δημιουργία νέων επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μέτριο βαθμό. Σε ίσα ποσοστά, της τάξης του 22,4% οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την δημιουργία νέων επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μεγάλο βαθμό και σε μικρό βαθμό. Επίσης, το 9% των συμμετεχόντων πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την δημιουργία νέων επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε πολύ μικρό βαθμό, ενώ το 6% πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό.

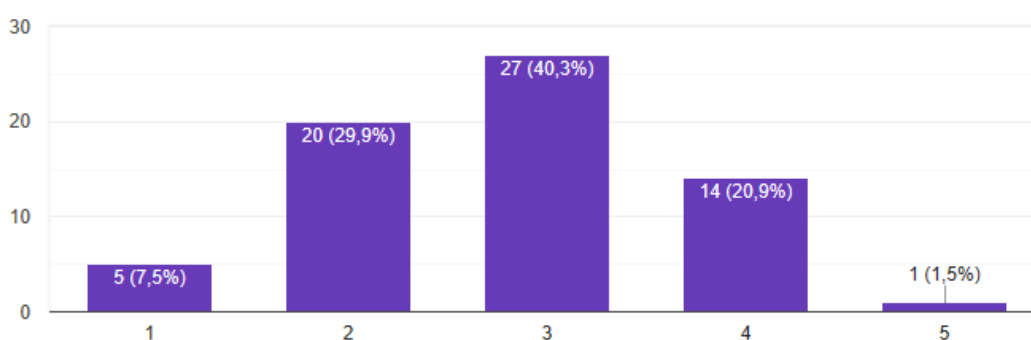
Κατόπιν, οι ερωτώμενοι κατέγραψαν την άποψη τους, για το κατά πόσο πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας οδηγεί στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.18.

Διάγραμμα 5.18. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας οδηγεί στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Παρατηρείται ότι σε ίσο ποσοστό, δηλαδή σε 32,8%, οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας οδηγεί στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μεγάλο βαθμό και σε μέτριο βαθμό. Το 23,9% του δείγματος πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε μικρό βαθμό. Μικρότερα ήταν τα ποσοστά αυτών που δήλωσαν πολύ μικρό βαθμό (6%) ή αντίθετα πολύ μεγάλο βαθμό (4,5%).

Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες κατέγραψαν την άποψη τους, για το κατά πόσο πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει το μορφωμένο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.19.

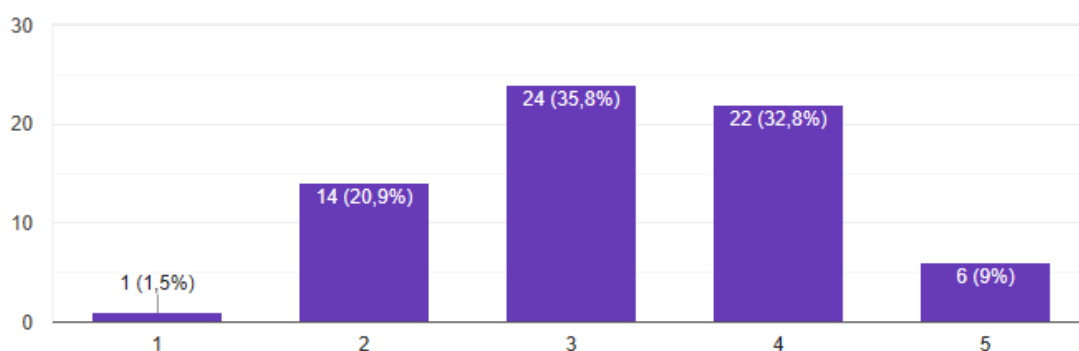

Διάγραμμα 5.19. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει το μορφωμένο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Παρατηρείται ότι η πλειοψηφία του δείγματος, δηλαδή το 40,3% πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει το μορφωμένο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό

στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μέτριο βαθμό. Το 29,9% του δείγματος πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε μεγάλο βαθμό, ενώ το 20,9% δήλωσε ότι αυτό γίνεται σε μικρό βαθμό. Μικρότερα ήταν τα ποσοστά αυτών που πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει το μορφωμένο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε πολύ μικρό βαθμό (1,5%) ή αντίθετα σε πολύ μεγάλο βαθμό (7,5%).

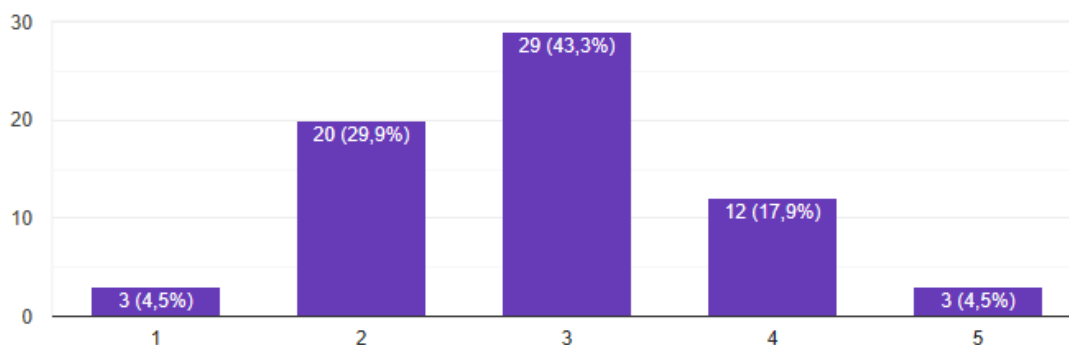
Στην συνέχεια, οι ερωτώμενοι ανέφεραν την γνώμη τους για το κατά πόσο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συνεισφέρει στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας, όπως για παράδειγμα μέσα από δράσεις που προωθούν την κατάρτιση και την έρευνα. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.20.

Διάγραμμα 5.20. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συνεισφέρει στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας (π.χ. μέσα από δράσεις που προωθούν την κατάρτιση, την έρευνα, κ.α.)

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (35,8%) πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συνεισφέρει στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας σε μέτριο βαθμό, ενώ το 32,8% πιστεύει ότι στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας σε μικρό βαθμό. Επίσης, το 20,9% πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συνεισφέρει στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας σε μεγάλο βαθμό και μόλις το 1,5% πιστεύει ότι συνεισφέρει σε πολύ μεγάλο βαθμό. Τέλος το 9% πιστεύει ότι συνεισφέρει σε πολύ μικρό βαθμό.

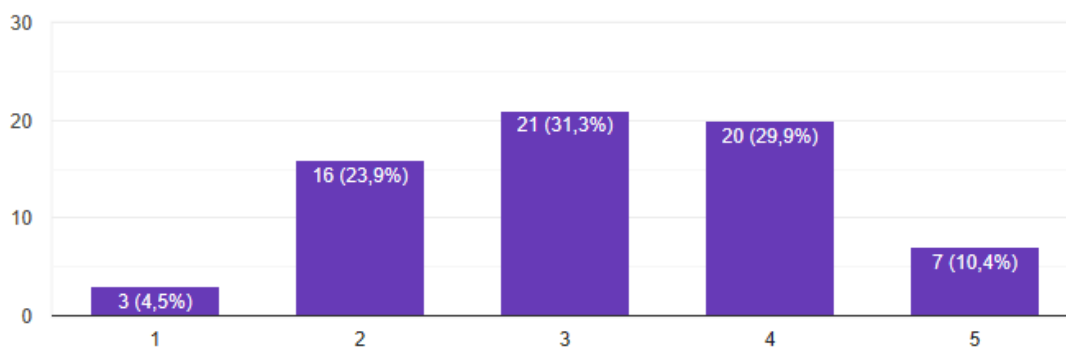
Κατόπιν, το δείγμα ερωτήθηκε για τον βαθμό στον οποίο πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την κοινωνική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.21.

Διάγραμμα 5.21. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την κοινωνική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Παρατηρείται ότι η πλειοψηφία του δείγματος πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει σε μέτριο βαθμό την κοινωνική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, ενώ το 29,9% πιστεύει ότι την ενισχύει σε μεγάλο βαθμό. Από την άλλη το 17,9% των ερωτώμενων πιστεύει ότι ενισχύει την κοινωνική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μικρό βαθμό, ενώ ισόποσα κατά 4,5% το δείγμα πιστεύει ότι την ενισχύει σε πολύ μεγάλο ή σε πολύ μικρό βαθμό αντίστοιχα.

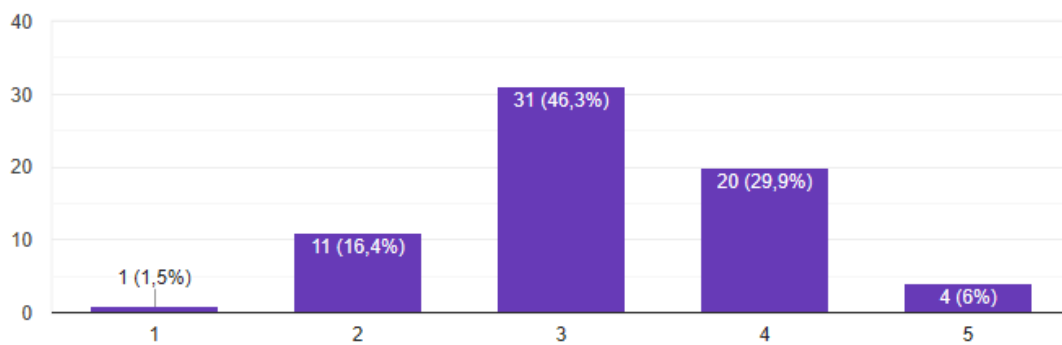
Στην επόμενη ερώτηση, οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν σε ποιο βαθμό πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει τη μεταφορά και την διάδοση της γνώσης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, όπως για παράδειγμα μέσω της ανάπτυξης συνεργασιών με παραγωγικούς φορείς, μέσω της δημιουργίας τεχνολογικών πάρκων, μέσω της χρηματοδότησης ερευνητικών έργων, και άλλων σχετικών δράσεων. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.22.

Διάγραμμα 5.22. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει τη μεταφορά και την διάδοση της γνώσης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας; (π.χ. μέσω της ανάπτυξης συνεργασιών με παραγωγικούς φορείς, δημιουργίας τεχνολογικών πάρκων, χρηματοδότησης ερευνητικών έργων, κ.α.)

Παρατηρείται ότι δεν υπάρχει σχετική συμφωνία μεταξύ των απόψεων των συμμετεχόντων σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει τη μεταφορά και την διάδοση της γνώσης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, καθώς το 31,3% πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε μέτριο βαθμό, ενώ σε παρόμοιο ποσοστό 29,9% πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε μικρό βαθμό. Από την άλλη, το 23,9% του δείγματος πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε μεγάλο βαθμό. Τέλος το 10,4% του δείγματος και το 4,5% του δείγματος πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει τη μεταφορά και την διάδοση της γνώσης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε πολύ μικρό βαθμό και πολύ μεγάλο βαθμό αντίστοιχα.

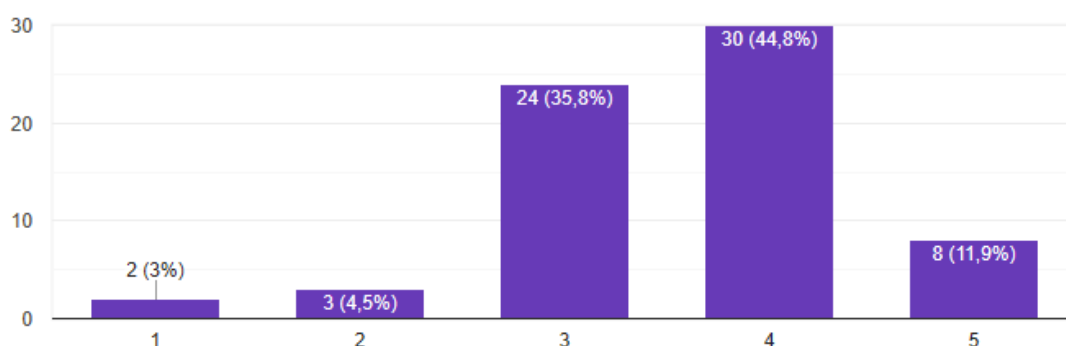
Κατόπιν, οι συμμετέχοντες ανέφεραν την γνώμη τους για το αν πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας βελτιώνει την ποιότητα ζωής των κατοίκων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.23.

Διάγραμμα 5.23. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας βελτιώνει την ποιότητα ζωής των κατοίκων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (46,3%) πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας βελτιώνει σε μέτριο βαθμό την ποιότητα ζωής των κατοίκων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, ενώ το 29,9% δήλωσε ότι την βελτιώνει σε μικρό βαθμό. Μικρότερα ήταν τα ποσοστά αυτών που πίστευαν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας βελτιώνει την ποιότητα ζωής των κατοίκων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μεγάλο βαθμό (16,4%), σε πολύ μεγάλο βαθμό (1,5%) και σε πολύ μικρό βαθμό (6%).

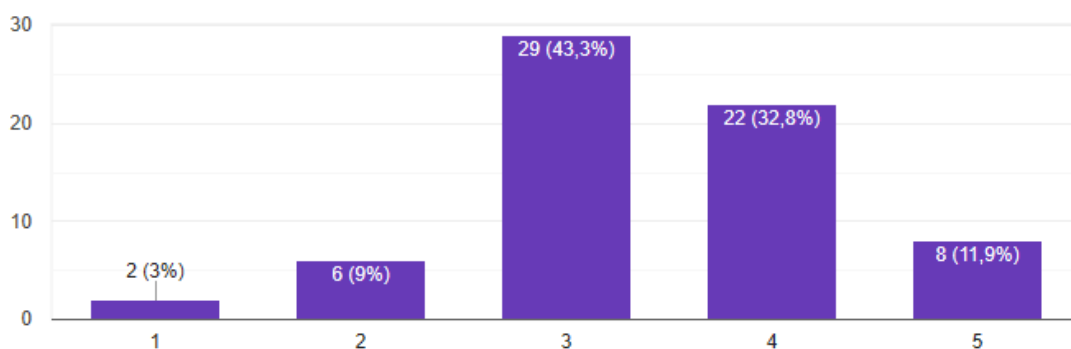
Στην επόμενη ερώτηση, το δείγμα ερωτήθηκε σε ποιο βαθμό πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συμβάλλει στην ενίσχυση του πολιτιστικού διαλόγου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.24.

Διάγραμμα 5.24. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συμβάλλει στην ενίσχυση του πολιτιστικού διαλόγου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων (44,8%) πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συμβάλλει στην ενίσχυση του πολιτιστικού διαλόγου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μικρό βαθμό, ενώ το 11,9% πιστεύει ότι συμβάλλει στον τομέα αυτό σε πολύ μικρό βαθμό. Επίσης το 35,8% πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συμβάλλει στην ενίσχυση του πολιτιστικού διαλόγου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μέτριο βαθμό. Πολύ μικρά ήταν τα ποσοστά αυτών που πίστευαν ότι συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό (4,5%) ή σε πολύ μεγάλο βαθμό (3%).

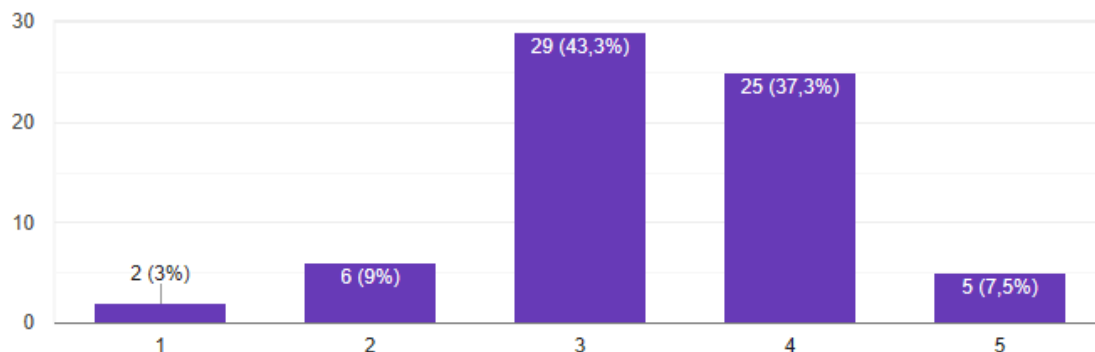
Στην επόμενη ερώτηση, το δείγμα ερωτήθηκε αν κατά την άποψη του και σε ποιο βαθμό, το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας επιδρά στην παραγωγή πολιτισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, όπως για παράδειγμα μέσα της εμφάνισης μεγάλου αριθμού νέων με ευαισθησίες και ενδιαφέροντα διαφορετικά από τα συνήθη. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.25.

Διάγραμμα 5.25. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας επιδρά στην παραγωγή πολιτισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας; (π.χ. μέσω της εμφάνισης μεγάλου αριθμού νέων, με ευαισθησίες και ενδιαφέροντα διαφορετικά από τα συνήθη)

Παρατηρείται ότι το 43,3% του δείγματος πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας επιδρά σε μέτριο βαθμό στην παραγωγή πολιτισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, ενώ το 32,8% και το 11,9% πιστεύουν ότι επιδρά σε μικρό βαθμό και πολύ μικρό βαθμό αντίστοιχα. Πολύ μικρά ήταν τα ποσοστά αυτών που πίστευαν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας επιδρά στην παραγωγή πολιτισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μεγάλο βαθμό (9%) ή σε πολύ μεγάλο βαθμό (3%).

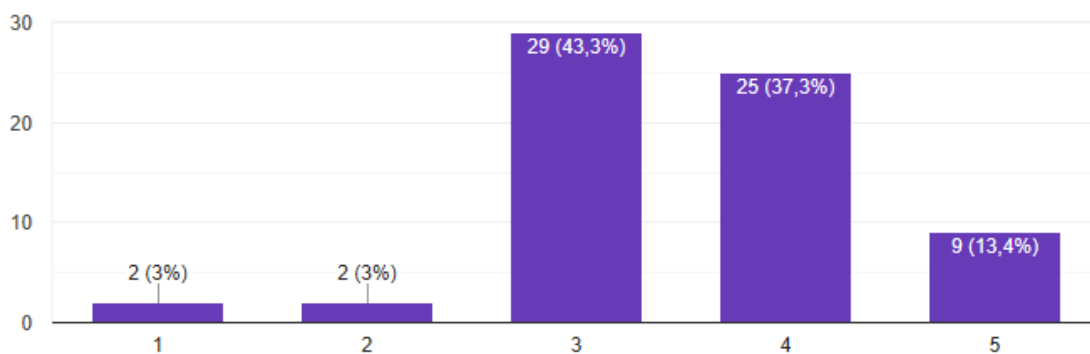
Κατόπιν, οι ερωτώμενοι ανέφεραν την γνώμη τους για το κατά πόσο πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση για πολιτιστικές δραστηριότητες στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.26.

Διάγραμμα 5.26. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση για πολιτιστικές δραστηριότητες στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος τείνει να πιστεύει ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας αυξάνει την ζήτηση για πολιτιστικές δραστηριότητες στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μέτριο (43,4%) προς μικρό βαθμό (37,3%). Επιπρόσθετα το 7,5% δήλωσε σε πολύ μικρό βαθμό, ενώ το 9% σε μεγάλο βαθμό, με μόλις το 3% να πιστεύει ότι αυξάνει την ζήτηση για πολιτιστικές δραστηριότητες σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Στην τελευταία ερώτηση της πρώτης ενότητας, οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν για το κατά πόσο πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την πολιτιστική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, όπως για παράδειγμα μέσα από την δημιουργία πολιτιστικών συλλόγων, κινηματογραφικών και θεατρικών ομάδων, μουσικών σχημάτων, κ.α. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.27.

Διάγραμμα 5.27. Απόψεις δείγματος σχετικά με τον βαθμό στον οποίο το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την πολιτιστική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας; (π.χ. δημιουργία πολιτιστικών συλλόγων, κινηματογραφικών και θεατρικών ομάδων, μουσικών σχημάτων, κ.α.)

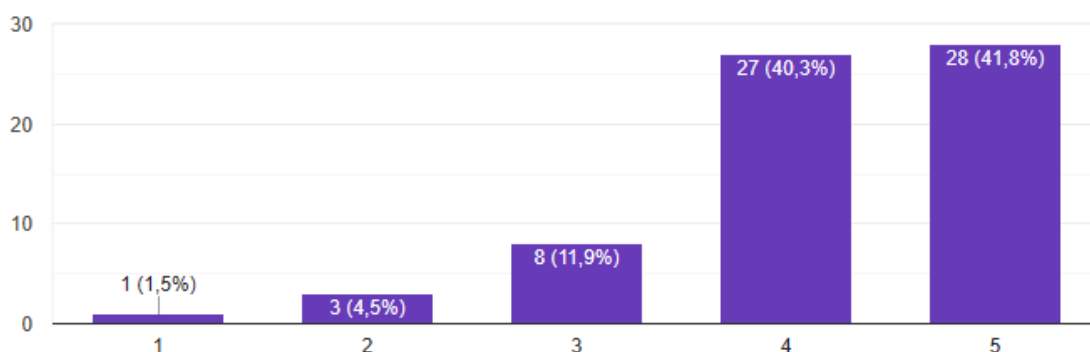
Παρατηρείται ότι η μεγαλύτερη μερίδα των συμμετεχόντων πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την πολιτιστική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μέτριο (43,3%) προς μικρό βαθμό (37,3%), ενώ το 13,4% πιστεύει ότι αυτό γίνεται σε πολύ μικρό βαθμό. Πολύ μικρά είναι τα ποσοστά των συμμετεχόντων που πιστεύουν ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας ενισχύει την πολιτιστική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας σε μεγάλο βαθμό (3%) ή σε πολύ μεγάλο βαθμό (3% επίσης).

5.2.3. Απόψεις για την μελλοντική συνεισφορά του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη

Στην επόμενη ενότητα του ερωτηματολογίου, διερευνήθηκε η γνώμη του δείγματος για τις μελλοντικές δράσεις που θα μπορούσε να αναλάβει το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, προκειμένου να συνεισφέρει ακόμα περισσότερο στην τοπική οικονομία και την ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Οι απαντήσεις κωδικοποιήθηκαν ως εξής: 1 = Διαφωνώ Απόλυτα, 2 = Διαφωνώ, 3 = Ουδέτερος, 4 = Συμφωνώ και 5 = Συμφωνώ Απόλυτα.

Στην πρώτη ερώτηση, το δείγμα ρωτήθηκε αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, αναπτύσσοντας

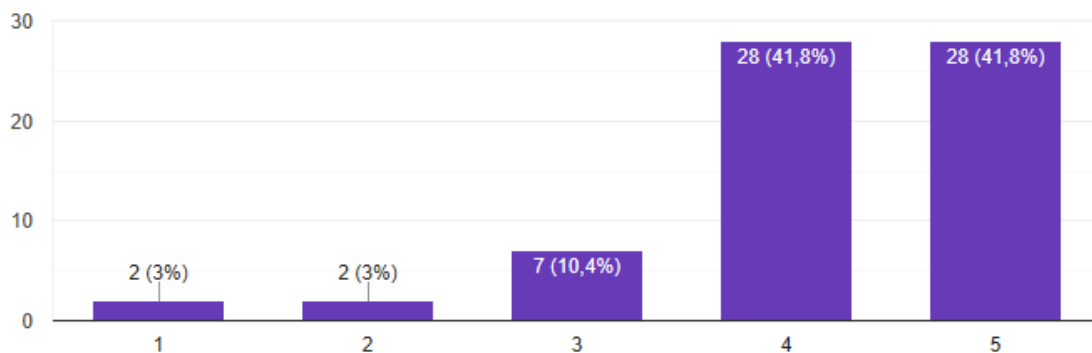
περισσότερους δεσμούς με το πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον της περιοχής. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.28.

Διάγραμμα 5.28. Απόψεις δείγματος για το αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, αναπτύσσοντας περισσότερους δεσμούς με το πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον της περιοχής

Παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων συμφώνησαν (40,3%) ή συμφώνησαν απόλυτα (41,8%) με την άποψη ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, αναπτύσσοντας περισσότερους δεσμούς με το πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον της περιοχής. Αντίθετα πολύ μικρά ήταν τα ποσοστά αυτών που διαφώνησαν (4,5%) ή διαφώνησαν απόλυτα (1,5%) με την άποψη αυτή, καθώς και το ποσοστό αυτών που κράτησαν ουδέτερη στάση (11,9%).

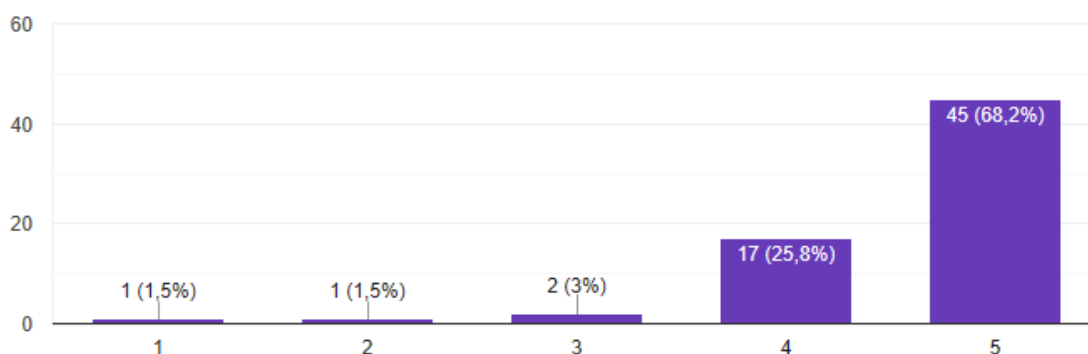
Στην δεύτερη ερώτηση της ενότητας αυτής, οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν αν συμφωνούν με την άποψη ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, διεκδικώντας πόρους και επενδύσεις στην τοπική αγορά. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.29.

Διάγραμμα 5.29. Απόψεις δείγματος για το αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, διεκδικώντας πόρους και επενδύσεις στην τοπική αγορά

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων συμφώνησαν (41,8%) ή συμφώνησαν απόλυτα (41,8%) με την άποψη ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, διεκδικώντας πόρους και επενδύσεις στην τοπική αγορά. Αντίθετα πολύ μικρά ήταν τα ποσοστά αυτών που διαφώνησαν (3%) ή διαφώνησαν απόλυτα (3%) με την άποψη αυτή, καθώς και το ποσοστό αυτών που κράτησαν ουδέτερη στάση (10,4%).

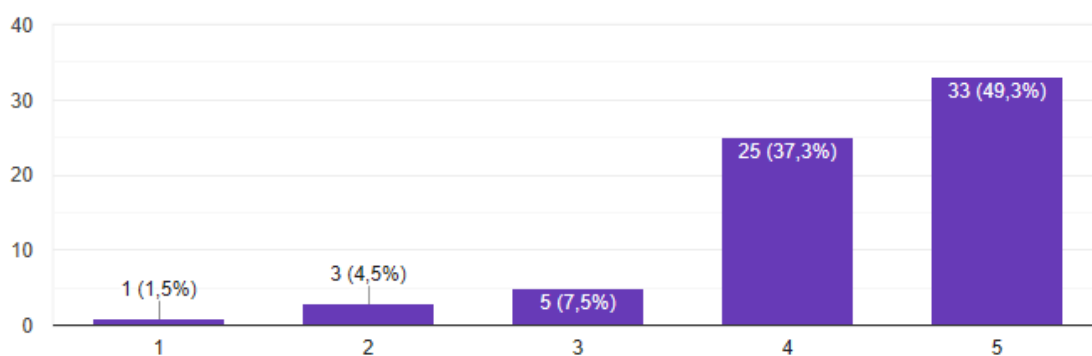
Κατόπιν, το δείγμα ρωτήθηκε αν συμφωνεί με το ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, διευκολύνοντας την ενσωμάτωση των αποφοίτων του στην τοπική αγορά. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.30.

Διάγραμμα 5.30. Απόψεις δείγματος για το αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, διευκολύνοντας την ενσωμάτωση των αποφοίτων του στην τοπική αγορά

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος συμφώνησε (25,8%) ή συμφώνησε απόλυτα (68,2%) με την άποψη ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, διευκολύνοντας την ενσωμάτωση των αποφοίτων του στην τοπική αγορά. Αντίθετα πολύ μικρά ήταν τα ποσοστά αυτών που διαφώνησαν (1,5%) ή διαφώνησαν απόλυτα (1,5%) με την άποψη αυτή, καθώς και το ποσοστό αυτών που κράτησαν ουδέτερη στάση (3%).

Στη συνέχεια, το δείγμα ρωτήθηκε αν συμφωνεί με το ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, συμμετέχοντας ή διοργανώνοντας περισσότερα, τοπικού ενδιαφέροντος ερευνητικά ή αναπτυξιακά έργα. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.31.

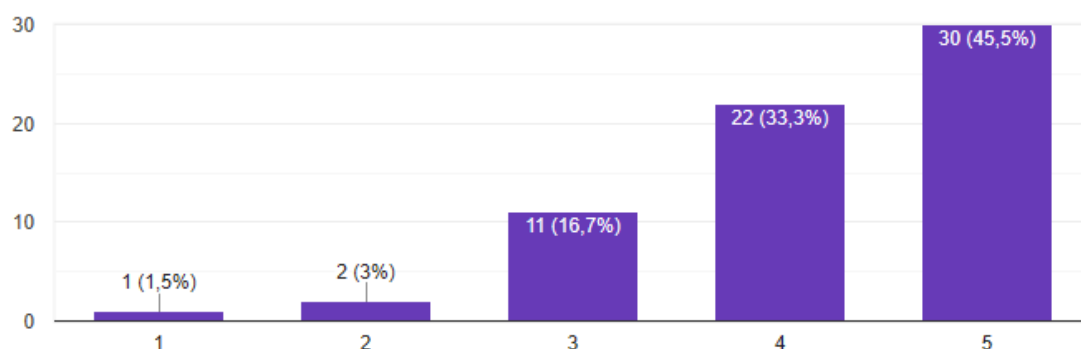

Διάγραμμα 5.31. Απόψεις δείγματος για το αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, συμμετέχοντας ή διοργανώνοντας περισσότερα, τοπικού ενδιαφέροντος ερευνητικά ή αναπτυξιακά έργα

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος συμφώνησε (37,3%) ή συμφώνησε απόλυτα (49,3%) με την άποψη ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, συμμετέχοντας ή διοργανώνοντας περισσότερα, τοπικού ενδιαφέροντος ερευνητικά ή αναπτυξιακά έργα. Αντίθετα πολύ μικρά ήταν τα ποσοστά αυτών που διαφώνησαν (4,5%) ή διαφώνησαν απόλυτα (1,5%) με την άποψη αυτή, καθώς και το ποσοστό αυτών που κράτησαν ουδέτερη στάση (7,5%).

Στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου και της ενότητας αυτής, οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν αν συμφωνούν με το ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, αναλαμβάνοντας

περισσότερες ενέργειες για την διευκόλυνση των εθνικών στρατηγικών έρευνας και ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στο Διάγραμμα 5.32.

Διάγραμμα 5.32. Απόψεις δείγματος για το αν το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, αναλαμβάνοντας περισσότερες ενέργειες για την διευκόλυνση των εθνικών στρατηγικών έρευνας και ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο

Παρατηρείται ότι η πλειοψηφία του δείγματος της έρευνας συμφώνησε (33,3%) ή συμφώνησε απόλυτα (45,5%) με την άποψη ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας μπορεί να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, αναλαμβάνοντας περισσότερες ενέργειες για την διευκόλυνση των εθνικών στρατηγικών έρευνας και ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Πολύ μικρά ήταν τα ποσοστά των συμμετεχόντων στην έρευνα, οι οποίοι διαφώνησαν (3%) ή διαφώνησαν απόλυτα (3%) με την παραπάνω άποψη. Σε αντίθεση με τις προηγούμενες ερωτήσεις, ένα μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων σε αυτή την ερώτηση (16,7%) κράτησε ουδέτερη στάση.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα εργασία μελέτησε την συμβολή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην περιφερειακή ανάπτυξη, δίνοντας έμφαση στην περίπτωση του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας και της συμβολής του στην ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας έδειξε αρχικά ότι η λειτουργία των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στις περιφέρειες, μπορεί να συμβάλει με πολλούς τρόπους στη γενική βελτίωση της ζωής στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, μέσα από την τόνωση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα λειτουργούν ως οικονομικοί πολλαπλασιαστές, ως παραγωγοί συστηματοποιημένης γνώσης, ως διαμορφωτές του ανθρώπινου δυναμικού και ως θεσμικοί παίκτες σε δίκτυα.

Η έρευνα που έγινε σε φοιτητές και εκπαιδευτικούς του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας και σε τοπικούς παράγοντες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, είχε αποτελέσματα παρόμοια με αυτά που παρουσιάζονται στην βιβλιογραφία. Ένα σύνολο επιδράσεων, από αυτές που παρατέθηκαν στους συμμετέχοντες, θεωρείται ότι γίνονται σε μεγάλο βαθμό, σε μέτριο προς μεγάλο βαθμό, σε μέτριο βαθμό και σε μέτριο προς μικρό βαθμό. Αναλυτικά για κάθε είδος επίδρασης:

1. Τομείς στους οποίους το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό: αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο του εμπορίου,
2. Τομείς στους οποίους το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συμβάλλει σε μέτριο προς βαθμό: ενισχύει την οικονομία της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, συμβάλλει στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ενισχύει την κοινωνική ανάπτυξη περιφέρειας, αυξάνει το μορφωμένο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό της περιφέρειας
3. Τομείς στους οποίους το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συμβάλλει σε μέτριο βαθμό: ενισχύει τις επενδύσεις στην Περιφέρεια, συμβάλλει στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, συνεισφέρει στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας, ενισχύει τη μεταφορά και την διάδοση της γνώσης, βελτιώνει την ποιότητα ζωής των κατοίκων

4. Τομείς στους οποίους το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας συμβάλλει σε μέτριο προς μικρό βαθμό: συμβάλλει στην ενίσχυση του πολιτιστικού διαλόγου, επιδρά στην παραγωγή πολιτισμού, αυξάνει την ζήτηση για πολιτιστικές δραστηριότητες, ενισχύει την πολιτιστική δραστηριότητα.

Παρατηρείται ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, σύμφωνα με την καταγεγραμμένη γνώμη του δείγματος έχει μεγάλη επίδραση στην τοπική οικονομία καθώς στηρίζει την λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων, ωστόσο άλλες επιδράσεις στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν μεγαλύτερες και ισχυρότερες, φαίνεται ότι λαμβάνουν χώρα σε μέτριο προς μικρό βαθμό, όπως είναι για παράδειγμα, η προσέλκυση επενδύσεων, η δημιουργία νέων επιχειρήσεων, η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η μεταφορά και διάδοση της γνώσης και η αύξηση του μορφωμένου και εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Φαίνεται ότι λοιπόν ότι οι επιδράσεις της λειτουργίας του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας είναι πιθανώς μόνο βραχυπρόθεσμες και όχι ουσιαστικές και μακροπρόθεσμες.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας, αλλά και από την μελέτη της βιβλιογραφίας φαίνεται ότι η επίδραση των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να είναι μικρότερη στις λιγότερο ανεπτυγμένες και οικονομικά μειονεκτούσες περιφέρειες της Ελλάδας. Η ύπαρξη ενός ιδρύματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν σημαίνει αυτομάτως ότι η περιοχή στην οποία εγκαθίσταται θα αναπτυχθεί οικονομικά και κοινωνικά. Για την ουσιαστική συμβολή αυτών των θεσμών στην ανάπτυξη μιας περιοχής, είναι απαραίτητο ένα οργανωτικό σχέδιο ανάπτυξης. Ο περιφερειακός θεσμός της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να θεωρείται ως μακροπρόθεσμος πόλος ανάπτυξης και όχι ως βραχυπρόθεσμος τρόπος εκμετάλλευσης, όπως στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες της Ελλάδας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αργυροπούλου Ε. (2018). Οργάνωση, διοίκηση και λειτουργία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αθήνα: Κριτική

Βαρουφάκης Γ., Πατώκος Τ., Τσερκεζής Λ., Κουτσοπέτρος Χ. (2011). Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ

Γκίκας, Γρ., Χυζ, Α., (2010), «Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Περιφερειακή Ανάπτυξη», 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο με Διεθνή συμμετοχή: Τοπικές Κοινωνίες & Τριτοβάθμια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Συνύπαρξη για Αειφορική Ανάπτυξη, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών, 23 Απριλίου 2010

Gikas, G., Hyz, A., (2007), Ο Αναπτυξιακός Ρόλος των Ιδρυμάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, Εκδόσεις Σμπύλιας, (επιμέλεια)

Καντζάρα Β. (2011). Ο σύγχρονος ρόλος της εκπαίδευσης στην κοινωνία. Α' Πανελλήνιο Συνέδριο της Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας. σελ. 44-63

Κολλιοπούλου Κ. (2010). Εκπαίδευση και Οικονομία. Επιστημονικό Βήμα. Τεύχος 14

Λάμπος Α., Μιτσιάλη Χ., Παπαμεντζελόπουλος Κ. (2016). Ευρωπαϊκά Εξεταστικά Συστήματα. Εθνικός Οργανισμός εξετάσεων Ανεξάρτητη Αρχή

Λαμπριανίδης Λ., Καλογερέσης Θ. & Καυκαλάς Γ., (2016). Χωρική ανάπτυξη και ανθρώπινο δυναμικό. Αθήνα: Κριτική

Marples R. (2003). Οι σκοποί της εκπαίδευσης. Αθήνα: Μεταίχμιο.

McCann P., (2016). Αστική και Περιφερειακή Οικονομική. Αθήνα: Κριτική

Μπότσαρης Χ., Λαδιάς Χ., Γενιτσαρόπουλος Χ., Βαμβακά Β. (2013). Ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και περιφερειακή ανάπτυξη Η περίπτωση της Ελλάδας.

Μπουζάκης Σ. (2006). Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα (1836-2005). Αθήνα: Guteneberg

Παπακωνσταντίνου κ. (2002). Προσφορά και Ζήτηση Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Αθήνα: Μεταίχιμο

Πολύζος Σ. (2019). Περιφερειακή ανάπτυξη. Αθήνα: Κριτική

Πυργιωτάκης Γ., Ξεσφιγκούλη Δ. (2013). Πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα. Διαδικασία πρόσβασης και κοινωνική δικαιοσύνη.

Κασσωτάκης Μ., Παπαγγελή-Βουλιούρη Δ. (2009). Η πρόσβαση στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αθήνα: Γρηγόρη

Χαλικιάς Μ., Μανωλέσσου Α., Λάλου Π. (2015). Μεθοδολογία έρευνας και εισαγωγή στην στατιστική ανάλυση δεδομένων με το IBM SPSS Statistics. Αθήνα: Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες

Ξένη

Alpaydın, U. A. R., Atta-Owusu, K., & Saman, S. M. (2017). The role of universities in innovation and regional development: the case of Rogaland Region.

Azis, I. J. (2020). *Regional Development and Noneconomic Factors*. *International Encyclopedia of Human Geography*, 269–274.

Barro, R.J. (1991), Economic Growth in a Cross Section of Countries, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol.106, No.2, pp.407-443

Barro, R. J., & Lee, J. W. (2010). A New Data Set of Educational Attainment in the World, 1950-2010. NBER Working Paper No. 15902. *National Bureau of Economic Research*.

Becker, G. S. (1993). Human capital. A Theoretical and Empirical Analysis with Special References to Education.

Berry, C. R., & Glaeser, E. L. (2005). The divergence of human capital levels across cities. *Papers in regional science*, 84(3), 407-444.

Capello, R. (2009). Regional growth and local development theories: conceptual evolution over fifty years of regional science. *Géographie, économie, société*, 11(1), 9-21.

Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2008). The role of cognitive skills in economic development. *Journal of economic literature*, 46(3), 607-68.

Hanushek, E. A., & Wößmann, L. (2007). *The role of school improvement in economic development* (No. w12832). National Bureau of Economic Research.

Hopper, R., Salmi, J., & Bassett, R. M. (2008). Transforming higher education in developing countries: the role of the World Bank.

Hyz, A., (2011), Education and regional Development – the case of Greece, *Studia Ekonomiczne I Regionalne. Economic and Regional Studies*, ISSN 2083-3725, Volume IV, Issue 1, Year 2011, pp. 47-55

Karatzia-Stavlioti, E., & Lambropoulos, H. (2009). Education and economic development: evaluations and ideologies. In *International Handbook of Comparative Education* (pp. 633-650). Springer, Dordrecht.

Koutsogeorgopoulou, V., Matsaganis, M., Leventi, C., & Schneider, J. D. (2014). Fairly sharing the social impact of the crisis in Greece.

Kumari, R., Kwon, K. S., Lee, B. H., & Choi, K. (2020). Co-Creation for Social Innovation in the Ecosystem Context: The Role of Higher Educational Institutions. *Sustainability*, 12(1), 307.

Labrianidis, L. (2010). The Greek university stranded in the policy of establishing regional universities. *European Planning Studies*, 18(12), 2009-2026.

Lester, R. (2005). Universities, innovation, and the competitiveness of local economies. A summary Report from the Local Innovation Systems Project: Phase I. Massachusetts Institute of Technology, Industrial Performance Center, Working Paper Series.

Mahajan, N. (2020). Role of Higher Education in Economic Development (Special Reference of Private University in Lucknow District). *Journal of Business Management & Quality Assurance* (e ISSN 2456-9291), 3(2), 43-48.

Markantonatou, M. (2013). Diagnosis, Treatment, and Effects of the Crisis in Greece: A " Special Case" or a " Test Case"?.

Moncayo–Martínez, L. A., Ramírez–Nafarrate, A., & Hernández–Balderrama, M. G. (2020). Evaluation of public HEI on teaching, research, and knowledge dissemination by Data Envelopment Analysis. *Socio-Economic Planning Sciences*, 69, 100718.

Mukhopadhyay S. (2020). Regional Development Models. *International Encyclopedia of Human Geography (Second Edition)* (pp. 281-295)

Muresan M, Gogu E. (2010). Universities – Drivers for Regional Innovation. *Culture and Competitiveness US-China Education Review* 2010; 7 (2): 35– 44

Nilsson, J. E., & Uhlin, A. (2006). Regional systems of innovation. *The Role of Universities in Regional Innovation Systems: A Nordic Perspective*. Copenhagen Business School: Copenhagen.

Ordóñez de Pablos, P. (ed.). (2015). *Impact of economic crisis on education and the next-generation workforce*. IGI Global.

Rivza, B., Bikse, V., & Brencce, I. (2015). *Evaluation of Higher Education Study Programmes and their Development Trends as Drivers of Regional Growth*. *Procedia Economics and Finance*, 26, 643–650.

Rossi, F., & Goglio, V. (2020). Satellite university campuses and economic development in peripheral regions. *Studies in Higher Education*, 45(1), 34-54.

Schultz, T. W. (1961). Investment in human capital. *The American economic review*, 1-17.

Storper, M. (1997). *The regional world: territorial development in a global economy*. Guilford press.

Zhou, L., Rudhumbu, N., Shumba, J., & Olumide, A. (2020). Role of Higher Education Institutions in the Implementation of Sustainable Development Goals. In *Sustainable Development Goals and Institutions of Higher Education* (pp. 87-96). Springer, Cham.

Διαδίκτυο

ΕΛΣΤΑΤ (Ελληνική Στατιστική Αρχή). (2018). Τεχνολογική , Επαγγελματική και Εκκλησιαστική Εκπαίδευση (αρ. σπουδαστών, Ιδρυμα, Διδακτ./βοηθ. Προσωπικό) (Α.Τ.Ε.Ι, Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε., Επαγγελματικές και Εκκλησιαστικές Σχολές) (Εναρξη-Λήξη) / 2017. Διαθέσιμο από <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SED31/2017>

Eurydice, (2018). Ανώτατη εκπαίδευση. Διαθέσιμο από https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/higher-education-33_el

IOBE (Ιδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών) (2017). Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα. Επιπτώσεις της Κρίσης και προκλήσεις. Διαθέσιμο από http://iobe.gr/docs/research/RES_05_F_05072017_REP_GR.pdf

OECD (2019). Education at a glance 2019. Διαθέσιμο από https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/EAG2019_CN_GRC.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΜΕΡΟΣ Α: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας.....

	Σε πού μεγάλο βαθμό	Σε μεγάλο βαθμό	Σε μέτριο βαθμό	Σε μικρό βαθμό	Σε πολύ μικρό βαθμό
1. ενισχύει και στηρίζει την οικονομία της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας;					
2. ενισχύει τις επενδύσεις στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
3. αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο του εμπορίου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
4. αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο του εστίασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
5. αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο των υπηρεσιών στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
6. αυξάνει την ζήτηση και την κατανάλωση στον κλάδο της στέγασης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
7. στηρίζει την λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
8. ενισχύει την δημιουργία νέων επιχειρήσεων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
9. οδηγεί στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
10. αυξάνει το μορφωμένο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
11. συνεισφέρει στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας (π.χ. μέσα από δράσεις που προωθούν την κατάρτιση, την έρευνα, κ.α.);					
12. ενισχύει την κοινωνική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
13. ενισχύει τη μεταφορά και την διάδοση της γνώσης στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας; (π.χ. μέσω της ανάπτυξης συνεργασιών με παραγωγικούς φορείς, δημιουργίας τεχνολογικών πάρκων, χρηματοδότησης ερευνητικών έργων, κ.α.)					

14. βελτιώνει την ποιότητα ζωής των κατοίκων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
15. συμβάλλει στην ενίσχυση του πολιτιστικού διαλόγου στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
16. επιδρά στην παραγωγή πολιτισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας; (π.χ. μέσω της εμφάνισης μεγάλου αριθμού νέων, με ευαισθησίες και ενδιαφέροντα διαφορετικά από τα συνήθη)					
17. αυξάνει την ζήτηση για πολιτιστικές δραστηριότητες στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας;					
18. ενισχύει την πολιτιστική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας; (π.χ. δημιουργία πολιτιστικών συλλόγων, κινηματογραφικών και θεατρικών ομάδων, μουσικών σχημάτων, κ.α.)					

ΜΕΡΟΣ Β: ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΑΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Παρακαλώ αναφέρεται κατά πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις.

Προκειμένου το ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας να συνεισφέρει περισσότερο στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, θα πρέπει:

	Διαφωνώ Απόλυτα	Διαφωνώ	Ουδέτερος	Συμφωνώ	Συμφωνώ Απόλυτα
19. να αναπτύξει περισσότερους δεσμούς με το πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον της περιοχής					
20. θα πρέπει να διεκδικήσει πόρους και επενδύσεις από την τοπική αγορά					
21. να διευκολύνει την ενσωμάτωση των αποφοίτων του στην τοπική αγορά					
22. να συμμετάσχει ή να διοργανώσει περισσότερα, τοπικού ενδιαφέροντος ερευνητικά ή αναπτυξιακά έργα					
23. να κάνει περισσότερες ενέργειες για να διευκολύνει την εφαρμογή εθνικών στρατηγικών έρευνας και ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο					

ΜΕΡΟΣ Γ: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Αν είστε Καθηγητής		Αν είστε φοιτητής		Αν είστε τοπικός παράγοντας	
Φύλο	☐ Άρρεν ☐ Θήλυ	Φύλο	☐ Άρρεν ☐ Θήλυ	Ιδιότητα	☐ Φορέας ☐ Επιχείρηση
Ηλικία	☐ 18-25 ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46-55 ☐ 56-65 ☐ > =66	Ηλικία	☐ 18-25 ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46-55 ☐ 56-65 ☐ > =66	Έτη λειτουργίας φορέα	☐ 1-5 ☐ 6-10 ☐ 11-20 ☐ 21-30 ☐ >31
Βαθμίδα Δ.Ε.Π.	☐ Ομότιμος καθηγητής ☐ Καθηγητής (Α' Βαθμίδα) ☐ Αναπληρωτής καθηγητής ☐ Επίκουρος καθηγητής	Έτος φοίτησης	☐ Α ☐ Β ☐ Γ ☐ Δ ☐ Ε ☐ Πτυχίο	Αριθμός εργαζομένων	☐ 0-10 ☐ 11-20 ☐ 21-50 ☐ 51-100 ☐ 101-200 ☐ > 200